

СИСТЕМАИ ОПЕРАТСИОНИИ WINDOWS

Синфи 9

МУНДАРИЧА

СИНФИ 9

1. Имкониятҳои системаи оператсионии Windows
2. Файлҳо ва папкаҳо
3. Нишонаҳо ва ярликҳо
4. Муш – элементи идоракунии Windows
5. Оғоз ва анҷоми кори системаи оператсионии Windows
6. Мизи корӣ
7. Нишонаҳои папкаҳо ва программаҳо дар Windows
8. Равзанаҳои Windows
9. Сохтори равзанаҳои папкаҳо
10. Батартиборӣ ва инъикоси нишонаҳои равзана
11. Тағйирдиҳии шакл ва андозаи равзанаҳо
12. Менюи асосии Windows
13. Бандҳои менюи асосӣ ва таъиноти онҳо
14. Илова ва ихтисоркунии бандҳои Менюи асосӣ
15. Панели масъалаҳо
16. Програмаи системавии «Компютери ман»
17. Програмаи системавии «Роҳбалад»
18. Менюи равзанаи програмаи «Роҳбалад»
19. Панели асбобҳои равзанаи програмаи «Роҳбалад»
20. Тарзи гузаронидани амалиёт бо ёрии равзанаи програмаи «Роҳбалад»

- [21. Тарзҳои бақордарории программаҳо дар Windows](#)
- [22. Бақордарории программаҳои MS DOS дар Windows](#)
- [23. Системаи маълумотдиҳандаи Windows](#)
- [24. Програмаи системавии «Сабад»](#)
- [25. Програмаҳои системавии «Кофтуков» ва «Азназаргузаронии фаврӣ»](#)
- [26. Програмаи системавии «Портфел»](#)
- [27. Програмаҳои стандартии Windows. Таҳриргари матнии Блокнот](#)
- [28. Програмаи «Калкулятор»](#)
- [29. Протсессори матнии WordPad](#)
- [30. Таҳриргари графии Paint](#)
- [31. Ба танзимории муҳити кори Windows](#)
- [32. Ба танзимории хосиятҳои клавиатура ва муш](#)
- [33. Ба танзимории хосиятҳои экрани монитор](#)

1. ИМКОНИЯТҲОИ СИСТЕМАИ ОПЕРАТСИОНИИ WINDOWS

Доир ба имкониятҳои системаи оператсионии MS DOS ва функцияҳои он дар синфи 8 муфассал сухан ронда будем. Ҳоло мо ба омӯзиши системаи оператсионии графикии Windows шурӯъ менамоем, ки он барои компютерҳои ҳозиразамони IBM PC системаи стандартӣ ба ҳисоб меравад.

Калимаи Windows (Виндовз) дар забони тоҷикӣ тарҷумаи тирезаҳо, равзанаҳоро дорад. Барои чӣ ин системаро Windows номидаанд? Гап дар он аст, ки дар ин система ҳар як программа дар экран дар дохили равзанаи худ тасвир карда мешавад. Бо ёрии элементҳои равзанаҳо бошад, программаҳо идора ва иҷро карда мешаванд.

Windows то имрӯз аз вариантҳои аввалаи худ хеле мукамалтар гардонида шудааст. Вариантҳои Windows 3.1 ва Windows 3.11-ро *қабатҳои оператсионии графיקӣ* ном мебаранд. Чаро ин программаҳоро на системаҳои оператсионӣ, балки қабатҳои программавӣ мегӯянд? Барои он ки пеш аз омодаи кор гаштани онҳо, бояд системаи оператсионии MS DOS ба кор шурӯъ намояд ва баъд онҳоро ин система ба хотира ҷеғ занад.

Вариантҳои баъдинаи Windows, яъне Windows 95, Windows 98, Windows NT, Windows 2000, Windows XP бошанд, системаҳои оператсионии графикии мустақил ба ҳисоб мераванд, чунки ҳангоми компютерро ба қувваи барқ пайваस्त намудан, онҳо ба кор оғоз менамоянд. Ҳар як варианти баъдинаи Windows аз вариантҳои пештарааш имкониятҳои зиёдтар дорад. Рақамҳои ин системаҳо соли пайдошавии

онҳоро нишон медиҳанд. Масалан, Windows 98 соли 1998 ихтироъ карда шуда, ба ғайр аз функцияҳои системаи оператсионии MS DOS ва вариантҳои пештараи Windows-ро дар бар гирифтаниш, боз имкониятҳои алоқаи шабакавии компютери таъмин менамояд.

Қор дар ҳар гуна варианти Windows аз системаи оператсионии MS DOS дида осонтар ва қулайтар аст. Чаро? Аввалан, барои ба воситаи DOS идора намудани компютер бо ёрии клавиатура командаҳои зиёди англисиро ба хотираи он дохил намудан зарур аст. Худи командаҳо, вазифаҳои онҳо, параметрҳои онҳо ва ғайраро аз ёд доништан лозим аст, вагарна барои иҷро намудани ягон амалиёт ҳуҷҷатҳои техникаи зиёдро доимо мутолиа намудан ва дар назди худ нигоҳ доштани лозим меояд. Баъдан, ҳар як DOS-программа дар экран намуди зоҳирии ба худ хос ва маҷмӯи командаҳои хоси худро дорад, ки онҳо аз командаҳои программаҳои дигар ба қулӣ фарқ мекунанд. Масалан, амалиёти якхелаи нусхабардорӣ ё несткунии фрагменти матни ҳуҷҷат ва ё гирифтани маълумот оиди ин ё он қабҳои программа, ки қариб барои ҳамаи программаҳо хос мебошанд, дар ҳар як программа ба воситаи командаҳои гуногун иҷро карда мешаванд. Барои ҳамин ҳам лозим меояд, ки омӯзиши ҳар як DOS-программа аз сифр сар карда шавад.

Чунин норасоӣ ва камбудӣҳо дар системаи оператсионии графикаи Windows ҳалли худро ёфтаанд. Windows барои ҳамаи программаҳои худ муҳити ягонаи кориро (*интерфейс*) таъмин менамояд. Яъне амалиёти якхела дар ҳамаи программаҳо бо ёрии командаҳои якхела иҷро карда меша-

ванд. Ҳатто командаҳои Windows ҳам аз командаҳои DOS ба кулӣ фарқ доранд. Дар Windows ҳар як команда аз рӯйхати махсуси *меню* номидашаванда, бо ёрии муш интихоб ва иҷро карда мешавад ва ҳамин тариқ, зарурати командаро аз ёд доништан аз байн меравад.

Аз тарафи дигар, ҳар як Windows-парограмма дар экран дар шакли нишонае инъикос карда мешавад ва барои онро ба кор даровардан танҳо ба ҳамон нишона таъсир расонидан кифоя аст. Азбаски нишонаҳо доимо дар экран намудоранд, бинобар ҳамин номи программаҳо аз ёд доништан шарт нест.

Бартарии дигари системаи оператсионии Windows аз DOS дар он аст, ки дар ин ҷо якбора якчанд программаро ба кор дароварда, бо онҳо кор кардан мумкин аст. Илова бар ин информатсияи як программаро дар программаҳои дигар истифода бурдан мумкин аст.

Ҳамин тариқ, системаи оператсионии Windows:

- ✓ Интерфейси графии байни компютер ва истифодабарандаро таъмин менамояд.
- ✓ Таъминоти программавии базавӣ ба шумор меравад, ки дар асоси он таҳриргарони матнӣ (масалан, Microsoft Word), табултисаҳои электронӣ (масалан, Microsoft Excel), базаи маълумотҳо (масалан, Microsoft Access) ва дигар программаҳои амалӣ кор мекунанд.
- ✓ Идоракунии хотираи компютер ва амалиёти дохилкунӣ ва хориҷкунӣ информатсияро ба ўҳдаи худ мегирад.
- ✓ Програмаҳои хидмати махсусро дар бар мегирад, ки онҳо доимо дурустии худ система, программаҳои он, файлҳо, каталогҳо ва дискҳо месанҷанд ва ба онҳо хизмат мерасонанд.

☹ Саволҳо:

1. Windows чӣ гуна системаи оператсионӣ аст?
2. Кадом вариантҳои системаи оператсионии Windows-ро медонед?
3. Системаи оператсионии Windows аз MS DOS чӣ бартарӣ дорад?

⌚ Супориш:

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро нақл кунед.
2. Мухтасар вазифаҳои системаи оператсионии Windows-ро дар дафтратон нависед ва бартарихи онро дар муқоиса бо системаи оператсионии MS DOS номбар кунед.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

2. ФАЙЛҲО ВА ПАПКАҲО

Бо мафҳумҳои файлҳо ва каталогҳо мо аз системаи оператсионии MS DOS шинос ҳастем. Ҳамчунин ба мо маълум аст, ки файлҳо ва каталогҳо дар дискҳо ҷойгир карда мешаванд. Мафҳумҳои файл ва каталогро дар системаи Windows бештар *ҳуҷҷат* ва *папка* ном мебаранд. Аниқтараш, ба ҳуҷҷатҳо файлҳои матнӣ, графикӣ, мусиқӣ, садоӣ, тасвири видеоӣ ва ба инҳо монанд дохил мешаванд. Ин гуна файлҳо бо ёрии программаҳои сохта мешаванд, ки онҳоро *програма-тахриргарҳо* меноманд. Масалан, ҳуҷҷатҳои матнӣ бо ёрии тахриргарҳои матнӣ (ба мисли Лексикон, Microsoft Word) сохта мешаванд. Ҳуҷҷатҳои графикӣ бошанд, бо ёрии тахриргарони графикӣ (масалан, Paint) сохта мешаванд.

Файлҳои сохташуда, ки матни программаҳо дар бар гирифтаанд, *файлҳои программӣ* ё худ *програма* номида мешаванд. Ин гуна файлҳо одатан бо ёрии ягон забони алгоритмӣ сохта мешаванд. Ба ғайр аз ин, боз файлҳои мавҷуданд, ки онҳо ахбороти махсусро дар бар мегиранд. Масалан, *файлҳои*

хуруфӣ номидашаванда, ягон намуд ҳуруфро дар бар мегиранд.

Ҳамин тариқ, дар системаи Windows мафҳумҳои нави аз MS DOS фарқкунанда – папка, ҳуҷҷат, программа-тахриргар, файлҳои хуруфӣ ва ғайра истифода бурда мешаванд. Фарқи дигари системаи оператсионии Windows аз системаи MS DOS аз он иборат аст, ки дар MS DOS қисми асосии номи файлҳо аз 8 аломат зиёд шуда наметавонист, вале дар Windows бошад, онҳо то 255 аломатро дар бар гирифта метавонанд. Ба сифати символҳои номҳо на танҳо ҳарфҳои алифбои лотинӣ, балки ҳарфҳои калону хурди алифбои русӣ ва баъзе символҳои махсусу рақамҳоро низ истифода бурдан мумкин аст. Қисми иловагии номи файлҳо чун дар MS DOS то се аломатро дар бар гирифта метавонад.

Хотиррасон менамоем, ки файл – ин ягон соҳаи номдори диск аст, ки дар он ягон миқдори информатсия сабт ёфтааст.

Папкаҳо бошанд, барои ба танзим овардани файлҳо истифода бурда мешаванд. Папкаҳо низ ба мисли файлҳо номгузорӣ карда мешаванд, вале онҳо дар номашон қисми иловагӣ надоранд. Папкаҳои Windows, дар навбати худ, метавонанд боз зерпапкаҳоро дар бар гиранд.

Тарзи нигоҳдории файлҳоро дар дискҳои компютер *системаи файлӣ* мегӯянд. Файлҳо одатан дар дохили ягон папка нигоҳ дошта мешаванд. Папка дар навбати худ метавонад объекти ягон папкаи дигар бошад ё дигар папкаро дар бар гирифта бошад. Тарзи ҷойгиршавии папкаҳоро дар дохили ҳамдигар иерархияи папкаҳо мегӯянд. Сохтори иерархии нигоҳдории файлу папкаҳоро дар дискҳо бошад, *сохтори файлӣ* ном мебаранд. Ба мисли MS DOS дар Windows низ воситаҳои пуриктидори идоракунии сохтори файлӣ мавҷуд

аст. Амалиёти асосие, ки бо сохтори файли мегузаронанд, инҳоянд:

- ✓ азназаргузарони (навигатсия) сохтори файли;
- ✓ бакордарории программаҳо ва кушодани ҳуҷҷатҳо;
- ✓ сохтани папкаҳо;
- ✓ нусхабардории файлу папкаҳо;
- ✓ қойивазкунии файлу папкаҳо;
- ✓ несткунии файлу папкаҳо;
- ✓ номивазкунии файлу папкаҳо.

Гарчанде файлу каталогҳои DOS ва ҳуҷҷату папкаҳои Windows мазмунан як чиз бошанд ҳам, вале технологияи коркарди онҳо аз ҳамдигар фарқи ҷиддӣ доранд. Дар Windows ҳар гуна амалиёт хеле оддӣ иҷро карда мешавад, ки бо онҳо дар мавзӯҳои оянда шинос хоҳем шуд.

☹ Саволҳо:

1. Файлу каталогҳоро дар Windows бештар чӣ гуна ном мебаранд?
2. Номгузори файлҳо ва папкаҳои Windows аз номгузори файлҳо ва каталогҳои MS DOS ягон фарқе дорад?
3. Системаи файли гуфта чиро мефаҳмед?
4. Сохтори файли чист ва бо он чӣ гуна амалиётро гузаронидан мумкин аст?

⌚ Супориш:

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро нақл кунед.
2. Мафҳумҳои файлу папкаро чӣ хеле ки мефаҳмед, ҳамон тавр маънидод кунед.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

3. НИШОНАҲО ВА ЯРЛИКҲО

Нишона гуфта, тасвири графикаии объекти Windows-ро меноманд. Объектҳои асосии Windows-ро программаҳо, файлҳо ва папкаҳо ташкил медиҳанд. Ҳар он амалиёте, ки гӯё бо нишонаи объект гузаронида мешавад, дар асл бо ҳуди объект иҷро карда мешавад. Масалан, нусхабардорӣ намудани нишона, дар асл нусхабардории объект аст. Нишонаро нест намудан – ин объектро нобуд сохтан аст.

Дар Windows объектҳо нишонаҳои худро доранд ва онҳо маҳз ба воситаи нишонаҳояшон идора ва коркард мешаванд. Нишонаҳои объектҳо шаклан хеле гуногунанд. Баъзе нишонаҳо ба программаҳои системавӣ, қисми дигарашон ба программаҳои амалӣ, қисми сеюмашон ба программаҳои хидматӣ, қисми чорумашон ба ҳуҷҷатҳои корӣ ва ғайра тааллуқ доранд.

Ярлик низ як навъ нишона аст, яъне он низ гӯё тасвири графикаии ягон объекти Windows аст. Вале фарқи ярлик аз нишона дар он аст, ки агар нишона ҳуди объектро тасвир кунад, он гоҳ ярлик танҳо сояи объект ё худ суроғи онро тасвир мекунад. Ярликҳоро асосан барои зуд кушодани папкаю ҳуҷҷатҳо ва ба кор даровардани программаҳо истифода мебаранд. Барои ҳар як объект, бо номҳои гуногун, якчанд ярлик сохтан мумкин аст. Онҳоро дар як равзана ё равзанаҳои гуногун ҷойгир кардан мумкин аст. Ҳамин тариқ, ярликро нишондиҳандаи суроғи объект низ номидан мумкин аст. Агар мо ярликро нест кунем, он гоҳ дар асл на ҳуди объект, балки нишондиҳандаи суроғи он нест карда мешавад. Айнан ҳамин тавр, нусхабардории ярлик на нусха-

бардории объект, балки нусхабардории нишондиҳандаи суроғай он аст. Аз ин нуқтаи назар, ярликҳо дар хотираи компютер (диск) ҷои бисёрро банд намекунанд ва истифодабарии онҳо дар папкаҳои гуногун, аз истифодабарии нишонаҳои объектҳо самараноктар аст.

Тарзи истифодабарии ярликҳо аз тарзи истифодабарии нишонаҳо ягон фарқе надорад. Ҳатто тасвири графии онҳо низ дар экран якхела аст. Барои ярликро аз нишонаи объект фарқ кардан Windows дар кунҷи чапи қисми поёнии ярлик аломати тирча - мегузорад.

Аз нуқтаи назари программаӣ, ярлик дар асл файли идоракунандаи хурдест, ки бо ёрии он кушодани ҳуччатҳо ва ба кор даровардани программаҳо хеле осон гардонида шудааст.

☹ Саволҳо:

1. Объектҳои асосии Windows кадомҳоянд?
2. Нишона гуфта чиро мефаҳмед?
3. Ярлик аз нишона ягон фарқе дорад?

⌚ Супориш:

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро нақл кунед.
2. Мафҳумҳои нишонаву ярликро чӣ хеле ки мефаҳмед, ҳамон тавр маънидод кунед.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

4. Муш – ЭЛЕМЕНТИ ИДОРАКУНИИ WINDOWS

Ҳангоми ба лоиҳагирии Windows пешбинӣ карда шуда буд, ки истифодабарандагони он ҳамаи амалиётро асосан ба ёрии муш анҷом медиҳанд. Гарчанде қисми зиёди амалиётро ба воситаи клавиатура низ иҷро кардан мумкин бошад ҳам, вале онҳо ба воситаи муш зудтар, осонтар ва қулайтар иҷро карда мешаванд.

Хотиррасон менамоем, ки муш манипулятори графикӣ буда, дар рӯи миз ё қолинчаи махсус бо ёрии даст ба ҳаракат дароварда мешавад. Ҳангоми ҳаракати муш дар экран низ нишонаи махсусе ба ҳаракат мебарояд, ки онро *нишондиҳандаи муш* мегӯянд. Нишондиҳандаи муш вобаста аз програмаи амалии ҷорӣ ва мавқеи ҷойгиршавии он дар қисмҳои гуногуни экран, метавонад шаклҳои гуногун дошта бошад. Нишондиҳандаи муш ҳаракати мушро дар экран такрор менамояд. Агар барои интихоби ягон элементи экран ҳаракати мушро дар болои қолинча давом додан лозим бошад вале он аллақай ба канори қолинча расида бошад, он гоҳ кифоя аст, ки мушро бардошта ба ҷои нав гузорем ва ҳаракаташро давом диҳем.

Ҷойивазкунии нишондиҳандаи муш дар экран ба инфоформатсияе, ки шумо дар айни ҳол онро мебинед, ягон таъсире намерасонад. Нишондиҳандаи муш дар экран танҳо мавқеъро нишон медиҳад. Ба воситаи муш амалиёти зиёдеро иҷро кардан мумкин аст. Ба ин амалиёт – интихобкунии объектҳои экран, бекоркунии амали интихобкунӣ, кушодани файлҳои ҳуҷҷатҳо, ба кор даровардани программаҳо, аз як мавқеъ ба дигар мавқеъ кӯчонидани объектҳои равзана,

нусхабардорӣ намудани онҳо, нест намудани онҳо ва ғайра дохил мешаванд.

Мушҳо бо ду ё се тугма (баъзан зиёдтар) мучаҳҳаз гардо-нида мешаванд. Ҳар кадоми онҳо вазифаҳои муайяни худро доранд. Дар Windows-програмаҳо тугмаи мобайнии муш қариб истифода бурда намешавад. Тугмаи чапи муш тугмаи асосӣ ва тугмаи рости он тугмаи ёрирасон ҳисоб карда мешаванд.

Барои интиҳоб ё ҷудо намудани ягон объекти равзана кифоя аст, ки нишондиҳандаи мушро ба болои нишонаи он бурда, тугмаи чапашро як маротиба пахш карда сар диҳем. Агар ин амалиётро бо ягон командаи меню гузаронем, он гоҳ он ба иҷрошавӣ шурӯъ менамояд.

Барои кушодани файли ягон ҳуҷҷат ё нишонаи ягон программа, нишондиҳандаи мушро ба болои нишонаи он гузошта, тугмаи чапи мушро зуд-зуд ду маротиба пахш карда, сар додан лозим аст.

Барои аз як мавқеи равзана ба мавқеи дигари он кӯчонидани нишона бошад, нишондиҳандаи мушро ба болои нишона гузошта, тугмаи чапи мушро пахшкунон нишонро ба ҷои нав кӯчонида, баъд тугмаро сар додан лозим аст.

Ҳангоми гузоштани нишондиҳандаи муш ба ягон мавқеи равзана ё болои ягон нишонаи он ва пахш намудани тугмаи рости муш, дар экран равзанаи робитавии махсусе пайдо мешавад, ки он аз менюи командаҳои зарурӣ иборат аст. Истифодабаранда метавонад мувофиқи талаботи масъала ин ё он командаро интиҳоб ва тугмаи чапи мушро пахш намояд.

☹ **Саволҳо:**

1. Муш чӣ гуна таҷҳизот аст ва барои иҷрои кадом вазифаҳо пешбинӣ карда шудааст?
2. Нишондиҳандаи муш кадом функцияҳоро иҷро мекунад?
3. Тугмаҳои муш кадом вазифаҳоро иҷро менамоянд?
4. Оё функцияҳои тугмаҳои чап ва рост мушро иваз кардан мумкин аст?

⌚ **Супориш:**

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро нақл кунед.
2. Функцияҳои тугмаҳои рост ва чапи мушро номбар кунед.
3. Мушро дар болои қолинча ба ҳар тараф ба ҳаракат дароварда, аҳамият диҳед, ки дар экран нишондиҳандаи муш кадом шаклҳоро қабул менамояд.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

4. ОҒОЗ ВА АНҶОМИ КОРИ СИСТЕМАИ ОПЕРАТСИОНИИ WINDOWS

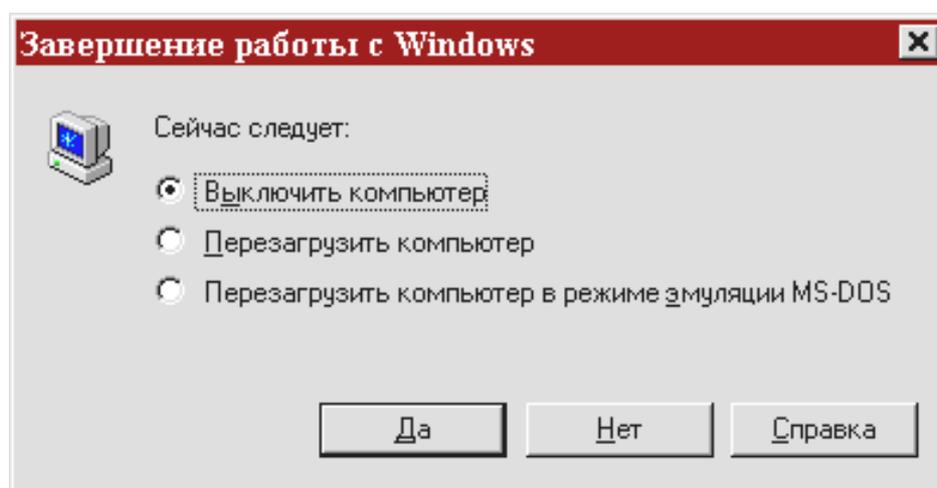

Огози кори Windows. Барои ба кор даровардани системаи оператсионии Windows кифоя аст, ки компютер ба ҷараёни барқ пайваस्त карда шуда, дар блоки системавӣ тугмаи **POWER** пахш карда шавад. Дар баъзе вариантҳои Windows пас аз пахши тугмаи **POWER** равзанаи диалогии махсус пайдо шуда, номи истифодабаранда ва пароли (калид) он пурсида мешавад. Дар ин маврид истифодабаранда бояд ин информатсияро дар майдончаҳои муайян дохил намояд ва тугмаи **Ок** -ро пахш намояд. Агар ба экран равзанаи робитавии **Добро пожаловать** (Марҳамат намоед - Welcome) барояд, он гоҳ тугмаи **Зарыть** (Пӯшида шавад - Close)-ро пахш кардан лозим аст. Пас аз он Windows ба таври автоматӣ ба кор шурӯъ менамояд.

Оғози кори Windows – ин дар экран пайдошавии равзанаи асосии он – Мизи корӣ (Рабочий стол - Desktop) ба ҳисоб меравад. Дар вариантҳои ҳозираи Windows, пас аз муддати ками вақти кори BIOS якбора равзанаи Мизи корӣ ба экран мебарояд. Маҳз равзанаи Мизи корӣ имконият медиҳад, ки программаҳои зарурӣ ба экран ҷеғ зада шуда, бо онҳо амалиёт гузаронида шаванд.

Анҷоми кори Windows. Пас аз бо системаи Windows ба охир расонидани ҳама гуна амалиёти лозимӣ, компютер бояд хомӯш карда шавад. Асосан ду тарзи анҷомдиҳии кори система ва хомӯшгардони компютер ҷой дорад:

Расми 1. Равзанаи анҷоми кори Windows

- 1) дар клавиатура тугмаҳои **Alt** ва **F4**-ро якҷоя пахш намудан;
- 2) ба воситаи тугмаи **Пуск** ба менюи асосии Windows ворид гаштан ва дар он сатри **Завершение работы** (Анҷоми кор)-ро интихоб намудан.

Дар ҳар ду ҳолат ҳам дар экран равзанаи махсуси дар расми 1 овардашуда, пайдо мешавад.

Чунон ки аз расм дида мешавад, дар дохили доирачаи та-

рафи чапи сатри **Выключить компьютер** (Компютер хомӯш карда шавад) аломати нуқта гузошта шудааст. Дар ҳамин маврид, агар тугмаи **Да (Ҳа)** пахш карда шавад, он гоҳ пас аз гузаштани муддате дар экран информатсияи зерин пайдо мешавад:

Microsoft WINDOWS
Завершение работы Windows
 (Анҷоми кори Windows)

Бо ин информатсия ситемаи Windows истифодабарандагонро огоҳ месозад, ки дар хомӯш гардонидани компютер ба саросемагӣ роҳ надиханд. Пас аз гузаштани муддати на он қадар зиёди вақт, дар экран информатсияи навбатӣ пайдо мешавад:

Теперь питание компьютера можно отключить
 (Акнун компютерро хомӯш кардан мумкин аст)

Танҳо дар сурати пайдо шудани ҳамин информатсия компютерро хомӯш кардан мумкин аст.

Агар аломати нуқта дар дохили доирачаи сатри **Перезагрузить компьютер** (Компютер аз нав ба кор дароварда шавад) гузошта шуда бошад, он гоҳ пас аз пахши тугмаи **Да (Ҳа)** системаи Windows боз аз сари нав ба кор мебарояд.

Агар аломати нуқта дар доирачаи сатри **Перезагрузить компьютер в режиме эмуляции MS-DOS** (Компютер дар реҷаи MS DOS ба кор дароварда шавад) гузошта шуда бошад, он гоҳ пас аз пахши тугмаи **Да (Ҳа)** системаи Windows аз хотираи компютер хориҷ карда мешавад ва ба ҷойи он системаи оператсионии MS DOS ба кор шурӯъ менамояд. Дар ин реҷа программаҳое, ки онҳо танҳо барои муҳити системаи MS DOS сохта шудаанд, кор карда метавонанд. Ба ин программаҳо қабатҳои программавии Norton Commander,

Volkov Commander, тахриргари матнии Лексикон, чадвали электрони SuperCalc ва ғайра дохил мешаванд. Барои ба системаи Windows бозгаштан бошад, кифоя аст, ки дар сатри командавии MS DOS командаи **Exit** дохил карда шавад.

☹ Саволҳо:

1. Оғози кори Windows аз чӣ сар мешавад?
2. Аввалин равзанае, ки ҳангоми оғози кори Windows дар экран пайдо мешавад, чӣ ном дорад?
3. Барои анҷомдиҳии кори Windows кадом амалиётро иҷро намудан лозим аст?
4. Кадом вақт компютерро хомӯш кардан мумкин аст?
5. Чӣ гуна ба реҷаи кори MS DOS гузаштан мумкин аст?

⌚ Супориш:

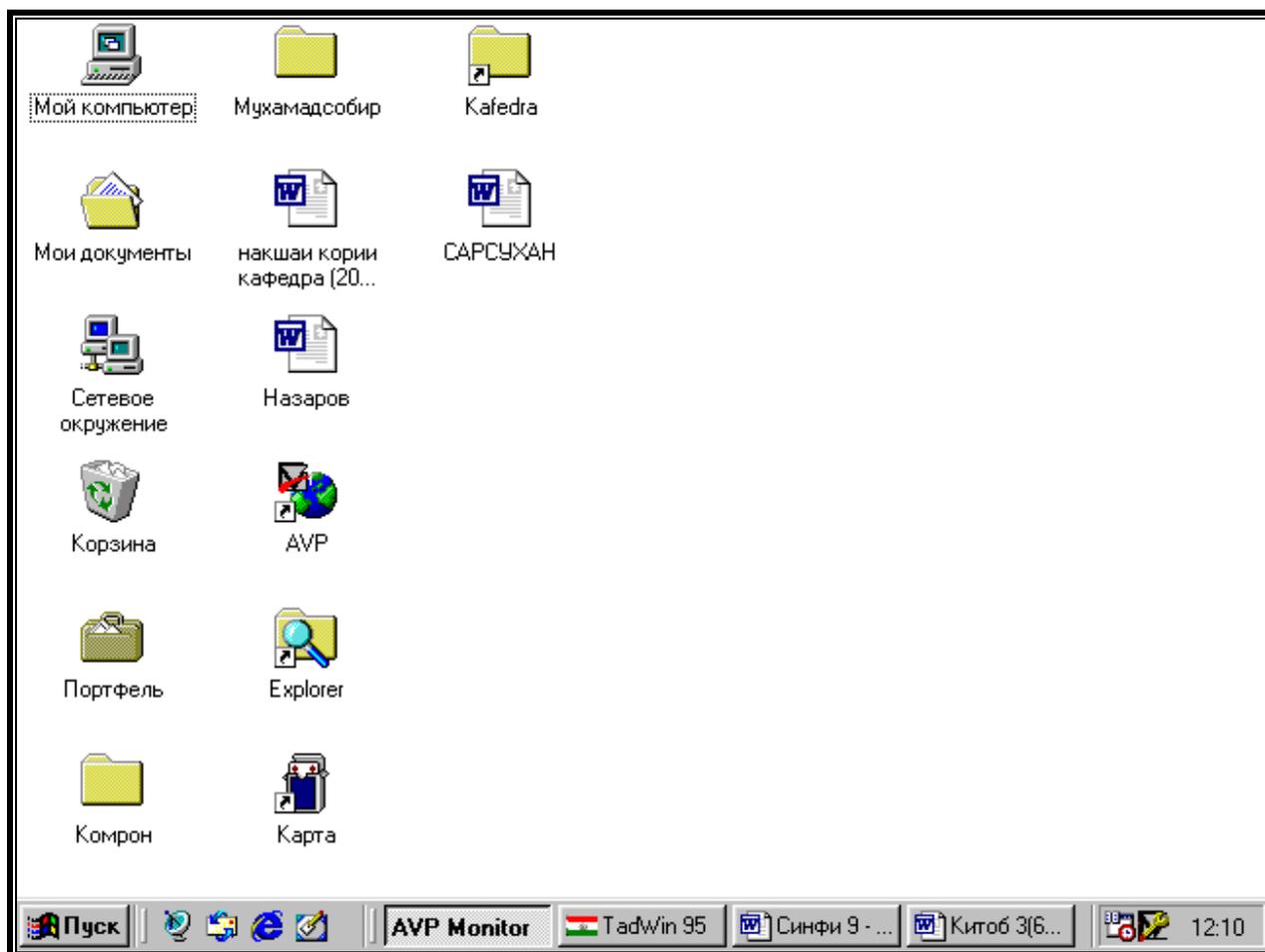
1. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро нақл кунед.
2. Дар синфхонаи компютерӣ бо навбат аввал компютерро ба кор дароред ва баъд онро хомӯш намоед.
3. Компютерро барои дар реҷаи MS DOS кор кардан омода созед ва баъд аз нав ба реҷаи Windows баргардед.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

6. МИЗИ КОРӢ

Тавре ки қайд кардем, ҳангоми паҳш намудани тугмаи **POWER**-и блоки системавии компютер, аз диски системавии винчестер ба таври автоматӣ системаи оператсионии Windows ба хотираи ғаврии он дохил карда мешавад ва дар экран манзарае пайдо мегардад, ки онро *Мизи кори* (Desktop – Рабочий стол) система меноманд (Расми 2).

Мизи корӣ муҳити графикаест, ки дар он объектҳо ва элементҳои идоракунии Windows инъикос карда мешаванд. Умуман, ҳангоми кор бо ин система ҳар он чизе, ки истифода

Расми 2. Мизи кори системаи Windows 98

бурда мешавад ё ба объект ё ба элементи идоракунии Windows тааллуқ дорад.

Мизи кориро *равзанаи асосии* Windows мегӯянд. Он ода-тан бо расмҳои предметҳои гуногун пур карда мешавад. Дар қисми поёнии расмҳо номашон оварда мешаванд. Ана ҳамин расмҳо **нишонаҳои** (icons - значки) объектҳо мебошанд.

Нишонаҳо, тавре ки медонем, тасвири графии объектҳои Windows мебошанд. Ҳамаи нишонаҳои Мизи кориро ба нишонаҳои *махсус* ва *корӣ* ҷудо кардан мумкин аст. Нишонаҳои махсус аз ҳамдигар шаклан фарқ доранд, вале нишонаҳои корӣ якхелаанд. Аксарият нишонаҳои махсус

доимо дар Мизи корӣ мавҷуданд, аммо нишонаҳои кориро ҳар як истифодабарандаи компютер мувофиқи таъбу завқи худ ва аз рӯи зарурати истифодабариаш дар миз ҷой медиҳад ё аз он мебардорад.

Нишонае, ки дар он расми компютер тасвир ёфтааст ва номаш **Мой компютер** (Компютери ман – My computer) мебошад, имконият медиҳад, ки аз дискҳои программаҳои лозимӣ кофта ёфта шуда, ба кор дароварда шаванд. Инчунин програмаи **Мой компютер** барои ба системаи умумӣ пайваस्त намудани ҳамаи қисмҳои асосӣ ва иловагии компютер хизмат мерасонад. Ин нишона ба гурӯҳи нишонаҳои махсус мансуб аст.

Нишонаи **Корзина** (Сабад – Recycle Bin)-и Мизи корӣ барои нигоҳ доштани папка ва ҳуҷҷатҳои хизмат мерасонад, ки онҳо барои истифодабарӣ муваққатан лозим нестанд. Барои дар шакли корӣ барқарор намудани онҳо кифоя аст, ки Корзинаро кушоем ва аз рӯйхати он папка ва ҳуҷҷатҳои заруриро ҷудо намоем. Ин нишона низ нишонаи махсус аст.

Дар Мизи корӣ ҳамчунин нишонаи махсуси дигаре мавҷуд аст, ки онро **Портфель** (Портфел – My briefcase) меноманд. Портфел асосан барои аз як компютер ба компютери дигар кӯчонидани информатсия хизмат мерасонад.

Дар Мизи корӣ ба ғайр аз нишонаҳои папкаҳои системавӣ, ки шаклашон аз ҳамдигар ба кулӣ фарқ доранд, боз нишонаҳои якранги папкаҳои кори гуногун ва нишонаҳои ярликҳоро дидан мумкин аст. Нишонаҳои ярликҳо аз дигар нишонаҳо бо аломати фарқ мекунанд.

Дар қисми поёнии Мизи корӣ сатри тасмашакле мавҷуд аст, ки дар он тугмаи **Пуск** (Оғоз – Start) ҷойгир шудааст. Ин

сатрро сатри **Панели масъалаҳо** (Taskbar - Панель задач) меноманд. Панели масъалаҳо яке аз элементҳои идоракунии Windows ба шумор меравад.

Дар қисмҳои ҳудудии (канорӣ) Мизи корӣ панели Microsoft office-ро низ ҷойгир кардан мумкин аст. Дар ин панел нишонаҳои программаҳои ҳатмии оффис ва дигар программаҳои амалӣ нишон дода мешаванд.

☹ **Саволҳо:**

1. Мизи корӣ чист?
2. Барои чӣ Мизи кориро равшанаи асосии Windows меноманд?
3. Нишонаҳои Мизи кориро ба чанд гурӯҳ ҷудо мекунанд?
4. Нишонаҳои махсус аз нишонаҳои корӣ чӣ фарқ доранд?

⌚ **Супориш:**

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро нақл кунед.
2. Ба таври мухтасар дар бораи функцияҳои нишонаҳои **Мой компьютер**, **Корзина** ва **Портфель** маълумот диҳед.
3. Нишонаҳои Мизи кории Windows-ро бо навбат кушоед ва объектҳои дохили онро маънидод намоед.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

7. НИШОНАҲОИ ПАПКАҲО ВА ПРОГРАММАҲО ДАР WINDOWS

Ҳамаи папкаҳои Windows-ро ба ду гурӯҳ ҷудо кардан мумкин аст:

- 1) папкаҳои махсуси Мизи корӣ;
- 2) папкаҳои системавӣ, программавӣ ва хусусии истифодабарандагон МЭҲ.

Дар экран ба ҳар кадоми онҳо нишонае вобаста карда

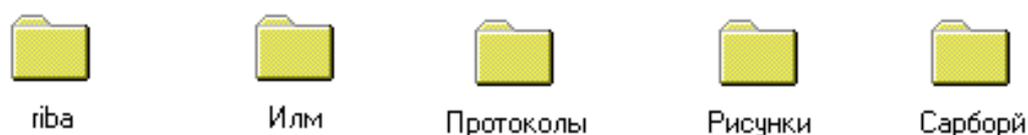

Расми 3. Нишонаҳои папкаҳои махсус

шудааст. Ба папкаҳои гурӯҳи якум – папкаҳои **Мой компьютер** (Компютери ман), **Портфель** (Портфел), **Корзина** (Сабад), **Мои документы** (Хучҷатҳои ман), **Сетевое окружение** (Муҳити шабакавӣ) ва аз қабили инҳо дохил мешаванд. Нишонаҳои ин папкаҳо аз ҳамдигар фарқи чиддӣ доранд (Расми 3). Ба ғайр аз ин папкаҳо, дар Windows боз папкаҳои **Рабочий стол** (Мизи корӣ) ва **Главное меню** (Менюи асосӣ) амал мекунанд, ки барои онҳо нишонаи махсус муайян карда нашудааст.

Шакли папкаҳои гурӯҳи дуюм якхела аст (Расми 4). Ба папкаҳои системавӣ ҳамаи папкаҳои файлҳои системаҳои оператсионӣ дохил мешаванд. Масалан, папкаи Windows ҳамаи файлҳои системаи оператсионии Windows-ро дар бар гирифтааст.

Ба папкаҳои программавӣ папкаҳои программаҳои амалӣ дохил мешаванд, ки ба воситаи онҳо ин ё он хучҷат тайёр карда мешавад. Папкаи Excel, ки ҳамаи файлҳои програмаи амалии таблитсаи электрони Excel-ро дар бар гирифтааст,

Расми 4. Нишонаҳои папкаҳои гурӯҳи дуюм

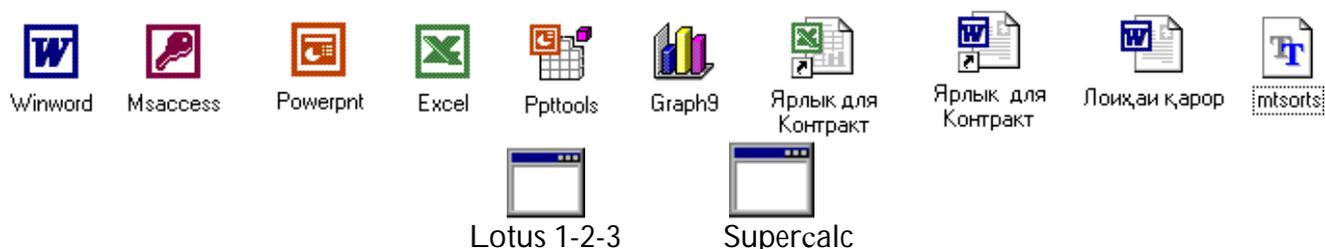
аз қабилӣ чунин папкаҳо ба ҳисоб меравад.

Ба папкаҳои хусусӣ, ҳамаи папкаҳои истифодабарандагони компютер дохил мешаванд. Дар чунин папкаҳо истифодабарандагони МЭҲ файлҳои худро ҷойгир менамоянд, ки онҳоро ба воситаи ягон програмаи амалӣ тайёр намудаанд.

Ҳангоми кушодани папкаи дилхоҳ дар экран равшанӣ он пайдо мешавад, ки дар дохили он ягон миқдори муайяни нишонаҳо мавҷуд аст. Ҳар як нишона, дар навбати худ, боз ба ягон папкаи дигар (зерпапка) ё програмае дахл дорад.

Нишонаҳои програмаҳо ба мисли худӣ програмаҳо хеле гуногунанд. Ҳамаи нишонаҳои програмаҳо низ шартан ба ду намуд ҷудо мекунаанд:

- 1) програмаҳо, ки бевосита дар муҳити системаи Windows кор мекунаанд ва онҳо маҳз барои ҳамин система сохта шудаанд;
- 2) програмаҳо, ки то пайдошавии системаи Windows сохта шудаанд.

Расми 5. Нишонаҳои програмаҳо ва ярликҳои онҳо

Ба програмаҳои намуди яқум програмаҳои амалии Excel, Word, Paint ва ғайра марбутанд. Ба програмаҳои намуди дуҷум бошанд, програмаҳо аз қабилӣ Lotus 1-2-3, Supercalc, Chiwriter, Лексикон ва ғайра дохил мешаванд (Расми 5).

Чи тавре ки аз расм айён аст, ҳар як Windows-програма (Winword, Msaccess, Powerpnt, Excel ва дигарҳо) нишонаи ба

худ хосро соҳиб мебошад. Нишонаҳои ҳуҷҷатҳое, ки бо ёрии ин программаҳо сохта мешаванд, бо нишонаҳои ин программаҳо ҳамранганд. Ярликҳои ин программаҳо низ ба нишонаҳояшон монанд мебошанд. Нишонаҳои Dos-программаҳо (Lotus1-2-3, Supercalc ва ғайра) ба ҳамдигар монанд буда, аз нишонаҳои Windows-программаҳо ба кулӣ фарқ мекунанд.

☹ Саволҳо:

1. Чанд гурӯҳи папкаҳо дар Windows истифода бурда мешаванд?
2. Шакли нишонаҳои папкаҳои Windows дар бораи чӣ маълумот медиҳанд?
3. Папкаҳои программавӣ чӣ гуна папкаҳоянд?
4. Оё дар дохили папка дигар папкаҳоро ҷойгир кардан мумкин аст?
5. Нишонаҳои программаҳои MS DOS аз Windows чӣ фарқ доранд?

⌚ Супориш:

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро нақл кунед.
2. Нишонаи папкаи **Мой компьютер**-ро кушоед ва:
 - дар равзанаи папкаи **Мой компьютер** нишонаи папкаи диски **С:** - ро ҷудо намоед ва баъд онро фаъол гардонед;
 - дар равзанаи папкаи диски **С:** нишонаи папкаи **Windows**-ро фаъол гардонед;
 - бинед, ки дар дохили равзанаи папкаи **Windows** нишонаи чанд папка ва файлҳои алоҳида мавҷуданд;
 - бо навбат равзанаҳои папкаҳоро пӯшед.

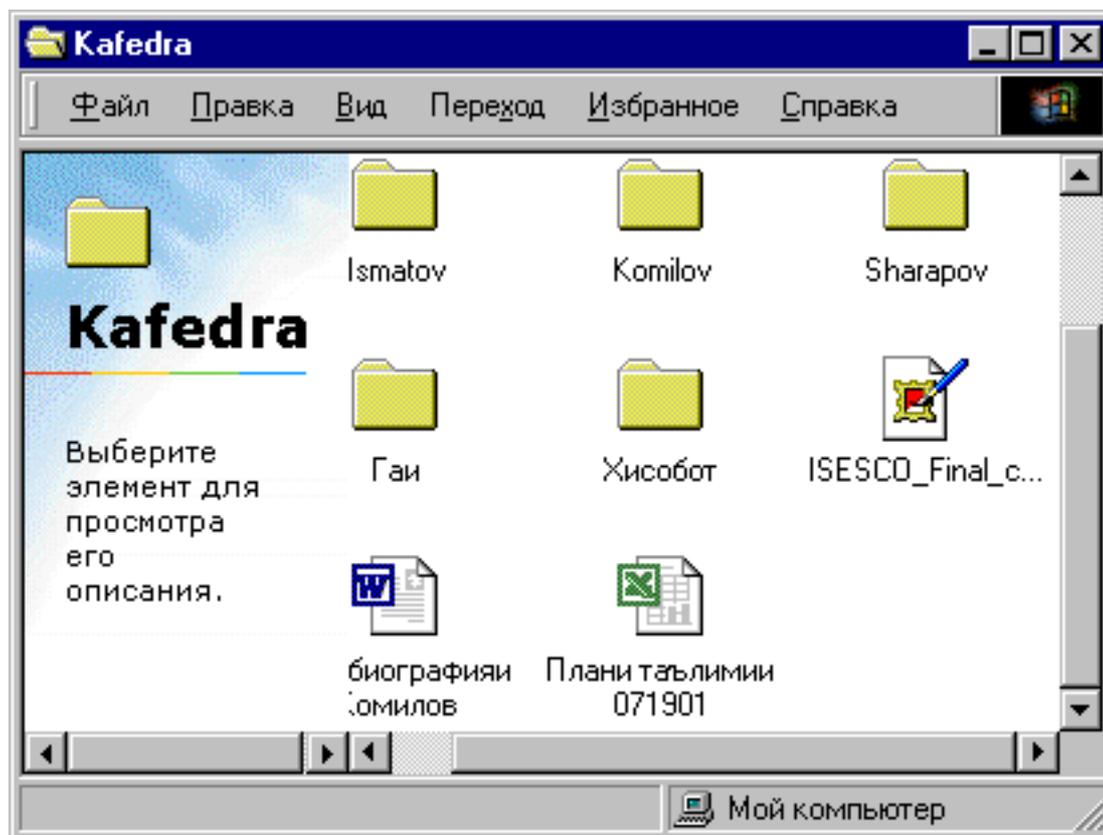
[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

8. РАВЗАНАҲОИ WINDOWS

Яке аз мафҳуми асосии дигари системаи Windows равзана мебошад, ки он тарҷумаи калимаи англисии window (тиреза, равзана) аст. Номи системаи оператсионии Windows низ маҳз бо ҳамин мафҳум вобаста аст. Ҳамин тариқ, равзана, папка, ҳуҷҷат ва программа он мафҳумҳоеро ташкил медиҳанд, ки истифодабарандаи МЭҲ дар вақти кор бо системаи Windows доимо бо онҳо сару кор дорад. Ин мафҳумҳоро ҳамчун объектҳои кори Windows низ ном бурдан мумкин аст. Ёдовар мешавем, ки:

- равзана – объекти графии Windows буда, барои идоракунӣ ва коркарди информатсияи объектҳои дохилиаш хизмат мерасонад;
- папка – барои нигоҳ доштани зерпапкаҳо, ҳуҷҷатҳо, программаҳо ва ярлики папкаю программаҳо истифода бурда мешавад;
- ҳуҷҷат – барои нигоҳ доштани информатсияи табиати гуногундошта, ба монанди матнҳо, расмҳо, таблитсаҳои электронӣ, сигналҳо, базаи ахборот ва ғайра истифода бурда мешавад;
- программа – пеш аз ҳама барои сохтани ҳуҷҷатҳо истифода бурда мешавад. Вале қайд кардан лозим аст, ки дар системаи Windows ҳамчунин программаҳое мавҷуданд, ки бо ёрии онҳо ҳуҷҷатҳо сохта намешаванд. Чунин программаҳо барои иҷро намудани баъзе амалиёти характери ёрирасондошта хизмат мерасонанд.

Ҳангоми паҳши дукаратаи муш ба нишонаи папка (Расми 6), дар экран чоркунҷае намудор мегардад, ки онро равзанаи ин папка меноманд. Шакли он дар асл ҳам ба равзана монанд аст. Чунин равзанаҳо дар вақти кушодани папкаҳо ва ҳуҷҷатҳои дилхоҳ пайдо мешаванд. Дар равзанаи папка

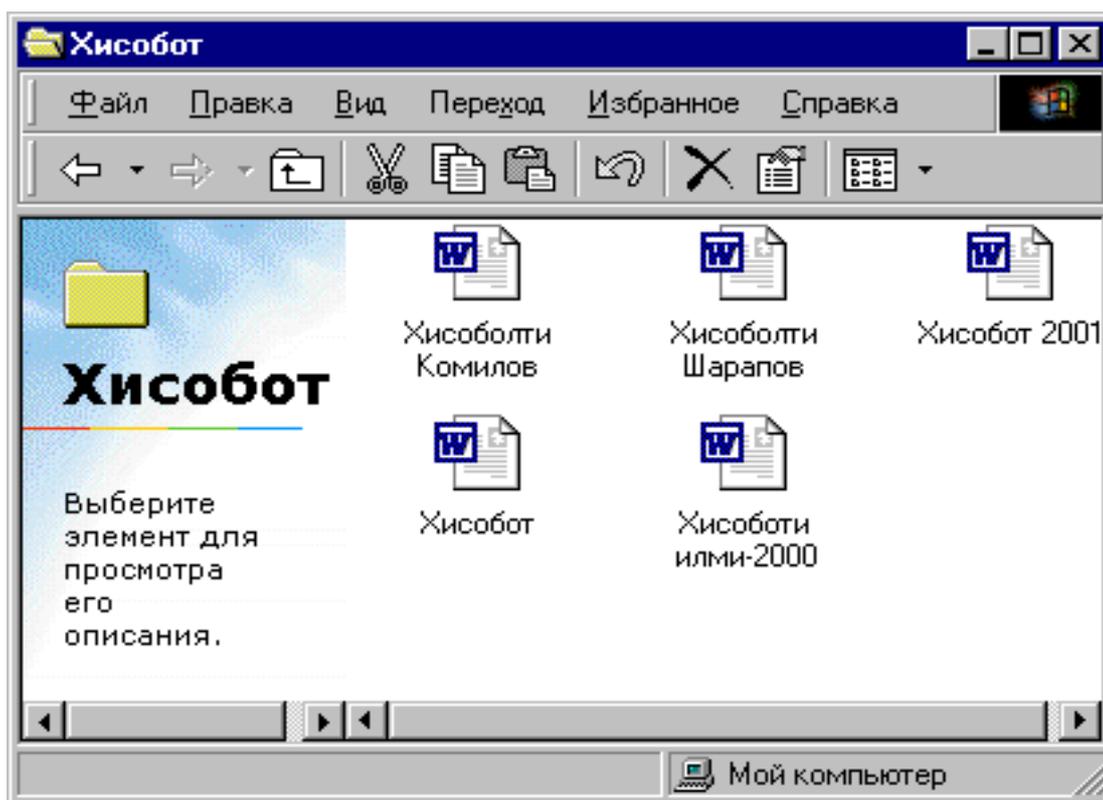

Расми 6. Равзанаи папка

дидан мумкин аст, ки дар дохили он кадом зерпапкаҳо, ҳуҷҷатҳо ва программаҳо ҷойгир шудаанд. Бинобар ҳамин ҳам гуфтан метавон, ки равзанаи папка шакли кушодаи худи папка аст. Ҳамаи равзанаҳои папкаҳо қариб аз элементҳои идоракунии якхела иборатанд.

Ҳамин тариқ, равзанаи папка контейнереро менамояд, ки мазмуну мундариҷаи он тасвири графӣ мазмуну мундариҷаи папка аст. Ҳар гуна папкаи Windows маҳз дар равзанаи он кушода мешавад. Миқдори равзанаҳои дар як вақт кушодашуда метавонад хеле зиёд бошад. Ин миқдор аз параметрҳои намуди компютери мушаххас вобаста аст. Ҳамаи амалиёте, ки бо объектҳои Windows гузаронида мешаванд, аслан дар равзанаи Мизи корӣ ё равзанаи ягон пап-

ка амалӣ мегарданд.

Расми 7. Равзанаи папкаи Ҳисобот дар экран

❏ **Мисол:**

Дар равзанаи папкаи Kafedra (Расми 6) яке аз зерпапкаҳо номи Ҳисоботро дорад. Ҳангоми кушодани ин папка низ, дар экран равзанаи он пайдо мешавад (Расми 7). Дар дохили равзанаи папкаи Ҳисобот нишонаҳои панҷ ҳуҷҷатро дидан мумкин аст, ки онҳо бо ёрии протсессори матнии Microsoft Word 2000 сохта шудаанд.

Ба ғайр аз равзанаҳои папкаҳо дар Windows намудҳои хеле зиёди равзанаҳои дигар низ мавҷуданд. Аз рӯи элементҳои якхелаи идоракунии ва тарзи ороиши равзанаҳо онҳоро ба намудҳои зерин ҷудо намудан мумкин аст:

- ✓ равзанаҳои папкаҳо;
- ✓ равзанаҳои робитаӣ (диалогӣ);

- ✓ равзанаҳои системаҳои маълумотдиҳанда;
- ✓ равзанаҳои кори замимаҳои Windows;
- ✓ равзанаҳои ҳуҷҷатҳо.

Бо намудҳои равзанаҳои Windows ва тарзҳои истифодабарии онҳо дар оянда шинос хоҳем шуд.

☹ Саволҳо:

1. Барои чӣ системаи оператсионӣ **Windows** ном гирифтааст?
2. Мафҳумҳои равзана ва папка дар Windows бо ҳамдигар чӣ алоқа доранд?
3. Оё ҳуҷҷатҳои Windows шуда метавонанд?
4. Равзанаи папка аз равзанаи ҳуҷҷат ягон фарқи ҷиддӣ дорад ё не?
5. Ба ғайр аз равзанаҳои папкаҳо ва ҳуҷҷатҳо боз кадом равзанаҳои Windows-ро номбар карда метавонед?

⌚ Супориш:

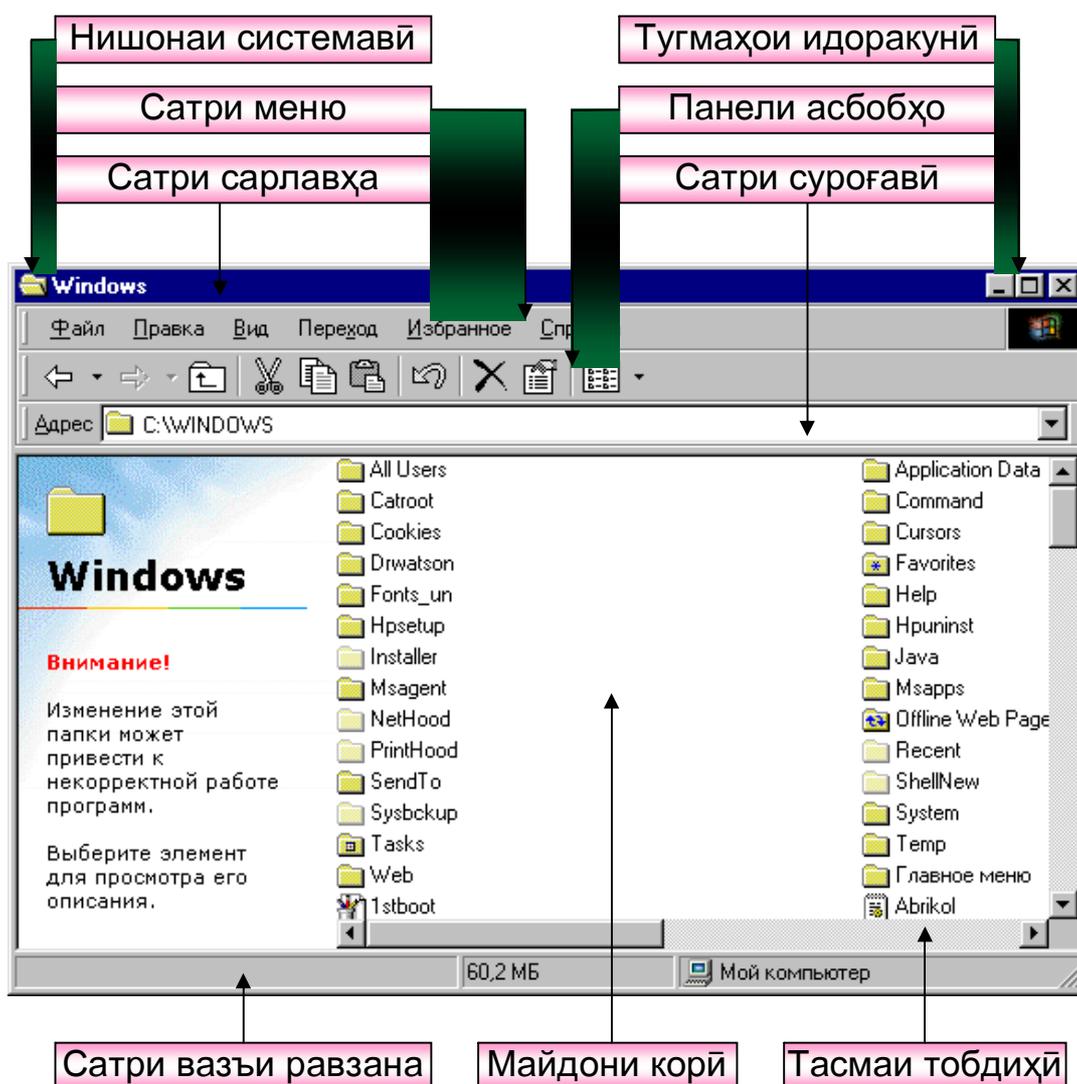
1. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро нақл кунед.
2. Мафҳумҳои равзана, папка, ҳуҷҷат ва программаро маънидод намоед ва мухтасар таърифи онҳоро дар дафтаратон сабт намоед.
3. Бо ёрии муаллим дар Мизи кори Windows барои худ папка созед, ба он номи худро гузоред ва равзанаи онро кушода аз нав пӯшед.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

9. СОҲТОРИ РАВЗАНАҲОИ ПАПКАҲО

Дар расми 8 равзанаи папкаи системавии Windows оварда шудааст. Равзанаҳои папкаҳои дигар низ ба ин равзана шабоҳат доранд, агар компютери шумо дар асоси системаи оператсионии Windows 98 кор кунад.

Равзанаи папка элементҳои ҳатмии зеринро дар бар мегирад: сатри сарлавҳа, нишонаи системавӣ, тугмаҳои идоракунии андозаи равзана, сатри меню, панели асбобҳо, сатри суроғавӣ, майдони корӣ, тасмаҳои тобдиҳии равзана ва сатри вазъи равзана.

Расим 8. Равзанаи папкаи Windows

Сатри сарлавҳа. Дар ин сатр номи папка оварда мешавад. Аз усули лағжониши муш истифода бурда, равзанаи папकारо ба воситаи сатри сарлавҳа ба мавқеъҳои гуногуни Мизи корӣ кӯчонидан мумкин аст.

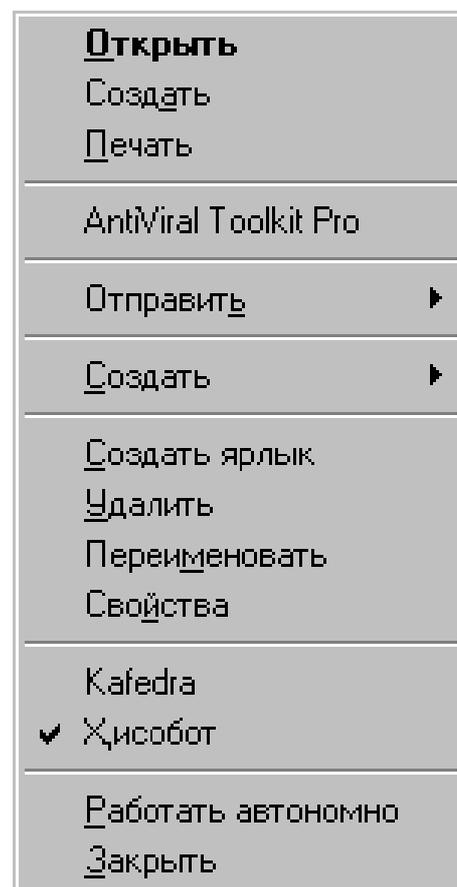
Нишонаи системавӣ. Ин нишона дар қисми чапи сатри сарлавҳа ҷойгир аст. Агар нишондиҳандаи мушро ба болои он гузорем ва тугмаи чапи мушро ду маротиба пахш кунем, он гоҳ равзана пӯшида мешавад. Ҳангоми пахши яккаратаи

тугмаи чап ё рости муш бошад, менюи хидматие кушода мешавад, ки ба воситаи командаҳои он андоза ва тарзи ҷойгиршавии равзанаро дар Мизи корӣ идора кардан мумкин аст. Аз ин меню бештар ҳангоми кор накардани муш истифода мебаранд.

Тугмаҳои идоракунии андозаи равзана. Ин тугмаҳо дар таърифи рости сатри сарлавҳа ҷойгир шуда, мувофиқан тугмаҳои маҳкамкунӣ, паҳнкунӣ ва ғункунӣ ном доранд. Тугмаҳои идоракунии андозаи равзана командаҳои менюи хидматиро такрор мекунанд. Агар муш кор кунад, он гоҳ истифодабарии ин тугмаҳо нисбат ба командаҳои менюи хидматӣ самараноктар мебошанд.

Сатри меню. Сатри дуҷуми равзанаи папка Менюи равзана номида мешавад. Дар меню номгӯи командаҳои нишон дода шудаанд, ки бо ёрии онҳо бо объектҳои равзана ин ё он амалиётро иҷро кардан мумкин аст. Барои интиҳоб кардани бандҳои меню аз нишондиҳандаи муш истифода мебаранд.

Масалан, агар мо банди Файли менюро интиҳоб карданӣ шавем, он гоҳ нишондиҳандаи мушро ба калимаи **Файл** гузошта тугмаи чапи мушро паҳш мекунем. Дар экран рӯйхати дигаре пайдо мешавад, ки онро зерменюи ин банди меню меноманд. Дар зерменю номгӯи ама-

лиёте нишон дода мешаванд, ки онҳо ба банди интихобкардашудаи меню тааллуқ доранд. Ҳар як банди зерменю дар навбати худ метавонад ба зербандҳо тақсим шавад, агар пас аз номи он аломати ► - секунҷа нишон дода шуда бошад.

Панели асбобҳо. Дар ин панел тугмаҳои командавие ҷойгир шудаанд, ки онҳо барои иҷрои амалиёти зуд-зуд вохӯранда хизмат мерасонанд. Истифодабарандаи компютер имконият дорад, ки миқдори тугмаҳои ин панелро мувофиқи мақсадҳои худ тағйир диҳад.

Сатри суроғавӣ. Дар ин сатр роҳ ба папкаи ҷорӣ нишон дода мешавад. Аз тугмаи дар охири ин сатр овардашуда ▼ истифода бурда, ба таври фаврӣ ба дигар бандҳои сохтори файлӣ гузаштан мумкин аст.

Майдони корӣ. Дар майдони кори равшанаи папка нишонаҳо ва ярликҳои объектҳои папка нигоҳ дошта мешаванд. Тарзи инъикоси нишонаҳо ва ярликҳо дар майдони корӣ бо ёрии элементҳои махсус идора намудан мумкин аст. Дар майдони кори равшанаи программа равшанаҳои ҳуҷҷатҳо ва панелҳои корӣ инъикос карда мешаванд.

Тасмаҳои тобдиҳӣ. Агар андозаи равшана хеле хурд ё миқдори нишонаҳои объектҳои папка хеле зиёд бошанд, он гоҳ аз тарафи рост ва қисми поёнии майдони корӣ тасмаҳои тобдиҳӣ пайдо мешаванд. Бо ёрии имкониятҳои ин тасмаҳо тамоми мазмуну мундариҷаи равшанаи папкаро аз назар гузаронидан мумкин аст.

Сатри вазъи равшана. Дар ин сатр маълумотҳои иловагӣ доир ба вазъи кунунии система ё объект хориҷ карда мешавад. Масалан, агар папка файлҳои системавӣ ё махфиро дар бар гирифта бошад, он гоҳ ҳангоми азназаргузаронии равшанаи папка нишонаҳои онҳо дар майдони корӣ инъикос намеёбанд, вале дар бораи мавҷудияти онҳо дар сатри вазъи

равзана информатсияи зарурӣ инъикос карда мешавад.

☹ **Саволҳо:**

1. Элементҳои ҳатмии равзанаи папка кадомҳоянд?
2. Функсияҳои сатри сарлавҳаи равзана аз чӣ иборат аст?
3. Нишонаи системавии сатри сарлавҳа кадом вазифаҳоро иҷро менамояд?
4. Кадом тугмаҳои идоракунии андозаи равзанаро медедонед?
5. Сатри менюи равзана барои иҷрои кадом амалиёт пешбинӣ карда шудааст?
6. Тугмаҳои панели асбобҳои равзанаи папка чӣ гуна функсияҳоро иҷро мекунанд?

⌚ **Супориш:**

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро нақл кунед.
2. Ба таври мухтасар вазифаҳои элементҳои ҳатмии равзанаи папкаҳоро дар дафтарадон нависед.
3. Равзанаи папкаеро, ки дарси гузашта сохта будед, бо диққат аз назар гузаронед, элементҳои ҳатмии онро нишон диҳед ва бо ёрии муаллим амалиёти оддитарини идоракунии равзанаро иҷро намоед.
4. Аз тугмаҳои идоракунии андозаи равзана истифода бурда, андозаи равзанаро дар экран тағйир диҳед.

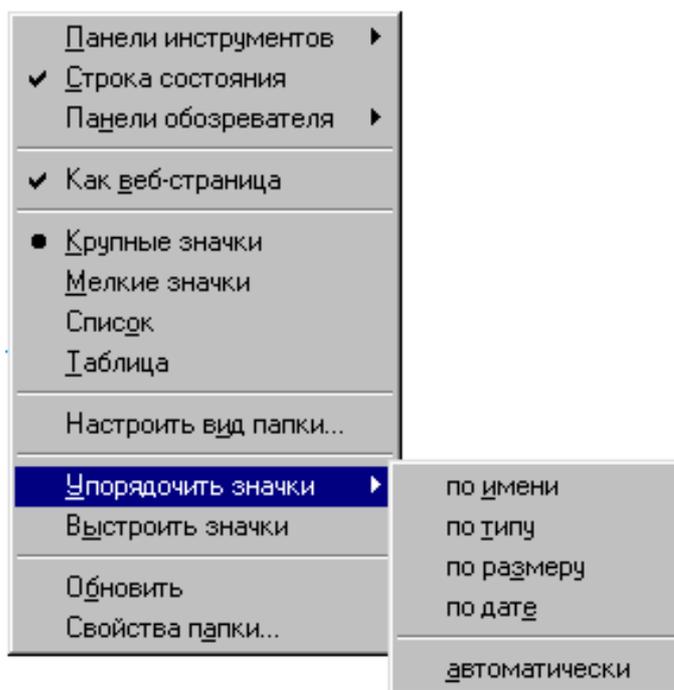
[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

10. БАТАРТИБОРӢ ВА ИНЪИКОСИ НИШОНАҲОИ РАВЗАНА

Дар Мизи кории Windows ва равзанаҳои папкаҳои система нишонаҳои объектҳоро бо тарзҳои гуногун ба танзим меоранд. Асосан чор усули батартибории нишонаҳои объектҳои системаро дар равзанаҳо истифода мебаранд: аз рӯи ном, аз рӯи тип (намуд), аз рӯи андоза ва аз рӯи вақти сохта шуданашон.

Барои иҷрои амали батартибории нишо-наҳо аз командаи менюи равзана **Вид►Упорядочить значки** (На-

муд►Батартибории нишонаҳо) истифода мекунанд. Айнан ҳамин амалро бо ёрии пахши тугмаи рости муш низ иҷро кардан мумкин аст. Барои ин,

нишондиҳандаи мушро дар ягон ҷои холии дилхоҳи равзана гузошта тугмаи росташро пахш мекунем. Дар натиҷа, дар экран равзанаи робитавие пайдо мегардад, ки дар он усулҳои батартибории нишонаҳо пешбинӣ карда шудаанд. Барои амалӣ гардидани яке аз ин усулҳо кифоя аст, ки нишондиҳандаи муш ба номи усул гузошта шавад ва тугмаи чапи муш пахш карда шавад.

Ҳангоми интихоби усули батартиборӣ аз рӯи ном, нишонаҳо дар равзана аз рӯи алифбо (аз А то Z ё аз А то Я) ҷо ба ҷо карда мешаванд. Дар ин ҷо ном гуфта, аслан қисми асосии номи файлҳои ба нишонаҳо вобастаро дар назар до-ранд. Агар номи файлҳо бо символҳои махсус ва рақамҳо сар шаванд, он гоҳ аввал чунин номҳо ва баъд номҳое, ки бо ҳарфҳои алифбоҳои латинӣ ва русӣ сохта шудаанд, ба тартиб оварда мешаванд.

Дар вақти интихоби усули батартиборӣ аз рӯи тип бошад, нишонаҳо дар равзана аз рӯи алифбо мувофиқи қисми иловагии номашон ҷо ба ҷо гузошта мешаванд.

Ҳангоми ҷобачокунии нишонаҳо аз рӯи андозаи объектҳои ба онҳо мувофиқ, аввал объектҳои ҳаҷман хурд ва баъд объектҳои ҳаҷман калон дар равзана ҷойгир карда мешаванд. Аз ин усул асосан пеш аз гузаронидани амалиёти хидматӣ (масалан, холикунии қисми ҳаҷми диски винчестер ё дискетҳо аз файлҳои нисбатан калонҳаҷм) истифода мебаранд.

Ҳангоми истифодабарии усули чоруми батартибории нишонаҳо, дар равзана аввал нишонаҳои объектҳои нав сохташуда ва баъд нишонаҳои объектҳои пеш сохташуда ҷо ба ҷо карда мешаванд. Ин усул барои кофтукови файлҳои наву кӯҳна хеле қулай аст.

Нишонаҳои объектҳоро дар равзана бо усули кӯчониш низ ба тартиб овардан мумкин аст. Барои ин лозим аст, ки нишона интихоб карда шавад ва бо паҳши тугмаи чапи муш ба ҷои дилхоҳи равзана гузошта шавад.

Аз банди **Вид** (Намуд)-и менюи равзана истифода бурда, нишонаҳои объектҳои равзанаро дар экран бо чор усул инъикос кардан мумкин аст:

- дар шакли Нишонаҳои ҳаҷман калон (Крупные значки);
- дар шакли Нишонаҳои ҳаҷман хурд (Мелкие значки);
- дар шакли Рӯйхати нишонаҳо (Список);
- дар шакли Таблитсаи нишонаҳо (Таблица).

☹ Саволҳо:

1. Чанд усули батартибории нишонаҳои объектҳои Windows-ро медонед?
2. Барои батартибории нишонаҳои равзана аз кадом команда истифода бурдан мумкин аст?
3. Оё ба воситаи пахши тугмаҳои муш низ нишонаҳои равзанаро ба тартиб овардан мумкин аст?
4. Фарқи батартибории нишонаҳои равзана аз рӯи ном ва тип дар чист?
5. Дар кадом ҳолатҳо истифодабарии батартибории нишонаҳои равзана аз рӯи андоза ва дар кадом ҳолатҳо аз рӯи вақт бештар қулай аст?
6. Нишонаҳои объектҳои равзанаро бо чанд усул инъикос намудан мумкин аст?

⌚ Супориш:

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро нақл кунед.
2. Дар дафтаратон усулҳои батартибории нишонаҳои объектҳои равзанаҳо ва усулҳои инъикоскунии онҳоро номбар кунед.
3. Папкаи хусусии худро, ки дарсҳои гузашта сохта будед, кушоед ва дар дохили он 5-то зерпапкаҳои нав сохта, ба онҳо номҳои гуногун гузоред.
4. Нишонаҳои зерпапкаҳои папкаи хусусии худро бо усулҳои гуногун батартиб оред ва онҳоро дар экран инъикос намоед.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

11. ТАҒЙИРДИҶИИ ШАКЛ ВА АНДОЗАИ РАВЗАНАҲО

Гарчанде дар Windows шакл ва андозаи на ҳамаи равзанаҳоро тағйир додан мумкин бошад ҳам, вале параметрҳои равзанаҳои папкаҳоро истифодабарандагони компютер мувофиқи таъбу завқи худ ва аз рӯи зарурат, метавонанд дигар созанд. Масалан, панели асбобҳо, сатри суроғавӣ, сатри вазъи равзана ва дигар элементҳои онро дар вақти дилхоҳ аз экран хориҷ ва аз нав ба он ҷо барқарор кардан мумкин аст. Барои илова ё хориҷкунии элементҳои равзана аз командаҳои менюи равзана **Вид** ▶ **Панели инструментов** (Намуд ▶ Панелҳои асбобҳо) ва **Сервис** ▶ **Параметры**

(Сервис▶Параметрҳо) истифода мебаранд, ки бо онҳо мо баъдтар шинос хоҷем шуд.

Шакл ва андозаи равзанаро бо усулҳои гуногун тағйир додан мумкин аст. Усули аз ҳама оддитарини тағйирдиҳии андозаи равзана истифодабарии менюи хидмати *Нишонаи системавии* сатри сарлавҳаи равзана ба ҳисоб меравад. *Тугмаҳои идоракунии андозаи равзана*, ки дар тарафи рост сатри сарлавҳа ҷойгир шудаанд, баъзе командаҳои менюи хидматиро такрор менамоянд. Таъиноти ин тугмаҳо чунин аст:

- - ҳангоми бо ёрии нишондиҳандаи муш пахш кардани ин тугма, равзана пӯшида мешавад ва аз экран ғайб мезанад. Дар ин маврид раванди кор бо равзана пурра қатъ мегардад;
- - ҳангоми пахш кардани ин тугма, равзана пурра кушода мешавад ва тамоми экранро паноҳ мекунад. Дар ин маврид тугма шакли -ро мегирад, ки он тугмаи барқароркунии номида мешавад. Пахши дуҷумбораи ин тугма шакли пештараи равзанаро барқарор менамояд ва худе он ба тугмаи табдил меёбад ;
- - ҳангоми пахш кардани ин тугма, равзана ба нишонаи хурдакак табдил дода мешавад ва аз экран ба Панели масъалаҳои Мизи корӣ кӯчонида мешавад. Гарчанде дар ин маврид равзанаи папка аз Мизи корӣ хориҷ карда шуда бошад ҳам, вале раванди кор бо равзана ба охир нарасидааст. Барои давом додани кор кифоя аст, ки дар Панели масъалаҳо ба номи нишонаи папка ба воситаи муш як маротиба таъсир расонем.

Усули дигари ҷойивазкунии равзана дар Мизи корӣ ва тағйирдиҳии андозаи он бо имкониятҳои муш вобаста аст. Масалан, нишондиҳандаи мушро ба сатри Сарлавҳаи равза-

на гузошта, тугмаи чапи мушро пахшкунон худи равзанаро ба мавқеъҳои гуногуни Мизи корӣ кӯчонидан мумкин аст. Барои калон ё хурд кардани андозаи равзана бошад, нишондиҳандаи мушро ба яке аз канорҳои равзана чунон гузоштан лозим аст, ки он бояд шакли \updownarrow ё \leftrightarrow -ро гирад. Масалан, агар нишондиҳандаи мушро ба канори поёнии равзана чунон гузорем, ки он шакли \updownarrow -ро гирад, он гоҳ тугмаи чапи мушро пахшкунон худи мушро ба тарафи боло ё поён мелағжонем. Дар ин маврид андозаи равзана мувофиқан ба самти амудӣ хурд ё калон мешавад. Айнан ҳамин амалиётро бо дигар канораҳои равзана низ гузаронидан мумкин аст. Барои мутаносибан калон ё хурд кардани андозаи равзана бошад, нишондиҳандаи мушро ба яке аз кунҷҳои равзана чунон бояд гузошт, ки он яке аз шаклҳои \swarrow ё \nearrow -ро гирад. Баъд бо усули лағжониши муш андозаи равзанаро тағйир додан мумкин аст.

☹ Саволҳо:

1. Тағйирдиҳии шакл ва андозаи равзана гуфта чиро мефаҳмед?
2. Кадом командаҳои менюи равзанаи папка барои илова ё хориҷкунии элементҳои равзана хизмат мерасонанд?
3. Оё ба воситаи имкониятҳои муш мавқеи равзанаи папкаро дар Мизи корӣ тағйир додан мумкин аст?
4. Сатри сарлавҳаи равзанаи папка дар тағйирдиҳии мавқеи равзана дар Мизи корӣ ягон функцияро иҷро карда метавонад?

⌚ Супориш:

1. Матни мавзӯро бодикҷат хонед ва онро нақл кунед.
2. Дар дафтар усулҳои тағйирдиҳии шакл ва андозаи равзанаҳоро нависед.
3. Папкаи хусусии худро кушоед ва ба воситаи Нишонаи системавии сатри сарлавҳаи равзана андозаи равзанаро тағйир диҳед.
4. Тағйирдиҳии андозаи равзанаро бо ёрии имкониятҳои муш ва тугмаҳои идоракунии андозаи равзана такрор намоед.

5. Аз командаҳои зарурии менюи равзана истифода бурда панели асбобҳо, сатри суроғавӣ ва сатри вазъи равзанаро аввал аз экран хориҷ кунед ва баъд онҳоро боз аз нав барқарор намоед.

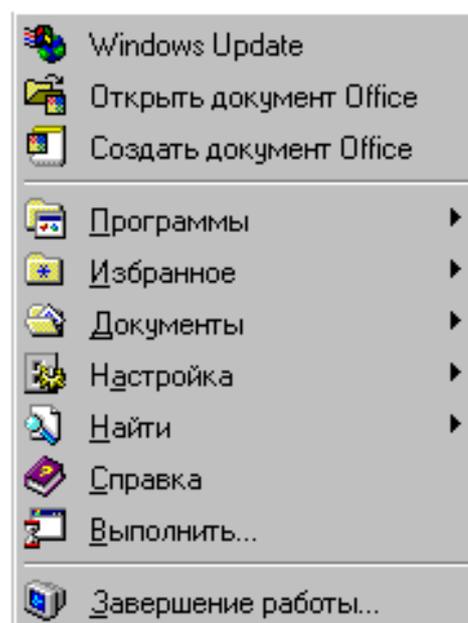
[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

12. МЕНЮИ АСОСИИ WINDOWS

Тавре ки қайд карда шуд, дар Панели масъалаҳои Мизи кори системаи Windows тугмаи **Пуск** мавҷуд аст. Ҳангоми нишондиҳандаи мушро ба болои ин тугма гузоштан, информатсияи ёрирасони **Начните работу с нажатии этой кнопки** (Корро аз паҳш кардани ин тугма шурӯъ намоед) пайдо мешавад. Пас аз паҳш кардани тугмаи чапи муш дар экран пайдарпайии нишонаҳои номдоре пайдо мешавад, ки онро Менюи асосии системаи Windows меноманд (Расми 9). Менюи асосии Windows яке аз элементҳои асоситарини идоракунии система ба ҳисоб меравад. Бо ёрии бандҳои Менюи асосӣ тамоми амалиёти ба система вобастаро иҷро намудан мумкин аст.

Дар меню пайдарпайии нишонаҳо ва бандҳои ба онҳо мувофиқ дар шакли сатрҳои таг ба таг оварда шудаанд. Дар тарафи ростии баъзе сатрҳои менюи асосӣ аломати ► - секунҷаи тирчашакл гузошта шудааст. Ин аломат далали он аст, ки ин банди меню ба зербандҳо тақсим мешавад. Барои

Расми 9. Менюи асосии системаи Windows

дидани рӯйхати зербандҳо нишондиҳандаи мушро ба сатри тирчадор гузошта, лаҳзае интизор мешавем. Пас аз гузаштани муддати ками вақт рӯйхати зербандҳои банди меню ба экран бароварда мешавад, ки онро зерменюи ин банди меню мегӯянд.

Тартиби интихобкунии бандҳои менюи асосӣ чунин аст:

1. нишондиҳандаи мушро ба сатри лозимии меню мегузорем;
2. агар сатри интихобшуда фақат аз як банд иборат бошад, он гоҳ тугмаи чапи мушро як маротиба пахш карда, зуд сар медиҳем;
3. агар дар сатри интихобшудаи меню аломати тирча мавҷуд бошад, он гоҳ ба зерменюи он гузашта, банди лозими интихоб менамоем ва тугмаи чапи мушро як маротиба пахш менамоем.

☹ Саволҳо:

1. Менюи асосии Windows чист ва он кадом вазифаҳоро иҷро менамояд?
2. Бо кадом роҳ ба менюи асосии Windows дохил шудан мумкин аст?
3. Мавҷуд будани аломати ► дар ягон сатри менюи асосӣ далели чист?
4. Сатри менюи асосии Windows-ро чӣ гуна интихоб намудан мумкин аст?

⌚ Супориш:

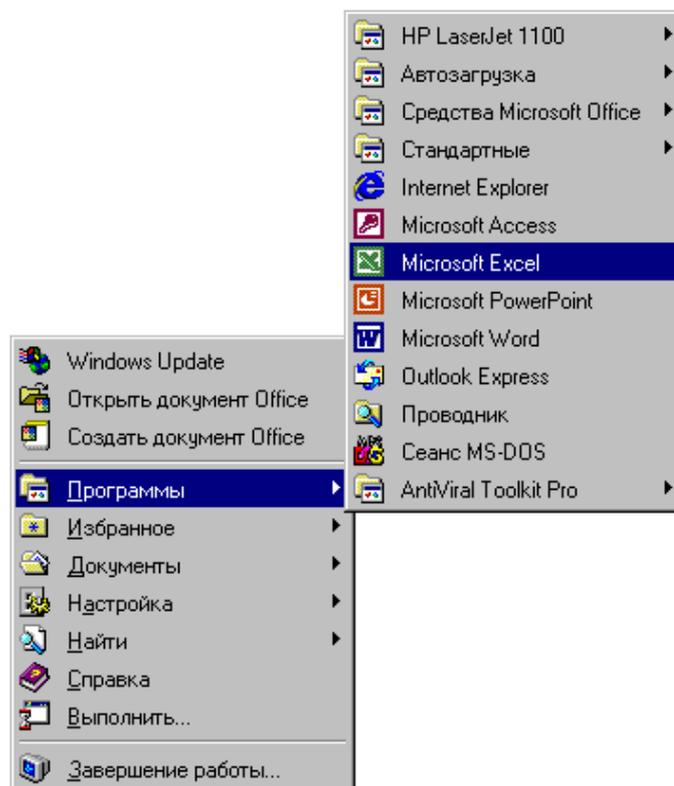
1. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро нақл кунед.
2. Тартиби кушодани менюи асосии Windows ва интихобкунии сатрҳои онро дар дафтратон номбар кунед.
3. Ба менюи асосии Windows дохил шавед ва банди зербандҳои онро аз назар гузаронед.
4. Аз менюи асосии Windows истифода бурда, бо ёрии муаллим равангаи папкаи хусусии худро кушоед.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

13. БАНДҲОИ МЕНЮИ АСОСӢ ВА ТАӢИНОТИ ОНҲО

Программы

(Программаҳо). Ҳангоми интихоб намудани ин сатр дар экран рӯйхати программаҳо пайдо мешавад, ки онҳо дар системаи Windows ба қайд гирифта шудаанд. Барои ба кор даровардани ягон программа кифоя аст, ки номи он аз рӯйхат интихоб карда шуда, тугмаи чапи муш пахш карда шавад. Масалан, дар расми 10 программаи Microsoft Excel интихоб карда шудааст.

Расми 10. Зерменюи банди
Программаҳои менюи асосии
Windows

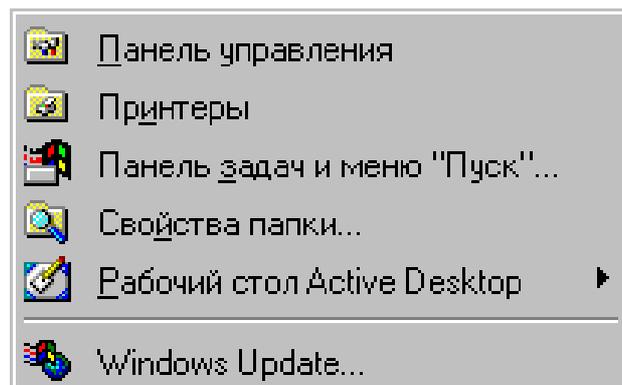
Избранное (Интихобшуда). Ҳангоми интихоби ин сатр зерменюи силсиладоре кушода мешавад, ки дар он истифодабарандагони компютер ҳуҷҷатҳои заруртарини худро ҷойгир карда метавонанд.

Документы (Ҳуҷҷатҳо). Дар мавриди интихоб намудани ин сатр, аз маҷмӯи ҳуҷҷатҳои дар хотираи компютер мавҷудбуда, ба экран танҳо рӯйхати 15 ҳуҷҷате пешниҳод карда мешавад, ки истифодабарандагони компютер дар сеансҳои охири маҳз бо онҳо кор кардаанд. Агар аз рӯйхати пешниҳодкардашуда ягон ҳуҷҷат интихоб карда шавад, он гоҳ аввал програмае ба кор мебарояд, ки ин ҳуҷҷат ба воқеаи он сохта шудааст. Пас аз он дар равзанаи ин програм-

ма информатсияи дохили ҳуҷчати интихобкардашуда пайдо мешавад. Сипас, аз имкониятҳои равшана истифода бурда ҳуҷчатро таҳрир ва аз нав ба диск сабт намудан мумкин аст.

Настройка (Танзимкунӣ).

Пас аз интихоби ин сатр дар экран зерменюи зерин пайдо мешавад, ки ба воситаи он истифодабарандаи МЭҲ

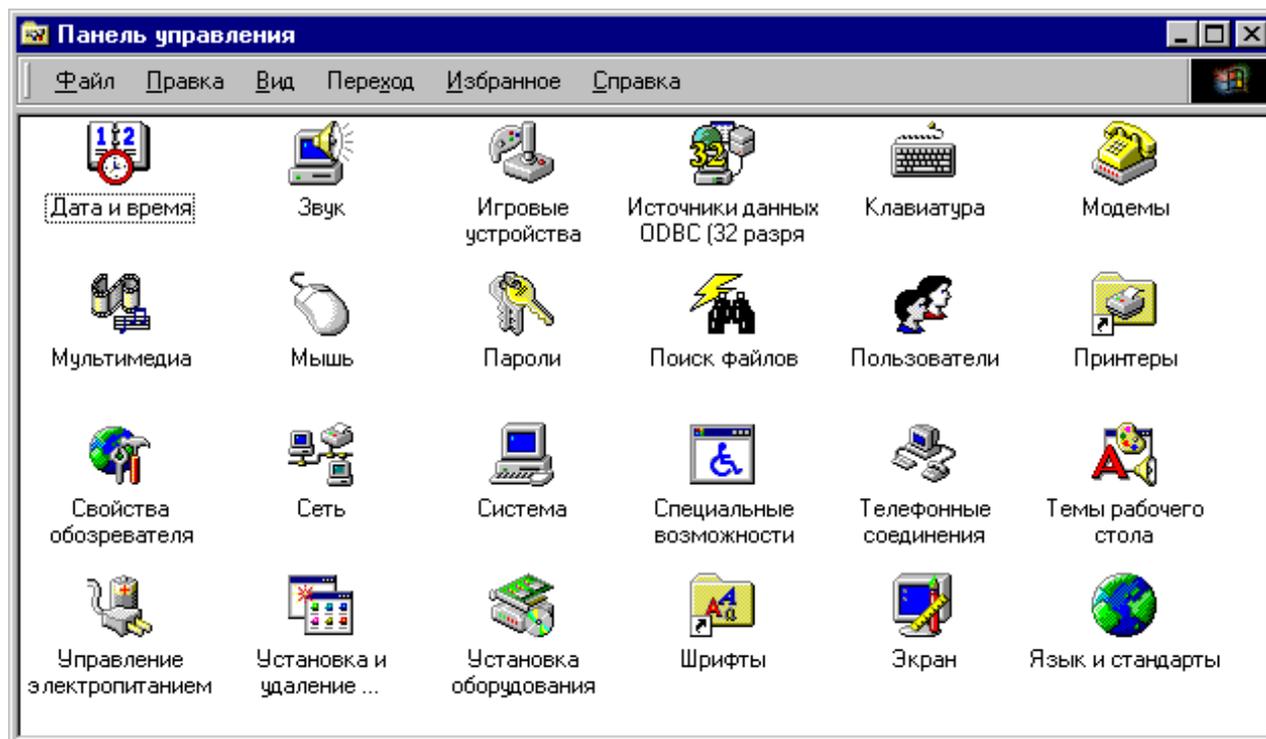
имкониятҳои мавҷудаи компютерро бо талаботҳо ва завқи худ мувофиқ (танзим, чӯр) менамояд.

Сатри *Панель управления* (*Панели идоракунӣ*) яке аз калидҳои асосии таъсиррасонӣ ба қисмҳои компютер ва имкониятҳои системаи Windows ба шумор меравад. Ҳангоми интихоби ин сатр равшанае кушода мешавад, ки дар дохили он нишонаҳои гуногун ҷойгир шудаанд (Расми 11). Ба воситаи онҳо ин ё он қисми компютерро ба система пайваст ё аз он ҷудо кардан ва имкониятҳои программавии системаро мувофиқи завқи худ идора кардан мумкин аст.

Сатри *Принтеры* (*Принтерҳо*) барои принтери навбатиро ба системаи Windows пайваст кардан ва ба параметрҳои он таъсир расонидан вобаста карда шудааст.

Сатри *Панель задач* (*Панели масъалаҳо*) барои бо ин панел дохил намудани тағйиротҳо хизмат мерасонад.

Найти (Кофтуков). Азбаски дар дискҳои магнитӣ миқдори хеле зиёди информатсияи табиати гуногундошта сабт карда мешаванд, бинобар ҳамин ҳам ин сатри меню барои ба осонӣ ва зуд кофта ёфтани папка, ҳуҷчат ё программаҳо пешбинӣ карда шудааст.

Расми 11. Равзанаи программаи Панели идоракуни

Справка (Маълумотнома). Бо ёрии ин сатри менюи асосӣ истифодабарандаи МЭХ оиди паҳлӯҳои гуногуни системаи Windows маълумотҳои ёрирасонро дастрас менамояд.

Выполнить (Иҷрокуни). Ин сатри меню имконият медиҳад, ки ба воситаи он программаи лозимӣ яқбора барои иҷро равона карда шавад.

Завершение работы (Анҷоми кор). Имконияти ин сатри меню аз он иборат аст, ки ба воситаи он кори системаи Windows ба охир расонида шуда, компютер хомӯш карда мешавад.

☹ **Саволҳо:**

1. Бандҳои менюи асосии Windows кадомҳоянд?
2. Банди **Программы** (Программаҳо)-и менюи асосии Windows чӣ гуна функсия дорад?
3. Чӣ тавр ягон программаи заруриро ба воситаи менюи асосӣ ба кор да-

ровардан мумкин аст?

4. Бо ёрии кадом банди менюи асосии Windows ҳуҷҷати ба наздикӣ сохташуда ё истифодабардашударо кушодан мумкин аст?

⌚ **Супориш:**

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро нақл кунед.
2. Ба менюи асосии Windows дохил шавед ва бандҳои онро бо навбат кушоед.
3. Аз менюи асосии Windows истифода бурда, равзанаи програмаи Панели идоракуниро кушоед ва нишонаҳои онро муоина намоед.
4. Бо ёрии менюи асосӣ кори компютерро қатъ намоед ва пас аз 30 сония аз нав компютерро ба кор дароред.
5. Дар дафтар дар шакли таблитса номи бандҳои менюи асосро биёред ва функцияҳои онҳоро мухтасар номбар кунед.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

14. ИЛОВА ВА ИХТИСОРКУНИИ БАНДҲОИ МЕНЮИ АСОСӢ

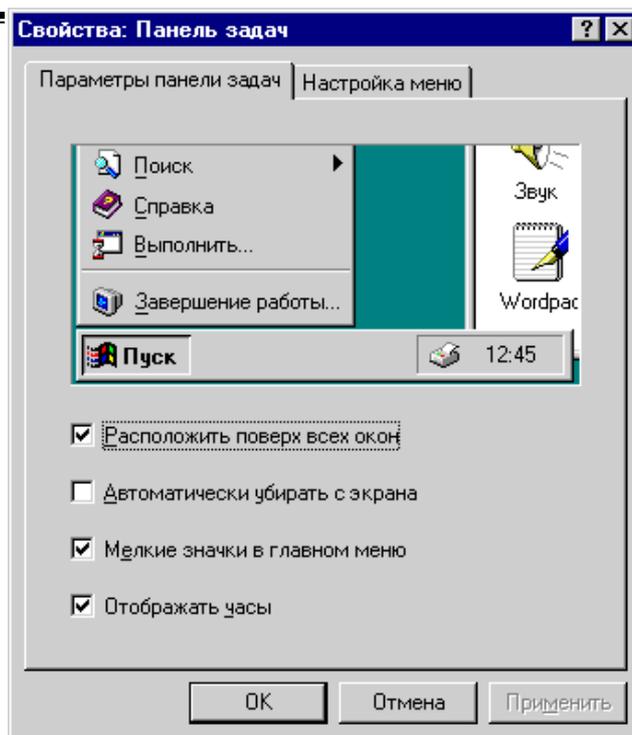
Менюи асосии системаи Windows метавонад аз ду қисм иборат бошад: *ҳатмӣ* ва *иловагӣ* (ихтиёрӣ). Бандҳои қисми ҳатмии меню доимӣ буда, қисми иловагиаш тағйирёбанда аст. Windows имконият медиҳад, ки ба қисми иловагии менюи асосии он сатрҳои нав илова ва сатрҳои дар айни ҳол аз диди истифодабарандаи МЭҶ нолезим, ихтисор (нест) карда шаванд.

Қисми ҳатмии Менюи асосӣ аз қисми иловагиаш бо хати уфуқӣ ҷудо карда шуда, дар поёни хат ҷойгир шудааст. Ҳамаи он бандҳои меню, ки дар мавзӯи гузашта мавриди омӯзиш қарор гирифта буданд, ба қисми ҳатмии меню дахл доштанд.

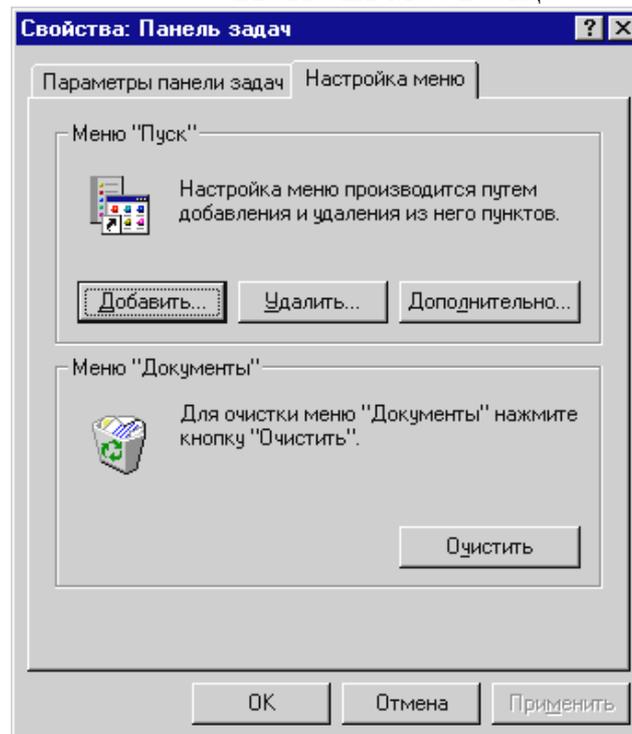
Барои илова ё ихтисор кардани сатрҳои менюи асосӣ тугмаи **Пуск** (Оғоз)-ро пахш намуда, дар меню сатри **На-**

стройка (Танзимкунӣ)-ро интихоб кардан лозим аст. Ҳангоми дар зерменюи пайдешуда интихоб намудани банди **Панель задач** (Панели масъалаҳо), дар экран равзанаи дар расми 12 овардашуда, намудор мегардад.

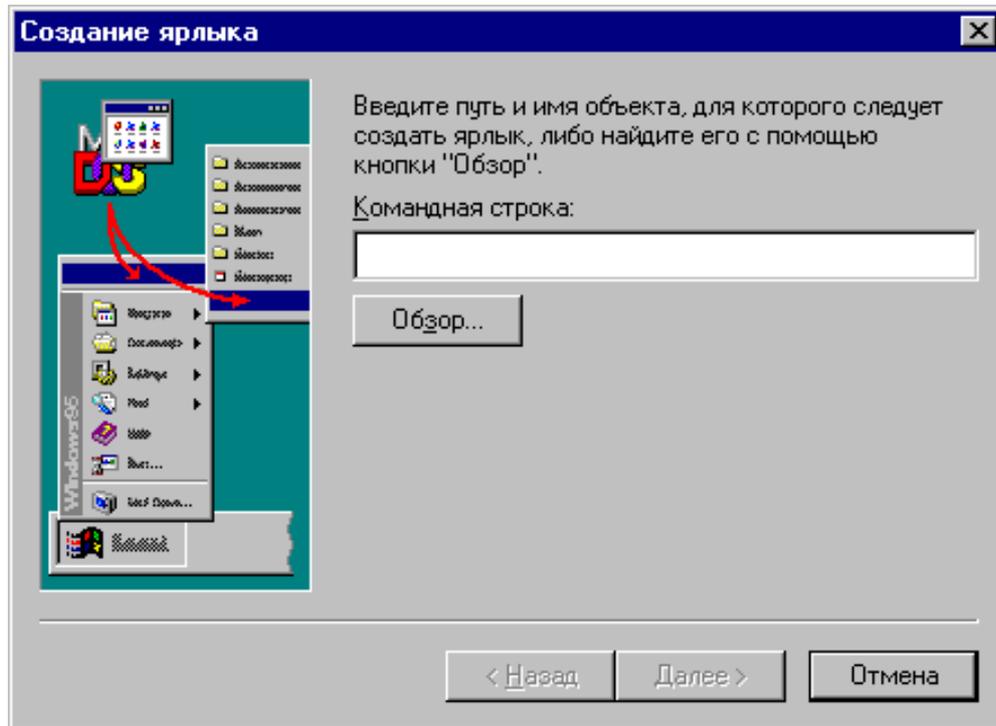
Дар равзанаи робитавии **Свойства: Панель задач** (Хосиятҳои панели масъалаҳо) тугмаи қабатии **Настройка меню** (Танзимкунии меню)-ро фаъол гардондан лозим аст. Дар натиҷа равзанаи навбатӣ (Расми 13) намудор мегардад. Тугмаҳои **Добавить** (Иловакунӣ) ва **Удалить** (Хориҷкунӣ)-и ин равзана имконият медиҳанд, ки дар рӯйхати программаҳои менюи асосӣ тағйиротҳо ворид карда шаванд. Ҳангоми паҳш кардани тугмаи **Добавить** (Иловакунӣ) программаи махсусе ба қор медарояд, ки онро **Мастер создания ярлыков** (Устои ярликсоз) мегӯянд (Расми 14).

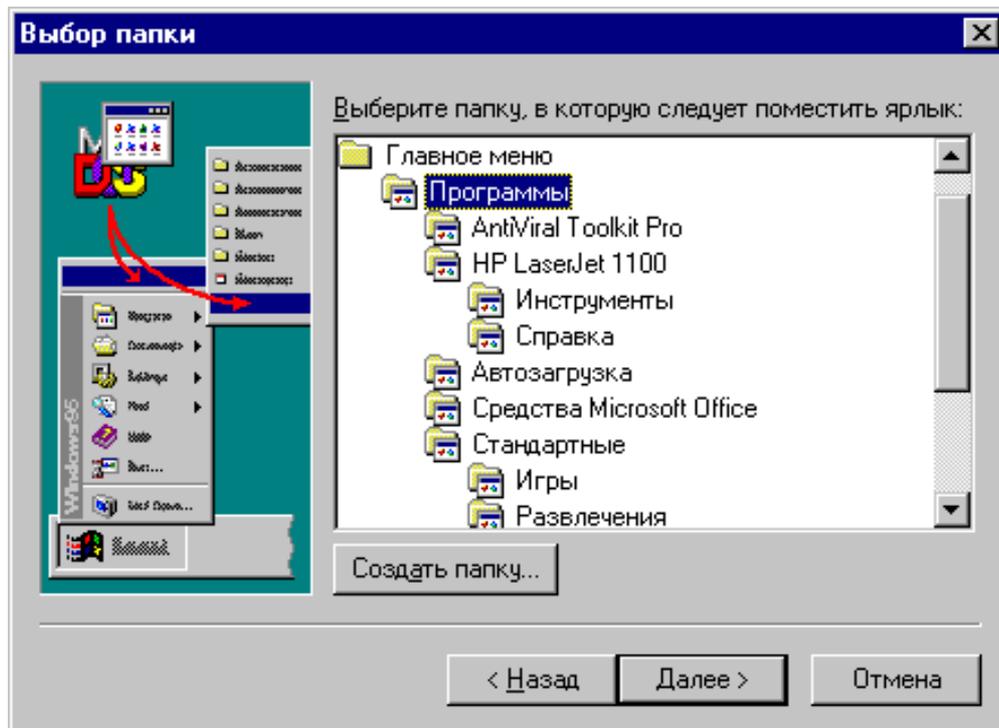
Расми 12. Равзанаи хосиятҳои Панели масъалаҳо

Расми 13. Равзанаи илова ва хориҷкунии бандҳои Менюи

Расми 14. Равзанаи устои ярликсоз

Расми 15. Равзанаи интихоби папка барои
 чойгиркунии ярлик дар Менюи асосӣ

Дар сатри командавии (**Командная строка**) равзанаи ус-тои ярликсоз роҳи пурраи файли программавино нишон до-да, тугмаи **Enter**-ро пахш кардан зарур аст. Дар натиҷа ус-тои ярликсоз барои программаи нишондодашуда ярлик ме-созад. Бо мақсади дар яке аз папкаҳои менюи асосӣ ҷойгир кардани ярлики сохташуда, тугмаи **Далее** (Давомдиҳӣ)-ро пахш кардан лозим аст. Пас аз иҷрои ин амал, дар экран рав-занаи навбатӣ (Расми 15) пайдо мешавад, ки он равзанаи **Выбор папки** (Интихоби папка) ном дорад

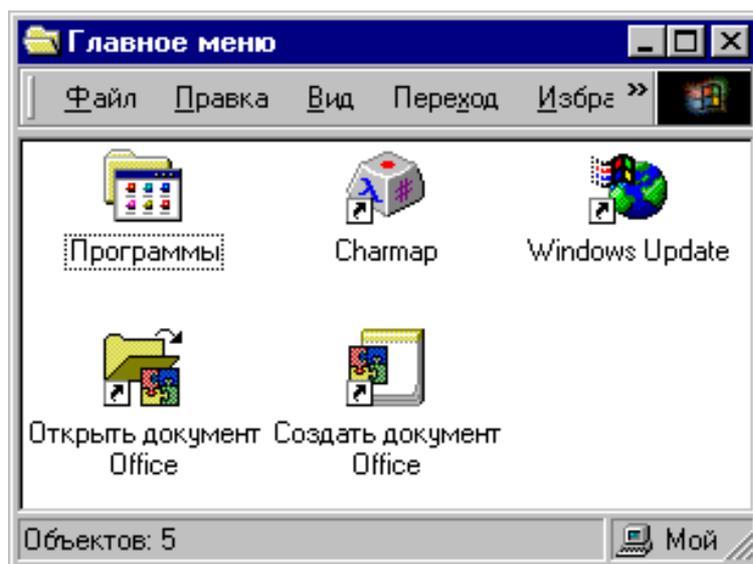
Пас аз интихоби папкаи муайяни менюи асосӣ, тугмаи **Далее**-ро такроран пахш бояд кард. Система дар ин маврид мепурсад, ки сатри нави ба меню илова мешудагӣ, бо кадом ном бояд ба қайд гирифта шавад. Номи сатри нави менюро аз клавиатура дохил карда, баъд тугмаи **Готово** (Тайёр)-ро пахш намудан лозим аст. Дар натиҷа ба менюи асосӣ сатри нав илова мегардад.

Ҳамин тариқ, менюи асосӣ низ як намуд папка буда, но-маш **Главное меню** аст. Барои кушодани ин папка кифоя аст, ки нишондиҳандаи мушро ба тугмаи **Пуск** гузошта, тугмаи рости мушро пахш намоем ва дар равзанаи робитавии пай-дошуда сатри **Открыть** (Кушодан)-ро интихоб кунем (Расми 16).

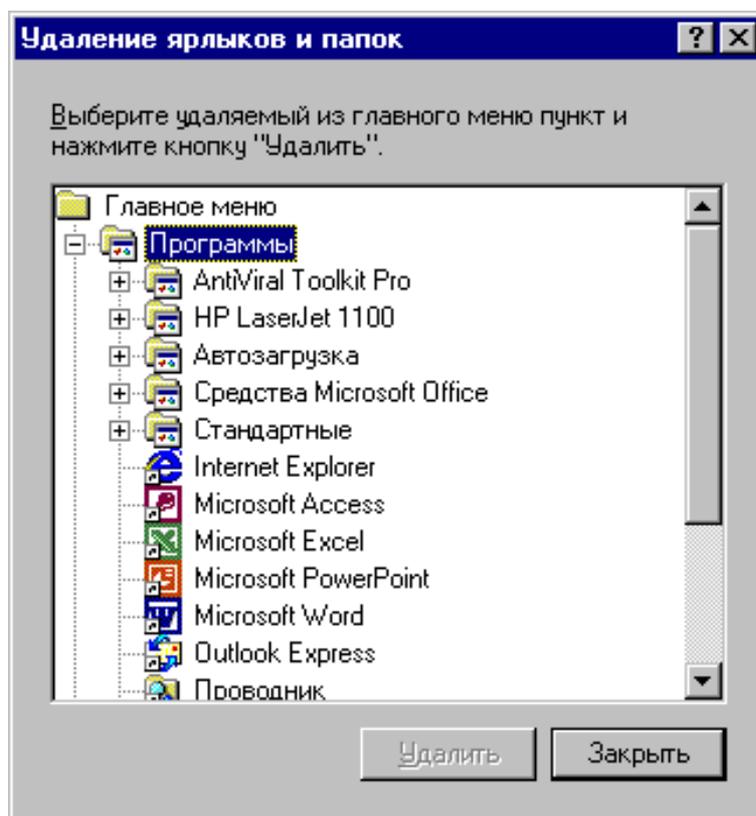
Ҳангоми пахш кардани тугмаи **Удалить** (Хориҷкунӣ)-и равзанаи робитавии Ҳосиятҳои панели масъалаҳо, равзанаи навбатие пайдо мешавад (Расми 17), ки онро равзанаи **Уда-ление ярлыков и папок** (Несткунии ярликҳо ва папкаҳо) ме-номанд. Дар ин равзана низ ба мисли равзанаи интихоби папкаҳо рӯйхати папкаҳои менюи асосӣ ба экран бароварда

мешавад. Барои несткунии ягон банди менюи асосӣ онро аз рӯйхати бандҳо интихоб намуда, тугмаи Удалить-ро пахш намудан кифоя аст. Бо ҳамин, раванди несткунии банди менюи асосӣ ба итмом мерасад. Ҳангоми аз нав пахш намудани тугмаи **Пуск** ин банд дигар дар меню пайдо намегардад.

Дар равзанаи робитавии Танзимкунии (Настройка) Менюи асосӣ (Расми 13) тугмаи **Дополнительно** (Иловагӣ)-ро пахш карда, бо бандҳои Менюи асосӣ баъзе амалиёти иловагиро гузаронидан мумкин аст. Дар вақти пахш кардани ин тугма дар экран равзанаи **Обзор - Главное меню** (Шарҳи Менюи асосӣ) пайдо мешавад, ки он дар расми 18 оварда шудааст. Ин равзана ба истифодабарандаи

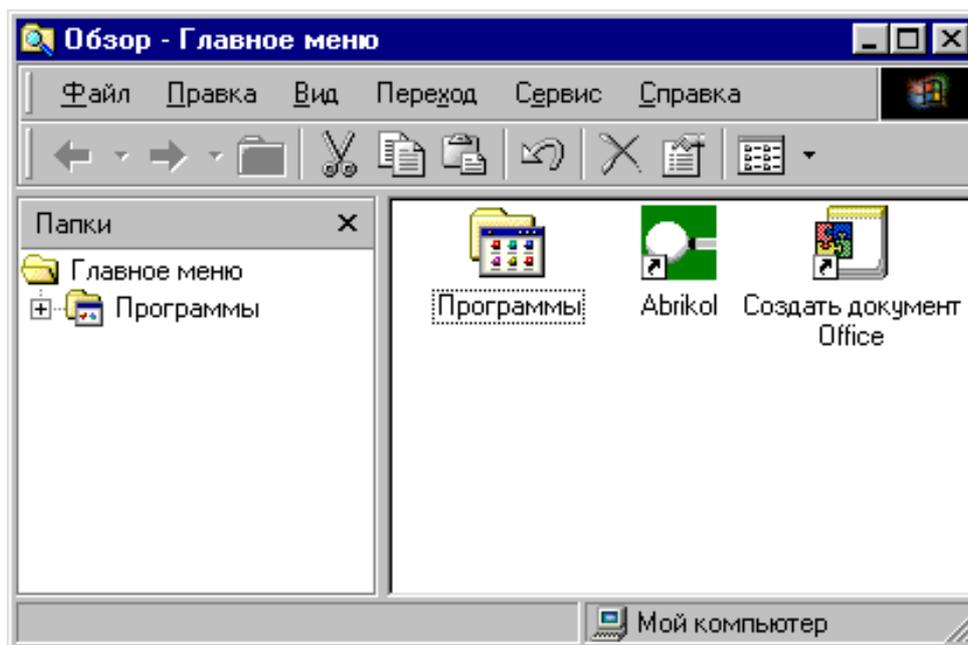

Расми 16. Папкаи менюи асосӣ

Расми 17. Равзанаи несткунии ярликҳо ва папкаҳо

МЭХ имконият медиҳад, ки ба рӯйхати программаҳои папкаи менюи асосӣ, мувофиқи таъби худ ин ё он тағйиротро дохил намояд. Рӯйхати мазкур дар қисми рости ин равзана нишон дода шудааст.

Расми 18. Равзанаи гузаронидани корҳои иловагӣ бо Менюи асосӣ

☹ Саволҳо:

1. Менюи асосии Windows аз чанд қисм иборат аст? Ин қисмҳо чӣ ном доранд?
2. Дар кадом қисми менюи асосии Windows бандҳои навро илова ва бандҳои нолозимро ихтисор кардан мумкин аст?
3. Равзанаи илова ва хориҷкунии бандҳои менюи асосӣ чӣ ном дорад?
4. Чӣ тавр ягон банди навро ба менюи асосӣ илова кардан мумкин аст?
5. Оё менюи асосии Windows низ як намуд папка аст?
6. Тарзи несткунии папкаҳои менюи асосӣ чӣ гуна аст?
7. Равзанаи **Обзор – Главное меню** (Шарҳи менюи асосӣ) барои иҷрои кадом вазифаҳо хизмат мерасонад?

⌚ Супориш:

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро нақл кунед.

2. Ба менюи асосии Windows дохил шавед ва бори дигар қисмҳои онро муоина намоед.
3. Усулҳои иловакунӣ ва хориҷкунии бандҳои менюи асосии Windows-ро мухтасар дар дафтарадон нависед.
4. Ба менюи асосӣ ду банди нав илова кунед, равзанаҳои онҳоро кушоед ва аз нав пӯшед ва баъд ин бандҳоро аз меню хориҷ намоед .

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

15. ПАНЕЛИ МАСЪАЛАҲО

Панели масъалаҳо (Панель задач - Taskbar) яке элементҳои асосии идоракунии системаи оператсионии Windows ба шумор меравад. Ин панел дар қисми поёнии Мизи корӣ ҷойгир буда, дар он элементҳои зиёди идоракунии ё информатсионӣ ҷой дода шудаанд. Яке аз элементҳои хеле муҳими Панели масъалаҳо тугмаи **Пуск** (Оғоз – Start) ба ҳисоб меравад, ки бо ёрии он Менюи асосии система кушода мешавад.

Дар Панели масъалаҳо одатан нишонаҳои хурдкардашудаи папкаҳо ё программаҳои кушодашуда ва ҳуҷҷатҳои муваққатан раванди корашон қатъгардонидашуда, нишон дода мешаванд. Барои корро бо онҳо давом додан, кифоя аст, ки нишонаи лозимиро аз панели масъалаҳо ҷудо намоем.

Дар Панели масъалаҳо ҳамчунин метавонад тугмае намудор бошад, ки он барои аз речаи алифбои русӣ (Ru) ба лотинӣ (En) ва баръакс, баргардонидани клавиатура хизмат расонад. Ба ғайр аз ин тугма, дар системаи Windows, барои клавиатураро аз речаи русӣ ба лотинӣ ва баръакс баргардонидан, аз паҳши якҷояи тугмаҳои **Alt** ва **Shift** истифода мешавад. Агар ҳангоми паҳши ин тугмаҳо речаи клавиатура

тағйир наёбад, он гоҳ тугмаҳои **Ctrl** ва **Shift** -ро санчидан лозим аст.

Ҳамин тариқ, аз Панели масъалаҳо дидан мумкин аст, ки чӣ миқдор объектҳои система кушода шудаанд. Баъзан нусхаҳои зиёди як ҳуҷҷат кушода мешаванд, ки ин албатта ба фоидаи кор нест. Ҳангоми кушодани шумораи зиёди ҳуҷҷатҳо суръати кори компютер сусттар мешавад ва дар хотираи фаврии он фазои холии корӣ камтар мемонад. Дар ин маврид информатсияи дар Панели масъалаҳо маҳфузбуда имконият медиҳад, ки ҳуҷҷатҳои нолозим сари вақт пӯшида шаванд.

Дар Панели масъалаҳо ҳамчунин тугмаҳои индикатсионии программаҳои системавӣ ҷой дода мешаванд, ки онҳо характери информатсионӣ доранд. Масалан, индикатори вақти ҷорӣ компютерӣ аз ҷумлаи чунин тугмаҳо ба ҳисоб меравад.

Агар барои коркарди ҳуҷҷатҳо майдони кории васеътар зарур бошад, он гоҳ Панели масъалаҳоро аз экран муваққатан бардоштан мумкин аст. Ин амалро бо ёрии командаи Менюи асосӣ **Пуск ▶ Настройка ▶ Панель задач и меню «Пуск»...** (Оғоз ▶ Танзимкунӣ ▶ Панели масъалаҳо ва менюи «Оғоз»...) амалӣ гардонидан мумкин аст. Ҳангоми иҷрои ин команда равзанаи робитавии **Свойства: Панель Задач** (Ҳосиятҳои Панели масъалаҳо) кушода мешавад. Дар ин равзана тугмаи қабатии **Параметры панель задач** (Параметрҳои панели масъалаҳо)-ро пахш намуда, дар квадратчаи сатри **Автоматически убирать с экрана** (Ба таври автоматӣ аз экран бардошта шавад) аломати байрақча - ✓

мегузорем. Пас аз пахши тугмаи Ok Панели масъалаҳо аз экран бардошта мешавад. Агар мо хоҷем, ки Панели масъалаҳои пинҳоншударо дар экран бинем, кифоя аст, ки нишондиҳандаи мушро ба хати ҳудудии поёнии Мизи корӣ гузорем. Ҳангоми ба дигар ҷо бурдани нишондиҳандаи муш, Панели масъалаҳо аз нав аз экран ғайб мезанад. Барои аз нав дар Мизи корӣ барқарор кардани Панели масъалаҳо зарур аст, ки командаи болоиро аз нав такрор намоем ва аз квадратча аломати ✓-ро бардорем.

Қайд намудан зарур аст, ки Панели масъалаҳо метавонад дар дигар қисмҳои ҳудудии Мизи корӣ (рост, чап, боло) низ ҷойгир шавад.

☹ Саволҳо:

1. Панели масъалаҳо объекти Windows аст ё элементи идоракунии он?
2. Панели масъалаҳо асосан дар кадом қисми Мизи корӣ ҷойгир карда мешавад?
3. Функсияҳои Панели масъалаҳо аз чиҳо иборатанд?
4. Элементҳои асосии Панели масъалаҳо кадомҳоянд?
5. Бо кадом роҳ Панели масъалаҳоро аз экран муваққатан бардоштан мумкин аст?

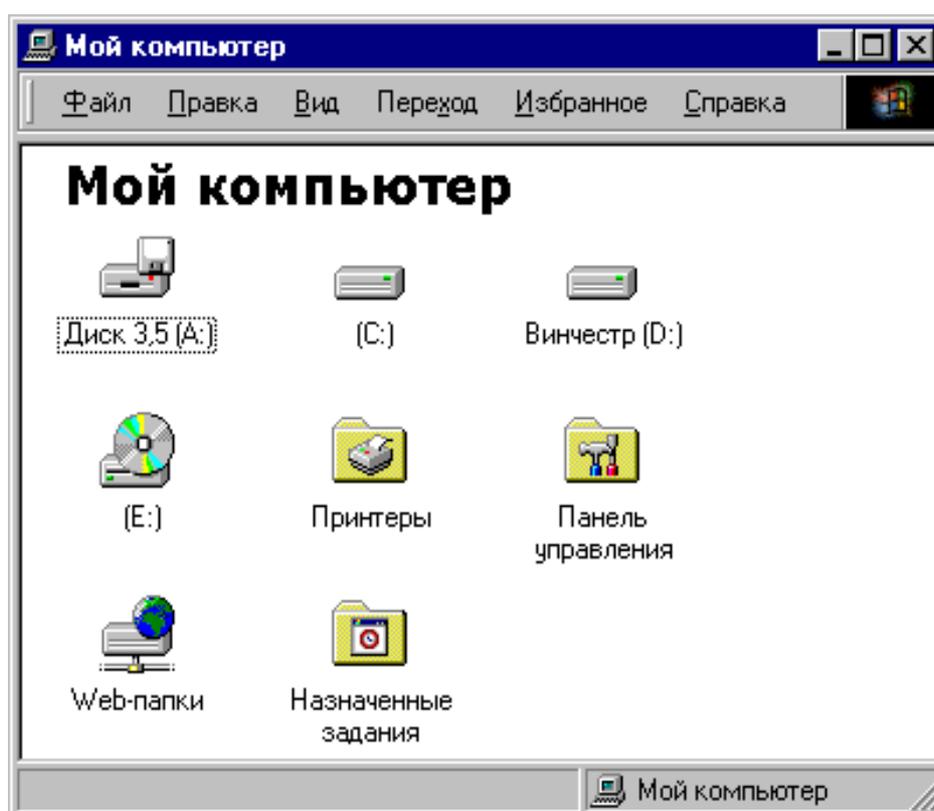
⌚ Супориш:

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро нақл кунед.
2. Дар экран Панели масъалаҳоро нишон диҳед ва элементҳои дар он ҷойгиршударо муоина намоед.
3. Равзанаҳои папкаи хусусӣ ва зерпапкаҳои онро кушоед ва онҳоро ба воситаи Панели масъалаҳо фаъол гардонед.
4. Панели масъалаҳоро аз экран муваққатан бардоред ва аз нав онро барқарор намоед.
5. Ба воситаи пахши дукаратаи индикатори соати компютер равзанаи **Свойства: Дата и время** (Хосиятҳо: Таърихи рӯз ва вақт)-ро фаъол гардонед, онро аз назар гузаронед ва баъд пӯшед.

16. ПРОГРАММА СИСТЕМАВИИ «КОМПЮТЕРИ МАН»

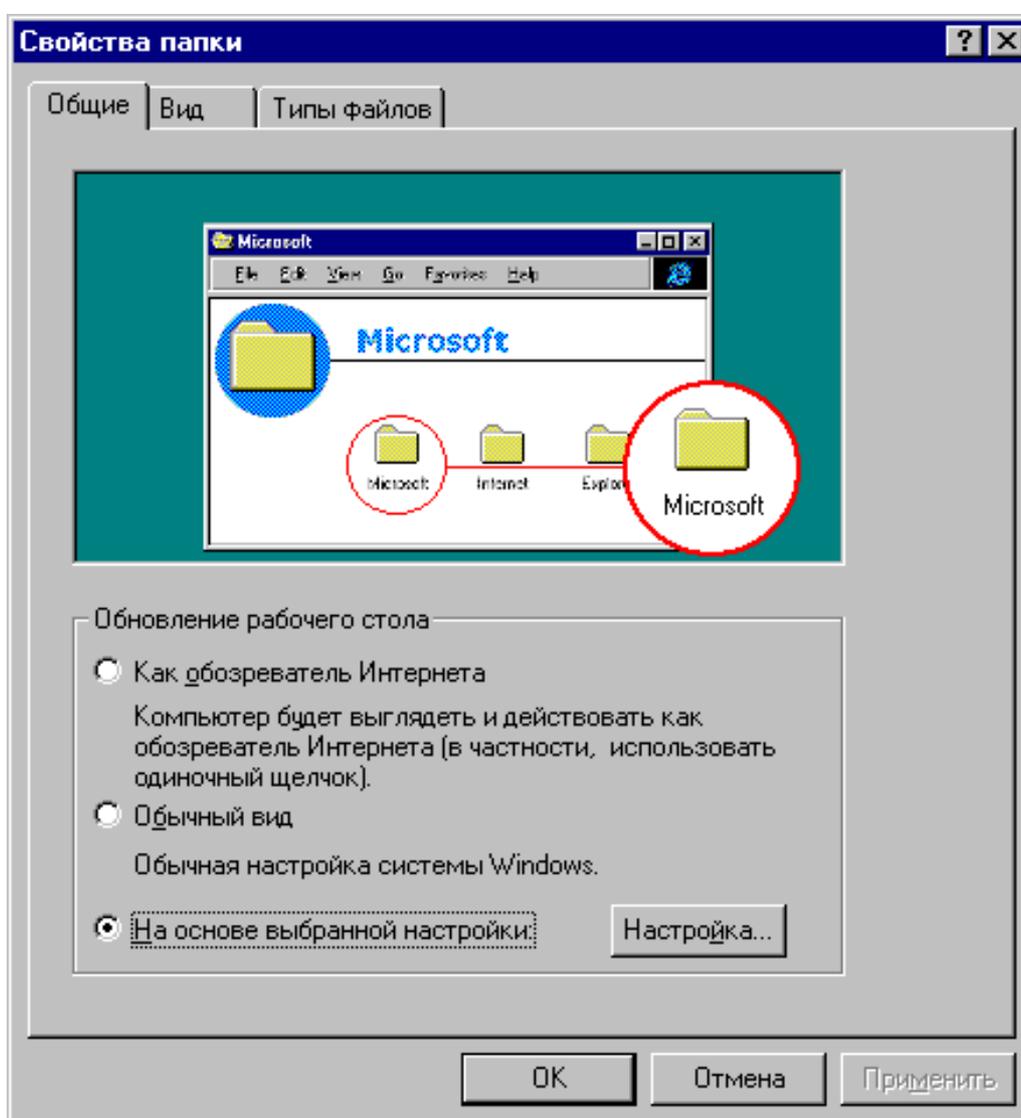
Чунон ки пештар дида баромадем, дар Мизи кори системаи Windows нишонаи папкаи **Мой компьютер** (Компютери ман) ҷойгир шудааст (Расми 2). Вақте ки мо ин нишонаро интихоб менамоем ва ду маротиба пай дар пай тугмаи чапи мушро пахш мекунем, дар экран равзанаи он (Расми 19) кушода мешавад. Аз расм дида мешавад, ки дар дохили равзанаи папкаи **Мой компьютер** (Компютери ман) нишонаҳои ҳашт папкаи дигар ҷойгир шудаанд. Аз онҳо чортояшон нишонаҳои дискҳо буда, чортои дигарашон ба папкаҳои махсус дахл доранд. Бо ёрии нишонаҳои дискҳо, мо метавонем мундариҷаи папкаҳо ва ҳуҷҷатҳои дар онҳо сабтёфтaro ба экран барорем, информатсияи лозимиро коф-

Расми 19. Равзанаи папкаи Мой компьютер

та ёбем ва программаҳои заруриро ба кор дарорем. Нишонаи **Панель управления** (Панели идоракуни) имконият медиҳад, ки баъзе параметрҳои системаи Windows-ро тағйир диҳем. Бо ёрии нишонаи **Принтеры** (Принтерҳо) бошад, мо метавонем ба системаи Windows принтерҳои навро пайваस्त намоем.

Менюи папкаи **Мой компьютер** (Компютери ман) ба мисли менюи дигар папкаҳо истифода бурда мешавад. Бояд қайд

Расми 20. Равзанаи **Свойства папки** ҳангоми фаъл будани тугмаи қабатии **Общие**

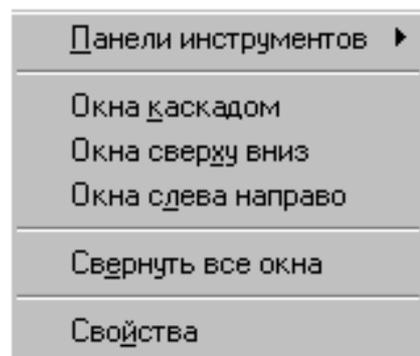
кард, ки папкаи **Мой компьютер** (Компютери ман) папкаи оддӣ набуда, балки программаи махсус мебошад. Ин программа метавонад информатсияи дохили ҳар як папкаро дар равшанаи алоҳида нишон диҳад. Иҷрои ин амал аз речаи кории программаи **Мой компьютер** (Компютери ман) вобаста мебошад. Бо мақсади ҷорӣ намудани ин речаи корӣ, дар менюи **Мой компьютер** (Компютери ман) банди **Вид** (Намуд) ва дар зерменюи пайдошуда сатри **Свойства папки** (Хосиятҳои папка)-ро интихоб менамоем. Дар экран равшанае (Расми 20) пайдо мешавад, ки он **Свойства папки** (Хосиятҳои папка) ном дорад.

Чунонки аз расм дида мешавад, дар дохили доирачаи сатри **На основе выбранной настройки** (Дар асоси шакли танзими интихобкардашуда) аломати нуқта гузошта шудааст. Барои информатсияи папкаҳои кушодашавандаро дар равшанаҳои алоҳида нишон додан лозим аст, ки нишондиҳандаи мушро ба доирачаи сатри **Обычный вид** (Намуди муқаррарӣ) гузошта, тугмаи чапро пахш кунем. Пас аз ин программаи **Мой компьютер** (Компютери ман) информатсияи дохили ҳар як папкаеро, ки дар равшанаи он нишон дода мешавад, дар равшанаҳои хусусии алоҳида дар экран инъикос менамояд.

Равшанаҳои кушодашаванда дар Мизи кории системаи Windows ҷойгир мешаванд. Онҳоро дар рӯи миз бо тарзҳои гуногун ҷойгир кардан мумкин аст. Бо мақсади интихоби тарзи ҷойгиркунии равшанаҳои кушодашуда, нишондиҳандаи мушро ба ҷойи дилхоҳи холии сатри **Панели масъалаҳо** гузошта, тугмаи ростро пахш мекунем. Дар натиҷа, дар

экран менюи равзанаи динамикии робитавӣ (Расми 21) пайдо мешавад.

Сатри аввалаи ин меню, ки **Панели инструментов** (Панелҳои асбобҳо) ном дорад, барои идоракунии Панели масъалаҳо истифода бурда шуда, се сатри минбаъда бошанд, се тарзи ҷойгиркунии

Расми 21. Меню динамикии робитавии ҷойгиркунии равзанаҳо дар Мизи корӣ

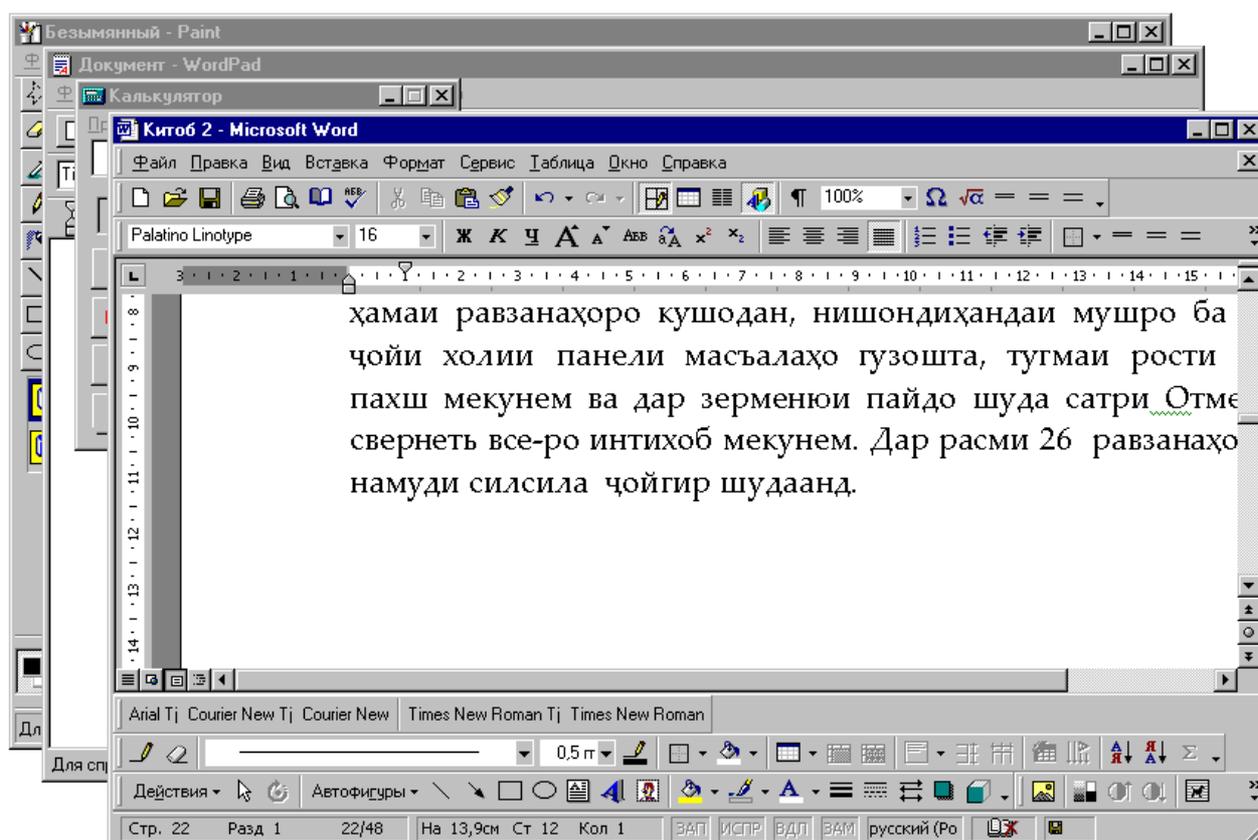
равзанаҳоро дар Мизи корӣ муайян менамоянд: пай дар пай (дар шакли силсила), аз боло ба поён ва аз чап ба рост. Дар вақти интиҳоб кардани сатри **Свернуть все окна** (Ҳамаи равзанаҳо гун карда шаванд) кулли равзанаҳои кушодашуда ба нишона табдил ёфта, ба Панели масъалаҳо кӯчонида мешаванд. Баръакс, барои аз нав ҳамаи равзанаҳоро кушодан, нишондиҳандаи мушро ба ягон ҷойи холии Панели масъалаҳо гузошта, тугмаи рости онро пахш мекунем ва дар менюи равзанаи робитавии пайдошуда сатри **Отменить свернуть все** (Ҳангоми бекор карда шаванд)-ро интиҳоб мекунем. Дар расми 22 равзанаҳо дар намуди силсила ҷойгир шудаанд.

Чунон ки аз расми 20 дида мешавад, дар қатори тугмаи қабатии **Общие** (Умумӣҳо) боз ду тугмаи қабатии дигар ҷойгир шудаанд: **Вид** (Намуд) ва **Типы файлов** (Типи файлҳо). Ҳангоми пахш кардани тугмаи қабатии **Вид** (Намуд) дар экран равзанаи дар расми 23 овардашуда, пайдо мешавад, ки ба воситаи имкониятҳои он ба параметрҳои тарзҳои инъикоскунии объектҳои равзана тағйирот ворид

намудан мумкин аст.

Масалан, агар дар доирачаи сатри **Отображать все файлы** (Хамаи файлҳо инъикос карда шаванд) аломати нуқта гузошта шавад, он гоҳ хамаи объектҳои дохили папкаро ба экран баровардан мумкин аст. Агар лозим бошад, ки файлҳои махфӣ ва системавии дохили папка нишон дода нашаванд, он гоҳ дар доирачаи сатри **Не показывать скрытые и системные файлы** гузоштани аломати нуқта кифоя аст.

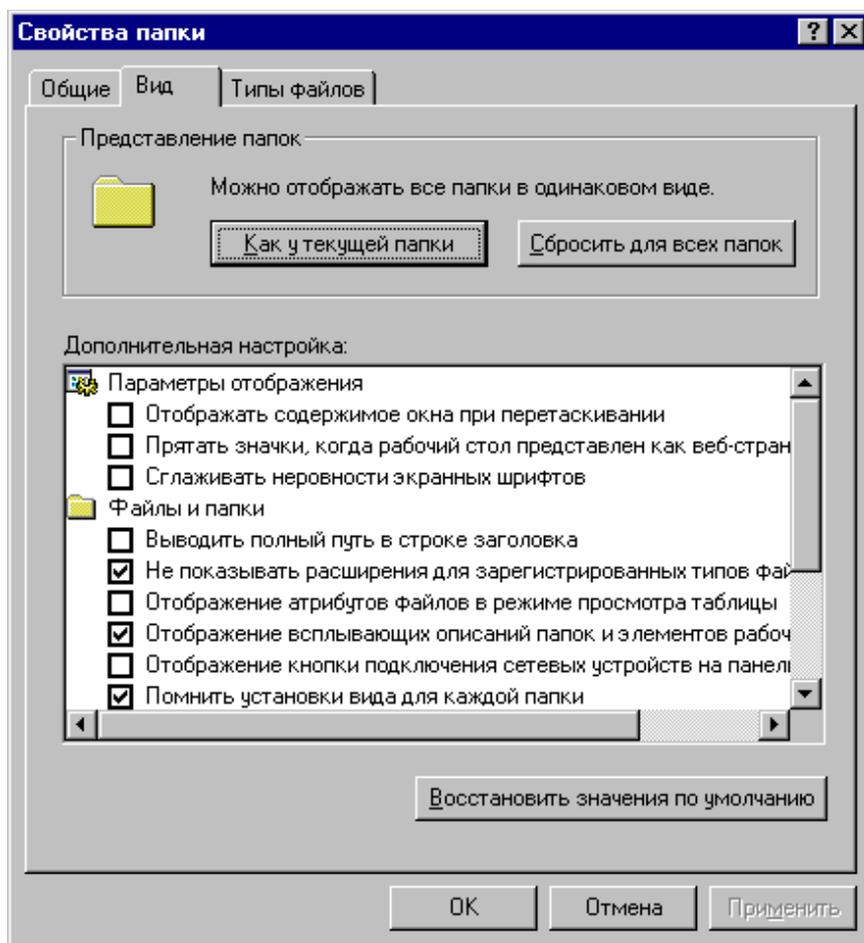
Барои дар қисми болоии равзанаҳои системаи Windows ба мисли MS DOS нишон додани роҳи пурраи ёфтани папкаҳо ё файлҳо лозим аст, ки дар квадратчаи сатри **Выводить полный путь в строке заголовка** аломати байрақча гу-

Расми 22. Тарзи қойгиркунии равзанаҳо дар намуди силсила

зошта шавад.

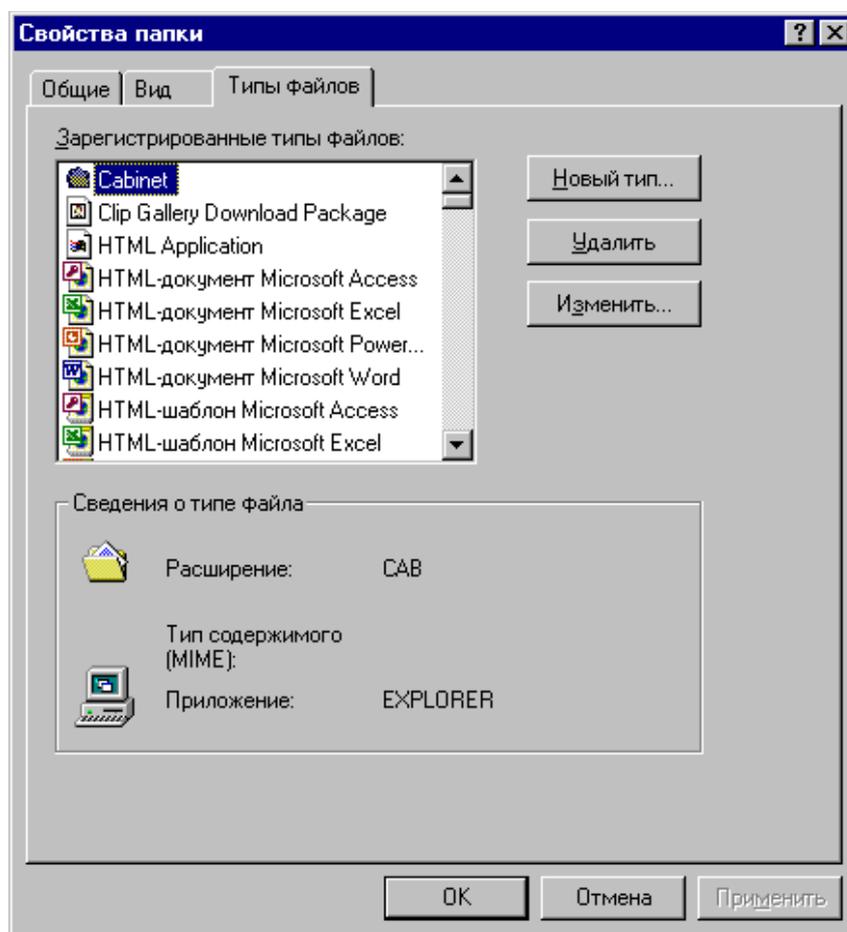
Пас аз пахш кардани тугмаи кабатии **Типы файлов** (Типҳои файлҳо) бошад, дар экран равзанаи дар расми 24 овардашуда, пайдо мешавад. Дар ин равзана ҳамаи намудҳои файлҳои, ки дар системаи Windows ба қайд гирифта шудаанд, нишон дода мешаванд. Ба воситаи имкониятҳои ин равзана аниқ кардан мумкин аст, ки кадом намуди файлҳо бо кадом программаҳо алоқаманданд. Барои муайянкунии алоқамандии намуди файлҳо ва программаҳо кифоя аст, ки нишондиҳандаи мушро ба нишонаи ягон намуди файл гузорем ва тугмаи чапи онро пахш намоем. Дар қисми поёнии

равзана намуди объекти интихобкардашуда ва програмаи ба он алоқаманд нишон дода мешавад. Масалан, агар файли намуди XLS интихоб карда шавад, он гоҳ ба сифати програмаи ба он алоқамандбуда, таблитсаи электронии Excel нишон дода мешавад.

Расми 23. Равзанаи **Свойства папки** ҳангоми фаъл будани тугмаи кабатии **Вид**

Дар равзанаи **Свойства папки** (Хосиятҳои папка) ҳангоми интихоби тугмаи қабатии **Типы файлов** (Типи файлҳо) се тугмаи ёрирасони дигар пайдо мешаванд. Тугмаи **Новый тип...** (Типи нав...) барои ба система илова намудани ягон намуди нави объектҳо (Расми 24) хизмат мерасонад. Бо ёрии тугмаи **Удалить** (Хориҷкунӣ) объектҳои намуди дар айни ҳол но-лозимро аз системаи **Windows** хориҷ намудан мумкин аст. Тугмаи **Изменить** (Тағйирдиҳӣ) бошад, имконият медиҳад, ки алоқамандии на-муди файл ва про-грамма дигар карда шавад.

Расми 24. Равзанаи **Свойства папки** ҳангоми фаъол будани тугмаи қабатии **Типы файлов**

☹ Саволҳо:

1. Програмаи системавии Компютери ман барои иҷрои кадом амалиёт пешбинӣ карда шудааст?
2. Бо ёрии кадом нишонаи Мизи корӣ програмаи системавии Компютери манро ба кор даровардан мумкин аст?
3. Дар равзанаи папкаи Компютери ман нишонаҳои кадом папкаҳо ҷойгир шудаанд?

4. Хосиятҳои равзанаҳои папкаҳоро бо ёрии имкониятҳои кадом равзана тағйир додан мумкин?
5. Равзанаҳои папкаҳоро дар Мизи корӣ бо чанд тарз ҷойгир кардан мумкин аст?
6. Равзанаи **Свойства папки** (Хосиятҳои папка) аз чанд тугмаи қабатӣ иборат аст ва онҳо барои иҷрои ҳалли кадом масъалаҳо пешбинӣ карда шудаанд?

⌚ Супориш:

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед, мазмуни мухтасари онро дар дафтар нависед ва онро нақл кунед.
2. Равзанаи папкаи Компютери манро кушоед ва нишонаҳои папкаҳои дохили онро муоина намоед.
3. Ба воситаи равзанаи папкаи Компютери ман равзанаҳои якчанд папкаҳоро кушоед ва онҳоро дар Мизи корӣ бо тарзҳои гуногун ҷойгир намоед.
4. Тугмаҳои қабатии равзанаи **Свойства папки**-ро бо навбат пахш намуда бинед, ки ин равзана кадом шаклҳоро қабул менамояд ва дар онҳо кадом тугмаҳои идоракунии ё командавӣ пайдо мешаванд.
5. Тугмаи қабатии **Вид**-и равзанаи **Свойства папки**-ро пахш намоед ва бо ёрии имкониятҳои он равзанаҳои папкаҳоро аз нав танзим намоед.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

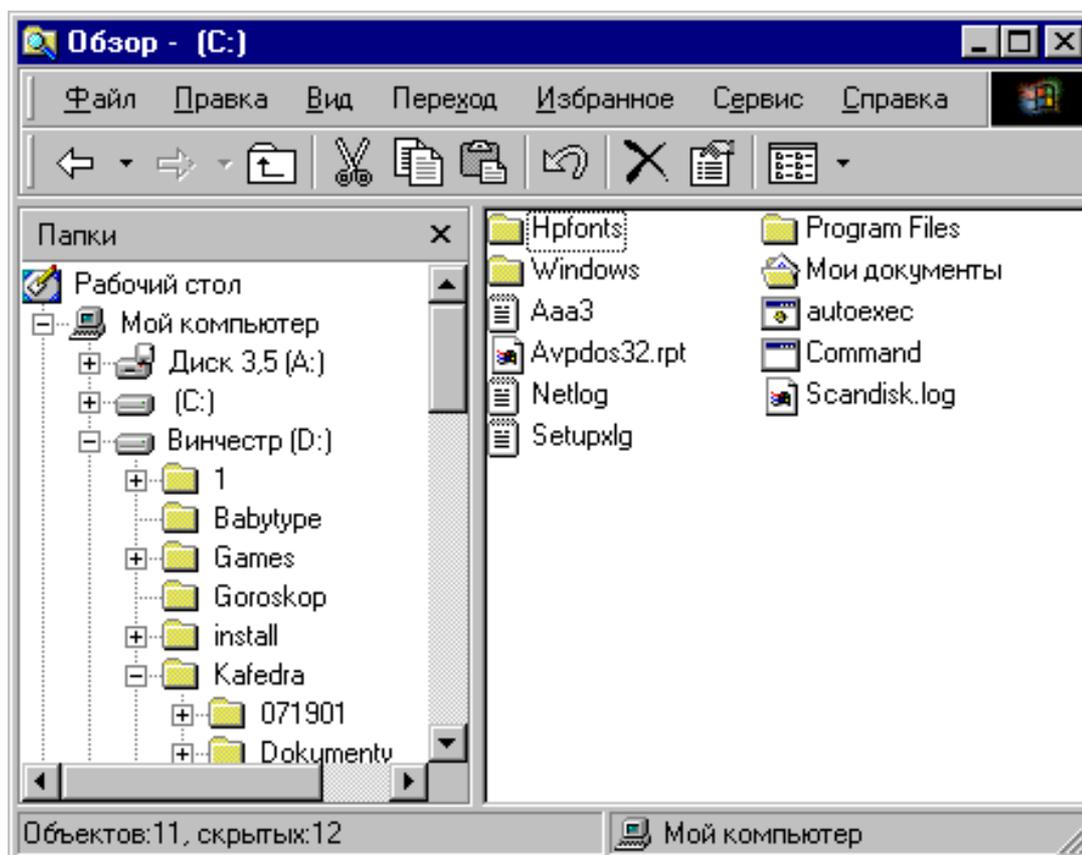
17. ПРОГРАММАИ СИСТЕМАВИИ «РОҲБАЛАД»

Роҳбалад (Проводник – Explorer) яке аз программаҳои асосии хидмати системаи Windows ба шумор рафта, барои навигатсияи сохтори файли компютер ва хизматрасонии он пешбинӣ карда шудааст. Ба воситаи **Роҳбалад** папкаҳо, ҳуҷҷатҳо ва программаҳо бо ро[и хеле осон кофта ёфта мешаванд. Бо ёрии Роҳбалад ҳамчунин ҳамаи амалиётҳо, ки бо ёрии программаи Компютери ман иҷро карда мешуданд, амалӣ гардонидан мумкин аст. Ин программаро дар системаи оператсионии

Windows 98 **Обзор** ҳам мегӯянд. Истифодабарандагони компютер бо программаи Роҳбалад доимо дар алоқаанд. Ҳангоми иҷрокунии баъзе амалиёт, гарчанде дар экран равзанаи Роҳбалад ба таври ошкор дида нашавад ҳам, вале натиҷаи кор – маҳсули программаи Роҳбалад ба ҳисоб меравад. Ба мисли программаҳои дигари Windows, ҳангоми омодаи кор сохтани Роҳбалад низ дар экран равзанаи он кушода мешавад (Расми 25).

Дар сарлавҳаи равзанаи Роҳбалад номи программа (**Обзор**) ва номи папкае, ки объектҳои дохили он бояд инъикос ёбанд, нишон дода мешавад. Пас аз сарлавҳа, чун анъана дар сатри дуҷуми равзана менюи он ва дар сатри оянда панели асбобҳои система ҷойгир мешаванд. Майдони кории равзана

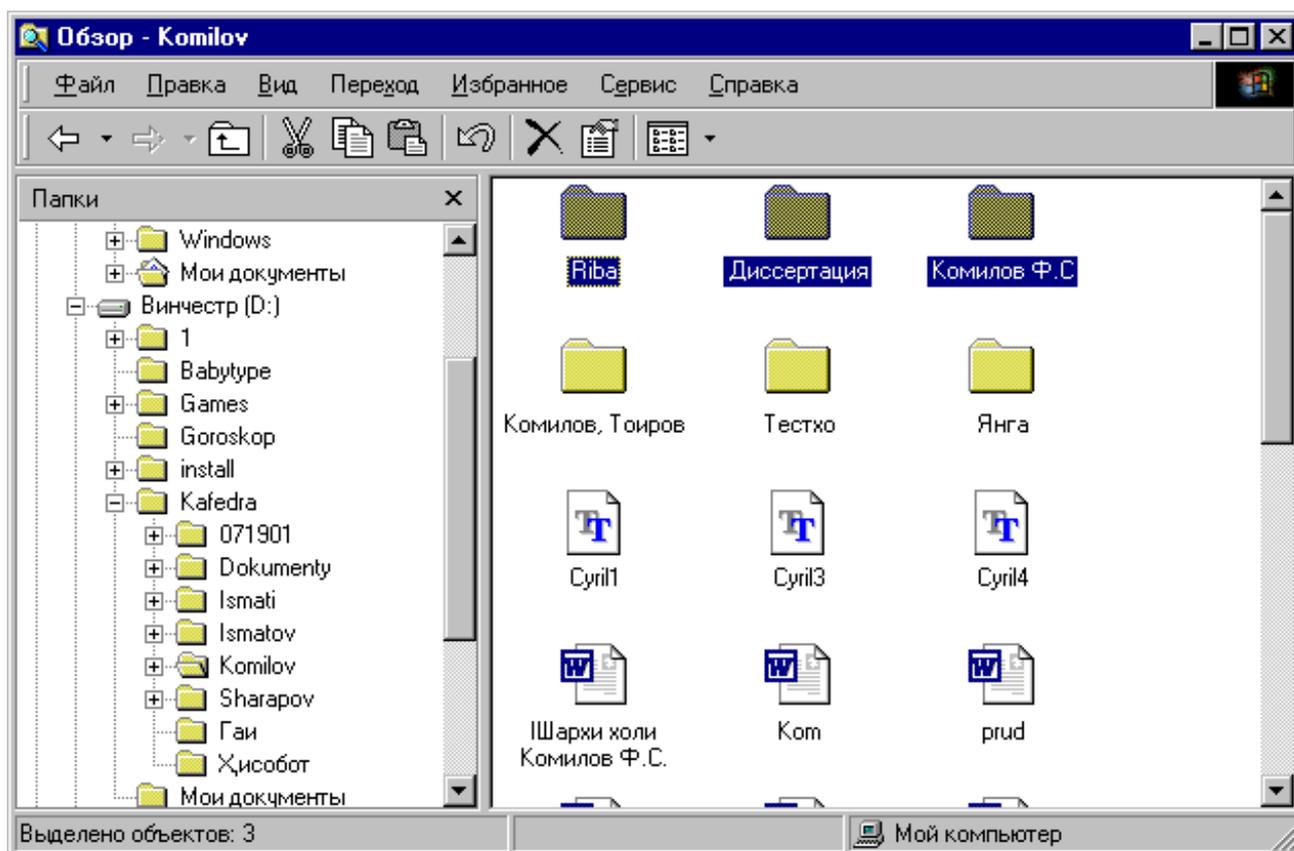

Расми 25. Дар равзанаи Роҳбалад (Обзор) объектҳои диски C: инъикос ёфтаанд

бо хати амудӣ ба ду қисм тақсим карда мешавад, ки ин аломат равшанаи Роҳбаладро аз дигар равшанаҳои Windows фарқ мекунонад. Дар қисми чапи майдони кори он шакли дарахтмонанди папкаҳо нишон дода мешавад, ки ба воситаи он метавонем ягон папкаро интихоб намоем. Ин қисми майдонро *панели папкаҳо* мегӯянд. Барои интихоб кардани папка, нишондиҳандаи мушро ба нишонаи он мегузорем ва тугмаи чапи мушро пахш менамоем. Дар ин маврид дар қисми рости майдони корӣ объектҳои дохили папкаи интихобкардашуда нишон дода мешаванд. Ин қисми майдонро *панели мундариҷаи папкаҳо* мегӯянд.

Дарахти папкаҳо ном гирифтани панели чапи равшанаи Роҳбалад беҳуда нест. Папкаи аз ҳама васеътарин – Мизи корӣ, решаи дарахт ба ҳисоб меравад. Шохаҳои он бошанд, папкаҳо ва зерпапкаҳои ин папкаҳо шумурда мешаванд. Агар ба дарахти папкаҳо бодикқат нигоҳ кунем, он гоҳ мебинем, ки аз тарафи чапи баъзе папкаҳо аломати «+» гузошта шудааст. Чой доштани ин аломат гувоҳи он аст, ки дар дохили ин папка зерпапкаҳо чойгир шудаанд. Барои дар экран инъикос намудани зерпапкаҳо, нишондиҳандаи мушро ба аломати «+» гузошта, тугмаи чапи онро пахш мекунем. Он зерпапкаҳое, ки дар дохили ин папка чойгир шудаанд, ба дарахти папкаҳо илова карда мешаванд ва дар назди папкаи аввала аломати «-» пайдо мешавад. Ва баръакс, дар ҳолати пахш кардани аломати «-» папкаҳои дохилӣ аз нав ғайб мезананд ва такроран дар назди папкаи аввала аломати «+» пайдо мегардад.

Пас аз дар дарахти папкаҳо интихоб намудани ягон папка ва дар қисми рости равзана инъикос шудани объектҳои дохили он (зерпапкаҳо, программаҳо, ярликҳо ва ҳуччатҳо), мо метавонем як ё якчанд нишонаҳои он объектҳоро интихоб намоем. Барои интихоб кардани танҳо як нишона, чун анъана нишондиҳандаи мушро ба болои он гузошта тугмаи чапашро пахш мекунем. Барои интихоби якчанд нишонаҳои объектҳои пай дар пай ҷойгиршуда бошад, аввал нишондиҳандаи мушро ба нишонаи объекти якум мегузорем ва тугмаи чапро пахш мекунем. Баъд дар клавиатура тугмаи **Shift**-ро пахш карда истода, нишонаи объекти охиронро интихоб менамоем. Дар расми 26 дидан мумкин аст, ки якчанд нишонаҳои объектҳои папкаи Komilov интихоб карда шуда-

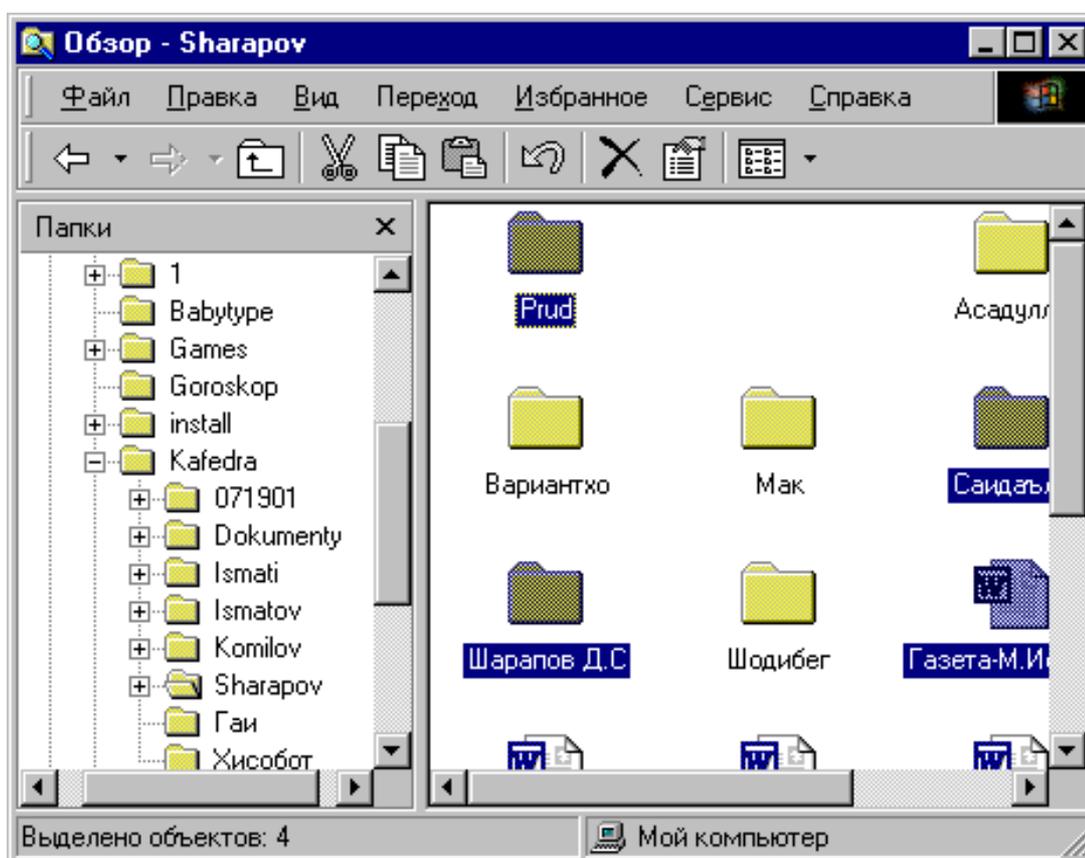

Расми 26. Интихоби якчанд нишонаҳои объектҳои пай дар пайи папка

анд. Ранги нишонаҳои объектҳои интихобкардашуда нисбат ба ранги дигар нишонаҳо равшантар (сиёҳи баланд) мегардад.

Барои интихоби нишонаҳои объектҳои дар ҷойҳои гуногуни равшана ҷойгиршуда бошад, аввал тугмаи **Ctrl**-ро пахш карда истода, баъд онҳоро интихоб намудан лозим аст. Дар расми 27 якчанд нишонаҳои папкаи Shararov интихоб карда шудаанд, ки онҳо дар папка пай дар пай ҷойгир нашудаанд.

Пас аз интихобкунии нишонаҳои объектҳои дохили равшана, бо онҳо амалиёти гуногунро (аз қабиле ба дигар папка кӯчонидан, нусхабардорӣ кардан, нобуд сохтан ва ғайра) иҷро намудан мумкин аст.

Расми 27. Интихоби якчанд нишонаҳои дар ҷойҳои гуногуни папка ҷойгиршуда

☹ **Саволҳо:**

1. Програмаи хидмати Роҳбалад барои иҷрои кадом амалиёт пешбинӣ карда шудааст?
2. Програмаи хидмати Роҳбалад бо програмаи системавии Компютери ман чӣ умумият ва аз он чӣ фарқ дорад?
3. Равзанаи папкаи Роҳбалад чӣ ном дорад ва он аз равзанаҳои дигар папкаҳо бо чӣ фарқ мекунад?
4. Функсияи панели папкаҳои равзанаи Роҳбалад аз панели мундариҷаи папкаҳои он бо чӣ фарқ мекунад?
5. Барои чӣ панели чапи равзанаи Роҳбаладро дарахти папкаҳо меноманд?
6. Навигатсияи сохтори файли компютер бо ёрии програмаи Роҳбалад чӣ гуна ба роҳ монда шудааст?
7. Нишонаҳои объектҳои Windows-ро бо ёрии равзанаи Роҳбалад чӣ тавр интихоб кардан мумкин аст?
8. Бо нишонаҳои объектҳои интихобкардашудаи равзанаи Роҳбалад кадом амалиётро гузаронидан мумкин аст?

⌚ **Супориш:**

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед, мазмуни мухтасари онро дар дафтар нависед ва онро нақл кунед.
2. Равзанаи папкаи Роҳбаладро кушоед ва сохти онро муоина намоед.
3. Ба воситаи панели чапи равзанаи папкаи Роҳбалад нишонаҳои якчанд папкаҳо ва зерпапкаҳои онҳоро кушоед ва аҳамият диҳед, ки дар панели рости равзана чӣ ҳодиса рӯй медиҳад.
4. Ба воситаи панели рости равзанаи Роҳбалад нишонаи ягон папкаро интихоб намоед, равзанаи онро кушода объектҳои дохили онро муоина кунед ва аз нав равзанаро пӯшед.
5. Аз усули навигатсионӣ истифода бурда папкаи хусусии худро ёбед, равзанаи онро кушоед ва аз нав онро пӯшед.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

18. МЕНЮИ РАВЗАНАИ ПРОГРАММАИ «РОҲБАЛАД»

Тавре ки пештар қайд намудем, дар сатри дуюми равзанаи Роҳбалад (Расми 25) менюи он ҷойгир шудааст. Менюи программа аз якчанд бандҳо иборат аст, ки ҳар кадоми

он ба иҷро намудани амалиёти гурӯҳи муайян вобаста карда шудааст. Бандҳои менюи программро бо яке аз тарзҳои зерин интихоб намудан мумкин аст:

1. Нишондиҳандаи мушро ба банди лозимӣ гузошта, тугмаи чапи онро пахш кардан. Масалан, агар нишондиҳандаи мушро ба банди Файл гузошта тугмаи чапи онро пахш кунем, он гоҳ зерменюи ин банд пайдо мешавад. Дар зерменю командаҳои ба ин банд тааллуқдошта нишон дода мешаванд.
2. Дар клавиатура якҷоя пахш намудани тугмаи Alt ва тугмаи ҳарфе, ки номи банди меню бо он сар мешавад. Масалан, агар тугмаҳои Alt ва Ф-ро якҷоя пахш кунем, он гоҳ банди Файл интихоб карда мешавад. Пахши якҷояи тугмаҳои Alt ва П бошад, банди Правка (Таҳрир)-ро фаъол мегардонад.

Банди Файл. Қайд кардан лозим аст, ки зерменюҳои бандҳои менюи программа, вобаста аз нишонаҳои интихобкардашуда, метавонанд миқдори сатрҳои гуногунро дар бар гирифта бошанд. Миқдори сатрҳо бошад, ба имкониятҳои амалиётгузаронии зерменю таъсири муайян мерасонад. Чунин вобастагиро дар мисоли банди Файли менюи программа бараъло дидан мумкин аст (Расми 28 -a,b,c):

- a) зерменюи банди Файли меню ҳангоми фаъол набудани нишонаи ягон объекти равзанаи папка;
- b) зерменюи банди Файли меню ҳангоми фаъол будани нишонаи ягон ҳуҷҷати папка;
- c) зерменюи банди Файли меню ҳангоми фаъол будани нишонаи ягон зерпапкаи папка.

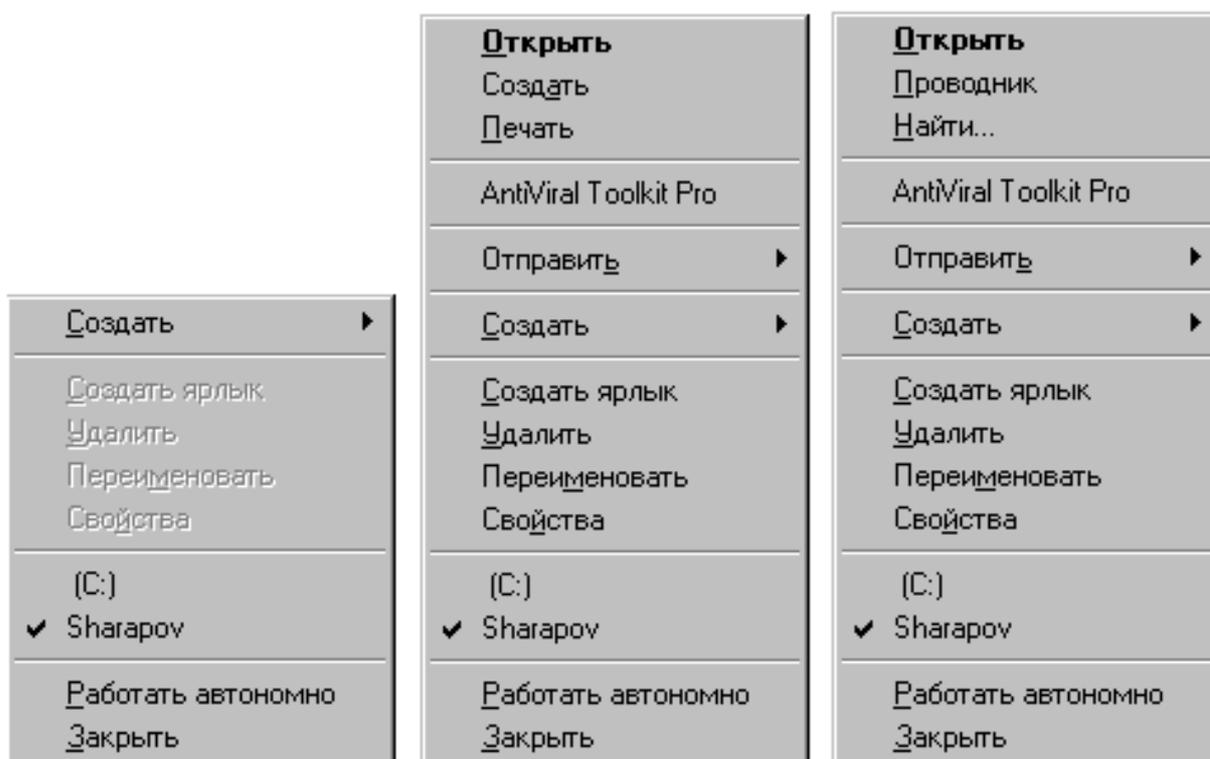
Ҳангоми фаъол гардонидани сатри **Открыть** (Кушодан)-и банди Файл:

1. агар нишонаи ягон папка интихоб карда шуда бошад, он гоҳ он кушода мешавад;

2. агар нишонаи ягон ҳуҷҷат интихоб карда шуда бошад, он гоҳ он барои таҳрир кардан тайёр карда мешавад.

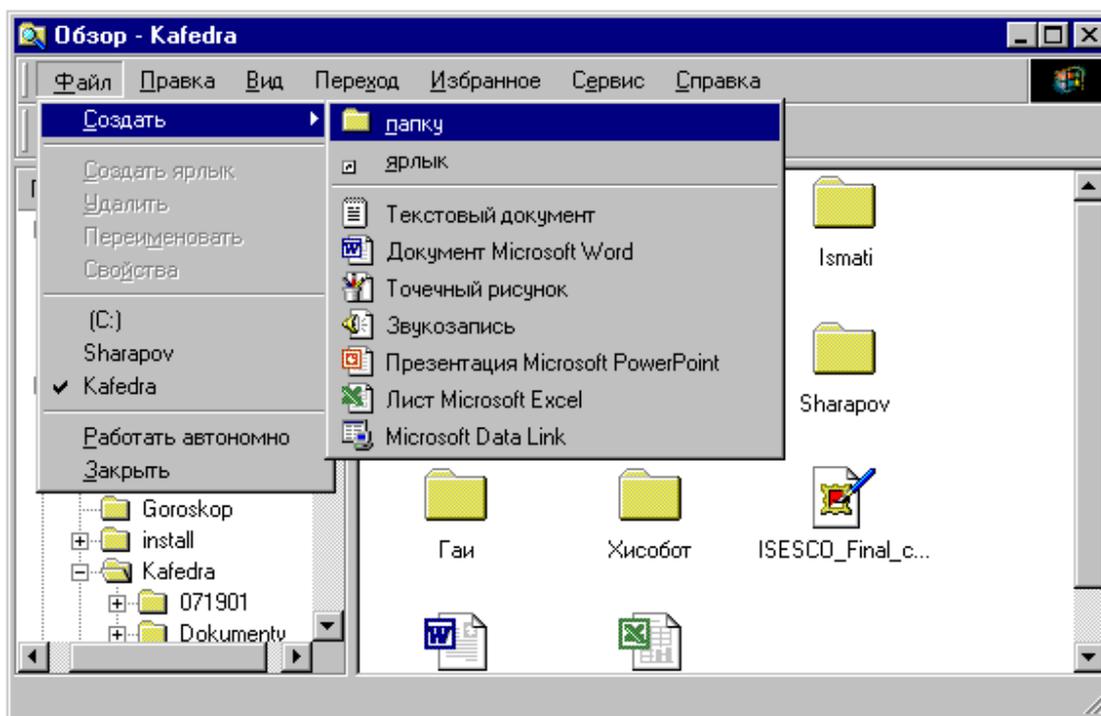
Ҳангоми фаъол гардонидани сатри **Удалить** (Нест кардан) объектҳои интихобкардашуда ба **Корзина** (Сабад) партофта мешаванд. Агар ин сатр дар якҷоягӣ бо пахши тугмаи **Shift** фаъол гардонида шавад, он гоҳ объектҳои интихобкардашуда умуман аз диск хориҷ карда мешаванд.

Сатри **Переименовать** (Аз нав ном гузоштан)-ро фаъол гардонида, мо имконияти иваз кардани номи нишонаҳоро пайдо менамоем. Дар ҳолати фаъол гардонидани сатри **Создать ярлык** (Ярлик сохта шавад) бошад, барои ҳар як нишонаи объектҳои интихобкардашуда, ярлики онҳоро сохтан мумкин аст. Сатри **Свойства** (Хосиятҳо)-ро фаъол гардонида,

a *b* *c*
Расми 28. Интихоби банди Файл дар се мавриди гуногун

мо имконият пайдо менамоем, ки бо хосиятҳои мавҷудай объектҳои интиҳобкардашуда шинос шавем ва дар мавридҳои зарурӣ ба онҳо тағйирот ворид намоем.

Расми 29. Дар банди **Файл** зербанди **Создать** (Сохтан) интиҳоб карда шудааст

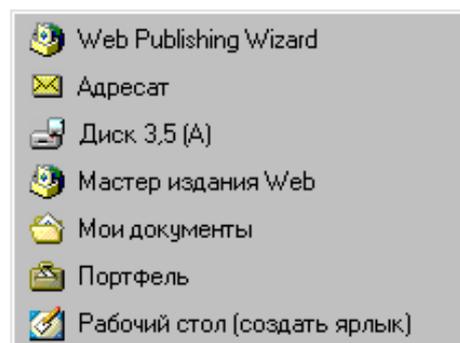
Ҳангоми интиҳоб кардани сатри **Создать** (Сохтан)-и меню зерменюи он пайдо мешавад (Расми 29). Бо ёрии ин зерменю дар дохили папкаҳои интиҳобкардашуда зерпапка, ярлики объектҳо ё ҳуҷҷати дилхоҳро сохтан мумкин аст.

Дар ҳолати фаъл гардонидани сатри **Отправить** (Равон кардан) зерменюи ба он вобаста пайдо мегардад (Расми 30). Агар дар зерменюи пайдогардида командаи **Диск 3,5 (А)** фаъл гардонидани шавад, он гоҳ объектҳои интиҳобкардашуда ба дискет сабт карда мешавад. Ҳангоми фаъл гардонидани командаи **Мои документы** бошад, объектҳои интиҳобкардашуда ба папкаҳои Мои документы (Ҳуҷҷатҳои ман) равон кар-

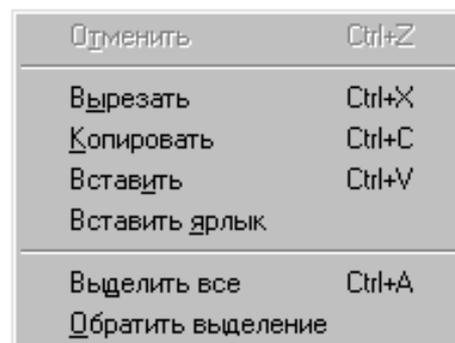
да мешавад. Айнан ҳамин тавр, командаҳои боқимондаи сатри Отправить (Равон кардан) барои ба ин ё он макон равон кардани объектҳои интихобкардашудаи папка хизмат мерасонанд.

Банди Правка. Яке аз бандҳои дигари асосии менюи програмаи Роҳбалад банди Правка (Таҳрир) ба ҳисоб меравад. Ба ин банди меню зерменюи дар расми 31 овардашуда мувофиқ меояд. Аз ин расм дида мешавад, ки ранги баъзе аз сатрҳои зерменю сиёҳи баланд буда, ранги қисми дигарашон тираранг аст. Ин чунин маъно дорад, ки ҳоло танҳо он амалиётеро амалӣ гардонидан мумкин аст, ки онҳо дар сатрҳои рангашон сиёҳи баланд нишон дода шудаанд. Дар сатрҳои тираранг амалиёте нишон дода шудаанд, ки онҳо барои объекти интихобкардашуда имконияти иҷро шудан надоранд. Бо ёрии командаи **Выделить все** (Ҳамааш ҷудо карда шавад) метавонем якбора ҳамаи объектҳои дохили папкаро интихоб намоем. Бо ёрии командаи **Обратить выделение** (Инкори ҷудокуни) бошад, амали ҷудокунии объектҳои интихобкардашударо бекор намудан мумкин аст.

Дар ҳолати ғаёол гардонидани сатри Вырезать (Буридан) объектҳои интихобкардашуда ба буфер равона карда шуда, дар мавриди ғаёол гардонидани сатри Копировать

Расми 30. Зербанди **Отправить** (Равон кардан) дар банди Файли меню

Расми 31. Банди **Правка** (Таҳрир) дар менюи Роҳбалад

(Нусхабардорӣ кардан) бошад, танҳо нусхаи ин объектҳо ба буфер равон карда мешаванд.

Дар вақти фаъол гардонидани командаи **Вставить** (Гузоштан) информатсияи дар дохили буфер маҳфузбуда ба объекти интихобкардашуда ҷойгир карда мешавад. Масалан, агар мо дар равзанаи Роҳбалад ягон папкаро интихоб кунем ва баъд банди Правка ва командаи Вставить-ро фаъол гардонем, он гоҳ объекти дар буфербуда ба дохили папкаи интихобкардашуда ҷойгир карда мешавад.

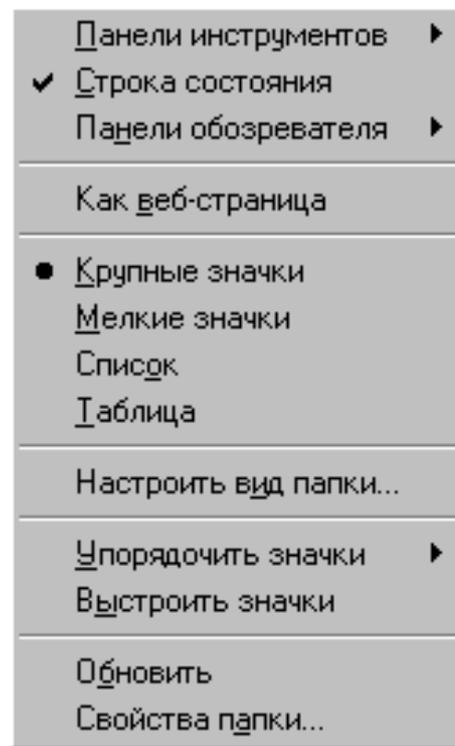
☞ ЭЗОҲ:

Буфер гуфта як қисми хотираи фаврии компютерро мегӯянд, ки он барои муваққатан нигоҳ доштани информатсия хизмат мерасонад.

Командаи **Отменить** (Бекор кардан) барои бекоркунии амалиёти дар қадами пештара иҷрокардашуда хизмат мерасонад. Ин команда вақте фаъол аст, ки агар пеш аз ин бо объект ягон амалиёт иҷро карда шуда бошад.

Командаи **Вставить ярлык** (Ярлик гузошта шавад) дар папкаи интихобкардашуда ярлики объекти дар буфер маҳфузбударо месозад.

Банди Вид. Ҳангоми дар менюи Роҳбалад интихоб намудани банди **Вид** (Намуд), дар экран зерменюи он пайдо мешавад, ки дар расми 32

Расми 32. Банди Вид дар менюи Роҳбалад

оварда шудааст. Тавре ки пештар баён намудем, ҳангоми дар қисми чапи майдони кори равзанаи Роҳбалад интихоб намудани нишонаи ягон папка, нишонаҳои объектҳои дохили он дар қисми ростии майдони кори равзана намудор мешаванд. Бо ёрии имкониятҳои банди Вид нишонаҳои объектҳои дохили папкаро бо чор усул инъикос кардан мумкин аст:

- дар шакли Нишонаҳои ҳаҷман калон (Крупные значки);
- дар шакли Нишонаҳои ҳаҷман хурд (Мелкие значки);
- дар шакли Рӯйхати нишонаҳо (Список);
- дар шакли Таблитсаи нишонаҳо (Таблица).

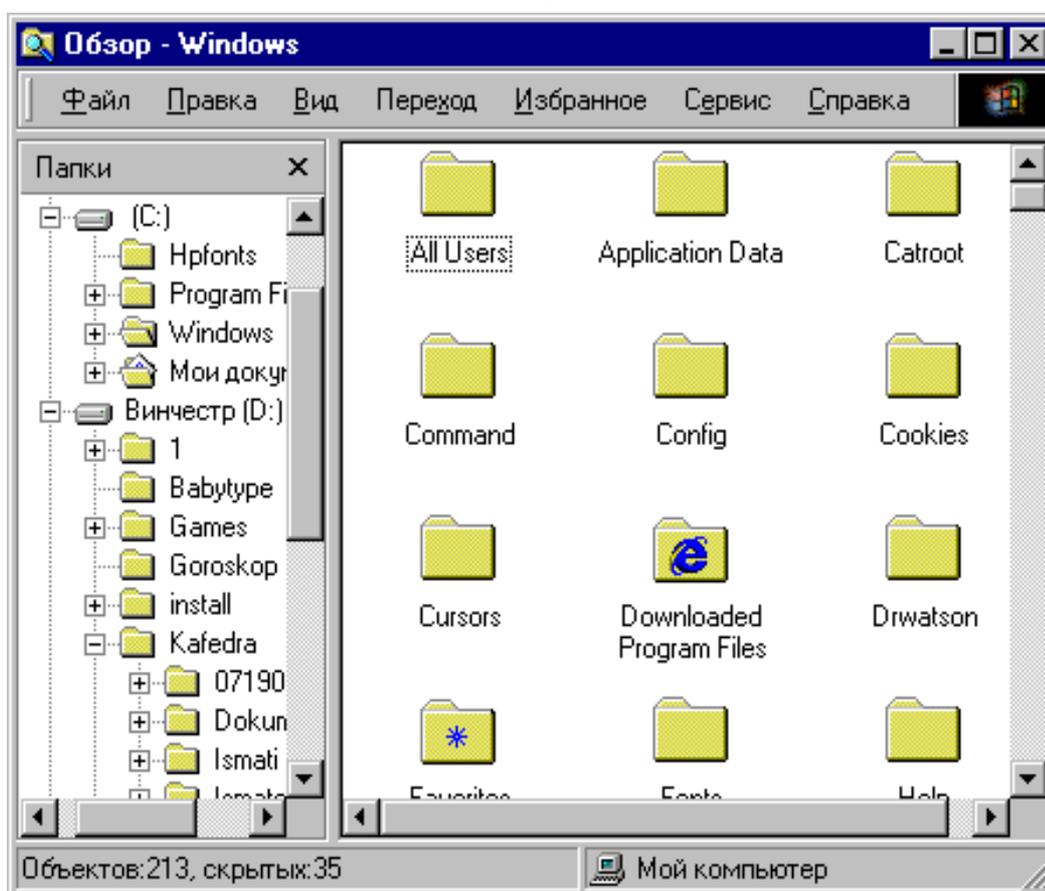
Расми 33. Роҳбалад: Папкаи Windows дар намуди Таблитса

Дар расмҳои 33 ва 34 мувофиқан нишонаҳои объектҳои

дохили папкаи Windows дар шаклҳои Таблитса ва Нишонаҳои ҳаҷман калон инъикос карда шудаанд.

☹ **Саволҳо:**

1. Менюи равзанаи программаи хидмати Роҳбалад дар кадом қисми равзана ҷойгир шудааст?
2. Менюи программаи Роҳбалад кадом бандҳоро дар бар гирифтааст?
3. Бандҳои менюи программаи Роҳбаладро бо кадом тарзҳо интихоб намудан мумкин аст?
4. Миқдори сатрҳои зерменюҳои бандҳои менюи программаи Роҳбалад аз кадом омилҳо вобастагӣ доранд?
5. Командаҳои дар сатрҳои зерменюи банди **Файли** менюи программаи Роҳбалад овардашуда барои иҷрокунии кадом амалиёт пешбинӣ карда шудаанд?
6. Банди **Правка** (Таҳрир)-и менюи Роҳбалад кадом командаҳоро дар бар гирифтааст? Банди **Вид** (Намуд) чӣ?

Расми 34. Роҳбалад: Папкаи Windows дар намуди Нишонаҳои ҳаҷман калон

🕒 Супориш:

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед, мазмуни мухтасари онро дар дафтар нависед ва онро нақл кунед.
2. Равзанаи папкаи Роҳбаладро кушоед ва менюи онро муоина намуда гӯед, ки дар он кадом бандҳо ҷой дода шудаанд.
3. Банди Файли менюи Роҳбаладро ҳангоми фаъол набудани нишонаи ягон объекти Windows, ҳангоми фаъол будани нишонаи ягон папка ва зерпапкаи ин папка интиҳоб намоед ва ба миқдори сатрҳои зерменюҳои дар экран пайдошаванда аҳамият диҳед.
4. Бо ёрии банди Файли менюи Роҳбалад равзанаи папкаи хусусии худро кушоед ва онро аз нав пӯшед.
5. Бо ёрии командаҳои банди Файли менюи Роҳбалад номи яке аз зерпапкаҳои папкаи хусусии худро иваз намоед, се зерпапкаи нав созад ва яке аз онҳоро нест кунед.
6. Аз командаи **Отправить** (Равон кардан)-и банди Файли меню истифода бурда папкаи хусусии худро бо ҳамроҳии зерпапкаҳояш ба дискет сабт намоед.
7. Аз командаҳои банди **Правка** (Таҳрир)-и менюи Роҳбалад истифода бурда, файли дилхоҳи ягон папкаро интиҳоб намоед ва нусхаи онро ба дохили папкаи хусусии худ гузоред.
8. Аз командаҳои банди **Вид** (Намуд)-и менюи Роҳбалад истифода бурда, нишонаҳои объектҳои папкаи хусусии худ ё ягон папкаи дилхоҳи дигарро бо усулҳои гуногун дар экран инъикос намоед.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

19. ПАНЕЛИ АСБОБҲОИ РАВЗАНАИ ПРОГРАММАИ «РОҲБАЛАД»

Дар банди **Вид**-и менюи равзанаи программаи Роҳбалад ҳамчунин сатри **Панели инструмент** (Панели асбобҳо) пешбинӣ карда шудааст (Расми 35). Дар ҳолати фаъол гардонидани ин сатр дар равзанаи Роҳбалад панеле илова карда мешавад, ки онро Панели асбобҳо меноманд (Расми 35). Па-

Расми 35. Панели асбобҳои равзанаи Роҳбалад

нели асбобҳо аз пайдарпайии якчанд тугмаҳо иборат аст. Барои фаҳмидани таъиноти ин тугмаҳо кифоя аст, ки нишондиҳандаи мушро ба болои онҳо гузошта, каме интизор шавем.

Таъиноти тугмаҳои панели асбобҳо чунин аст:

- – ба қафо: барои фаъолгардони пайдарпайии нишонаҳои папкаҳо ва зерпапкаҳои интихобкардашуда аз охир;
- – ба пеш: барои фаъолгардони такрори пайдарпайии нишонаҳои папкаҳо ва зерпапкаҳои интихобкардашуда аз аввал;
- – барои аз зерпапка ба папкаи волидайнӣ гузаштан;
- – барои объекти интихобкардашударо ба буфер равон кардан;
- – барои нусхаи объекти интихобкардашударо ба буфер равон кардан;
- – барои объекти дар буфер маҳфузбударо ба папкаи интихобкардашуда гузоштан;
- – барои амали иҷрокардашударо бекор кардан;
- – барои объектҳои интихобкардашударо нобуд кардан;
- – барои иваз кардани хосиятҳои объектҳои интихобкардашуда;
- – барои гузаштан аз як шакл ба шакли дигари инъикоси нишонаҳои объектҳои папкаи интихобкардашуда.

☹ Саволҳо:

1. Панели асбобҳои равшанаи программаи хидмати Роҳбалад дар кадом қисми равшана ҷойгир шудааст?
2. Панели асбобҳои Роҳбалад кадом асбобҳоро дар бар гирифтааст?
3. Бо кадом усул таъиноти асбобҳои Панели асбобҳои программаи

Роҳбаладро фаҳмидан мумкин аст?

4. Оё Панели асбобҳои программаи Роҳбаладро муваққатан аз равзана бардоштан мумкин аст? Агар мумкин бошад, пас чӣ тавр?

⌚ Супориш:

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва расмҳои асбобҳои панел ва таъиноти онҳоро дар дафтратон сабт намоед.
2. Равзанаи папкаи Роҳбаладро кушоед ва ҳар як асбоби Панели асбобҳои онро муоина намуда гӯед, ки онҳо барои иҷрои кадом амалиёт пешбинӣ карда шудаанд.
3. Аз имкониятҳои Панели асбобҳои равзанаи Роҳбалад истифода бурда, равзанаҳои папкаи хусусии худ ва зерпапкаҳои онро кушоед, аз зерпапкаҳо ба папкаҳои волидайнӣ гузаред, баъзе аз объектҳои папкаатонро нест намоед ва нусхаи баъзеашонро ба буфер равон карда баъд ба дохили ягон зерпапка гузоред.
4. Кӯшиш намоед, ки супоришҳои дар дарси гузашта бо ёрии командаҳои менюи равзана иҷро намудаатонро бо ёрии асбобҳои Панели асбобҳои низ иҷро намоед.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

20. ТАРЗИ ГУЗАРОНИДАНИ АМАЛИЁТ БО ЁРИИ РАВЗАНАИ ПРОГРАММАИ «РОҲБАЛАД»

Бо ёрии равзанаи программаи системавии Роҳбалад амалиёти зиёдеро гузаронидан мумкин аст. Ба ин амалиёт амалиёти ба дигар папка кӯчонидани объектҳои Роҳбалад, нусхабардорӣ намудани объектҳо, нобуд кардани объектҳо, ба кор даровардани программаҳо, таҳрир кардани ҳуҷҷатҳо ва ғайра дохил мешаванд.

Тартиби иҷрои ин амалиётро дида мебароем:

Ба дигар папка кӯчонидан. Аввал нишонаҳои заруриро ҷудо мекунем. Баъд дар менюи Роҳбалад банди **Правка** (Таҳрир)-ро интихоб карда, дар зерменюи он сатри **Вырезать** (Буридан)-ро фаъл мегардонем. Пас аз он нишонаи папкаеро ин-

тихоб мекунем, ки дар дохили он бояд нишонаҳои чудокардашуда ҷойгир карда шаванд. Сонӣ, аз сари нав дар менюи Роҳбалад банди **Правка** (Таҳрир)-ро интихоб карда, дар зерменюи он сатри **Вставить** (Гузоштан)-ро фаъол мегардонем.

Нусхабардорӣ кардан. Аввал нишонаҳои папкаҳоеро чудо менамоем, ки онҳо бояд ба дигар папка нусхабардорӣ карда шаванд. Баъд дар менюи Роҳбалад банди **Правка** (Таҳрир)-ро интихоб намуда, дар зерменюи он сатри **Копировать** (Нусхабардорӣ кардан)-ро фаъол мегардонем. Пас аз он нишонаи папкаеро интихоб мекунем, ки дар дохили он бояд нишонаҳои чудокардашуда ҷойгир карда шаванд. Баъд дар менюи Роҳбалад аз нав банди **Правка**-ро интихоб карда, дар зерменюи пайдошуда банди **Вставить** (Гузоштан)-ро фаъол мегардонем. Дар натиҷа, нишонаҳои интихобшуда ба папкаи чудокардашуда нусхабардорӣ карда мешаванд.

Нобуд кардан. Барои нобуд кардани объектҳои дохили папкаҳои интихобкардашуда ду усул вучуд дорад: якум, тугмаи **Delete** (Несткунӣ)-и клавиатураро пахш кардан ва дуюм, дар менюи Роҳбалад банди **Файл**ро интихоб намудан ва дар зерменюи пайдошудаи он сатри **Удалить** (Нест кардан)-ро фаъол гардонидан. Дар ҳар ду ҳолат ҳам система мепурсад, ки шумо дар ҳақиқат объектҳои интихобкардаатонро ба **Корзина** (Сабад) партофтани ҳастед? Барои тасдиқ тугмаи **Да** ва барои инкор тугмаи **Нет**-ро пахш кардан кифоя аст.

Ба кор даровардани программаҳо. Агар нишонаҳои интихобкардашуда нишонаҳои программаҳо бошанд, он гоҳ онҳо ҳангоми ду маротиба пай дар пай пахш кардани тугмаи чапи

муш, мувофиқи тартиби интихобшудаашон ба кор оғоз мекунад.

Таҳрир кардани ҳуҷҷатҳо. Агар нишонаҳои интихобкардашуда нишонаҳои ҳуҷҷатҳо бошанд, он гоҳ информатсияи дохили онҳо дар равзанаҳои он программаҳо пайдо мешаванд, ки ин ҳуҷҷатҳо ба воситаи он программаҳо сохта шудаанд. Дар аввал програмае, ки ҳуҷҷати якумро сохтааст ба кор медарояд ва дар равзанаи он информатсияи дохили он ҳуҷҷат пайдо мешавад. Мо имконият пайдо мекунем, ки ҳуҷҷатро таҳрир кунем ва онро аз нав ба диск сабт намоем. Ҳангоми корро бо ин программа ба охир расонидан, програмае, ки ҳуҷҷати дуюмро сохтааст ба кор медарояд ва дар равзанаи он матни информатсияи дохили он пайдо мешавад. Бо ҳамин усул ҳуҷҷатҳои боқимонда низ таҳрир карда шуда, аз нав ба диск сабт карда мешаванд.

☹ Саволҳо:

1. Кадом намуди амалиётро бо ёрии равзанаи програмаи хидмати Роҳбалад иҷро намудан мумкин аст?
2. Барои ба дигар папка кӯчонидани объект аз менюи програмаи Роҳбалад истифода бурдан қулайтар аст ё аз Панели асбобҳои он?
3. Объектҳоро бо ёрии равзанаи Роҳбалад чӣ гуна нусхабардорӣ кардан мумкин аст?
4. Кадом усулҳои несткунии объектҳои папкаҳоро медонед?
5. Барои ба кор даровардани программаҳо ва таҳрир намудани ҳуҷҷатҳо кадом амалиётро иҷро намудан лозим аст?

⌚ Супориш:

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед, мазмуни мухтасари онро дар дафтар нависед ва онро нақл кунед.
2. Равзанаи папкаи Роҳбаладро кушоед, бо усули навигатсия нишонаи папкаи хусусии худро ёбед ва равзанаи онро фаъол гардонед.
3. Ягон зерпапкаи папкаатонро интихоб намоед ва бо ёрии командаҳои дар матни мавзӯ овардашуда онро ба дигар зерпапкаатон кӯчонед.
4. Аз усули пай дар пай интихобкунии объектҳо истифода бурда, се объ-

- екти папкаатонро интихоб намоед ва онҳоро ба ягон зерпапкаи дигаратон гузоред.
5. Аз усули интихобкунии объектҳои дар ҷойҳои гуногуни равзана ҷойгиршуда истифода бурда, се объекти папкаатонро интихоб намоед ва онҳоро нест намоед.
 6. Бо усули навигатсионӣ аз рӯйхати программаҳои стандартии Windows папкаи программаҳои **Игры** (Бозиҳо)-ро ёбед ва программаи **Косынка**-ро ба кор дароред.
 7. Равзанаи ягон ҳуҷҷати ба воситаи протсессори матнии Word сохташударо кушоед ва намуди зоҳирии онро аз назар гузаронида аз нав онро пӯшед.

[БОЗГАШТ БА МУНДАРИЧА](#)

21. ТАРЗҲОИ БАКОРДАРОРИИ ПРОГРАММАҲО ДАР WINDOWS

Пайдошавии равзанаи Мизи кории системаи Windows (Расми 2) дар экран шаҳодати он аст, ки истифодабарандаи МЭҲ аллакай ба муҳити ин системаи оператсионӣ ворид гаштааст. Пас аз воридшавӣ ба система, истифодабаранда имконият пайдо менамояд, ки ягон программаро ба кор дарорад ва бо ёрии он масъалаи муайянеро ҳал намояд. Бояд қайд кард, ки аксарияти программаҳое, ки то имрӯзҳо истифода бурда мешаванд, то пайдоиши системаи Windows сохта шудаанд ва онҳо бевосита дар муҳити ин система кор карда наметавонанд. Чунин программаҳо асосан барои муҳити системаи оператсионии MS DOS сохта шудаанд, ки онҳоро Dos-программаҳо мегӯянд. Пеш аз ба кор даровардани ин гуна программаҳо дар Windows, аввал системаи MS DOS-ро ба кор омода месозанд. Програмаҳои барои системаи Windows сохташударо Windows-программаҳо мегӯянд.

Дар системаи Windows имкониятҳои фаровони ба кор даровардани программаҳо вучуд доранд. Интихоби ин ё он

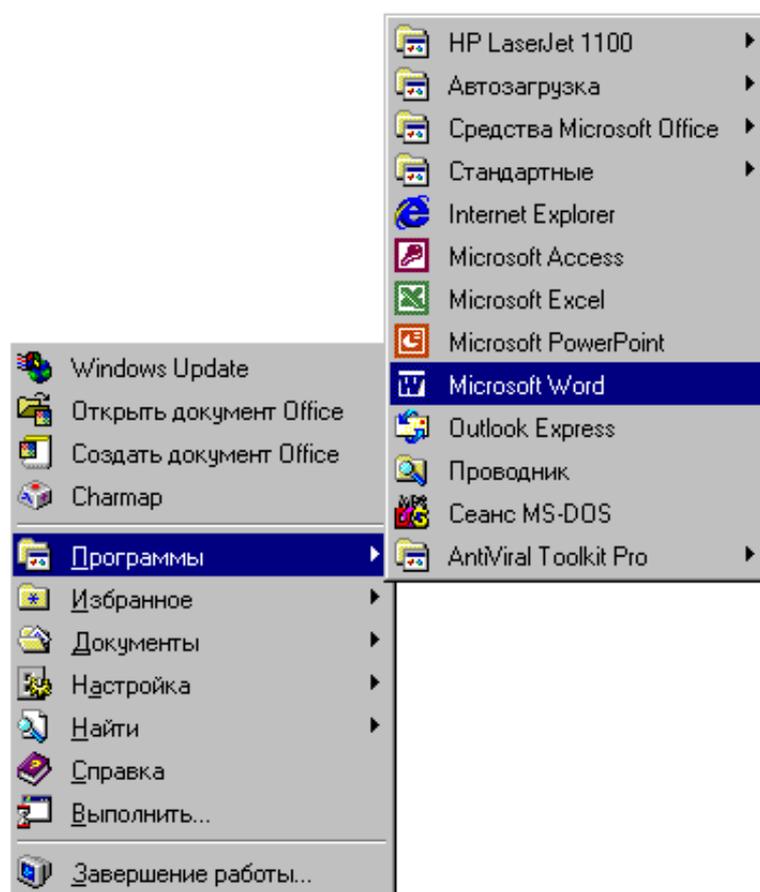
усули бакордарории программаҳо аз худи истифодабарандаи компютер вобаста аст. Программаҳо ба воситаи менюи асосии система, нишонҳои ҳуҷҷатҳои ба воситаи ин программаҳо сохташуда, ярлики программаҳо, папкаҳои Компютери ман ё Роҳбалад ва ғайра ба қор омода сохтан мумкин аст.

Бакордарории программа ба ёрии менюи асосӣ. Дар Панели масъалаҳо тугмаи Пуск (Оғоз)-ро пахш карда, ба менюи асосии система ворид мешавем.

Нишондиҳандаи мушро ба сатри Программы

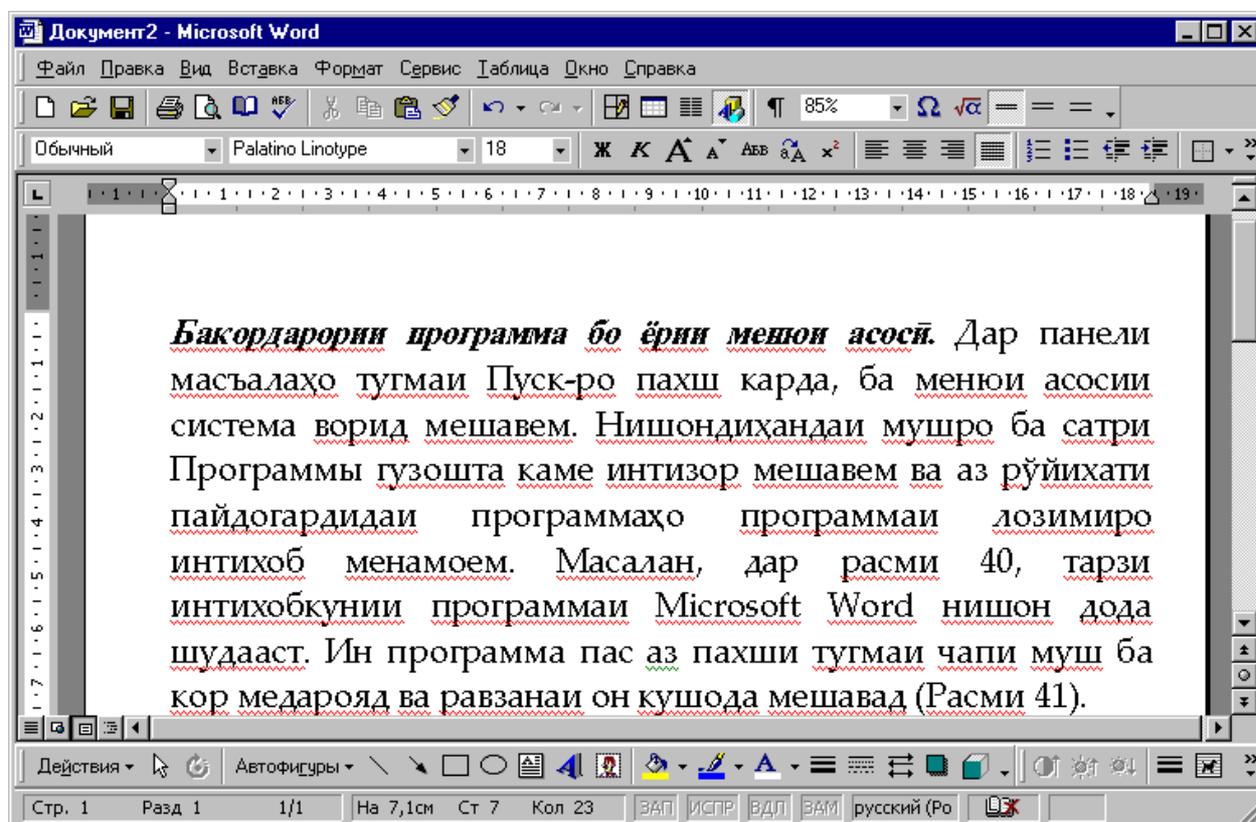
(Программаҳо) гузошта каме интизор мешавем ва аз рӯйхати пайдогардидаи программаҳо программаи лозими-ро интихоб менамоем. Масалан, дар расми 36, тарзи ин-

тихобкунии программаи Microsoft Word нишон дода шудааст. Ин программа пас аз пахши тугмаи чапи муш ба қор мебарояд ва равшанӣ он қушода мешавад (Расми 37).

Расми 36. Интихобкунии программаи Microsoft Word ба воситаи менюи асосӣ

Бакордарории программа бо ёрии нишонаи хуччат. Чунон ки пештар қайд кардем, ҳар як хуччат бо ёрии ягон программаи амалӣ сохта мешавад. Ба ин гуна программаҳо таҳриргарҳои матнӣ, таблитсаҳои электронӣ, системаҳои идоракунии базаи маълумотҳо ва ғайра дохил мешаванд. Барои ба кор даровардани чунин программаҳо, ба нишонаи ягон хуччати ба воситаи онҳо сохташуда, бо ёрии муш ду маротиба таъсир мерасонем. Дар натиҷа, программа ба кор мебарояд ва дар равзанаи он информатсияи дохили хуччат нишон дода мешавад.

Расми 37. Намуди матн дар равзанаи программаи Microsoft Word

Бакордарории программа бо ёрии ярлики он. Системаи Windows имконият медиҳад, ки барои ҳар як программа ва хуччатҳои ба воситаи онҳо тартибдодашуда ярлик сохта ша-

вад ва онҳо дар Мизи корӣ ё дохили ягон папка ҷойгир карда шаванд. Барои ба кор даровардани программа кифоя аст, ки ба воситаи муш ба ярлики он ё ярлики хуччати ба воситаи он сохташуда, ду маротиба таъсир расонем.

Бакордарории программа бо ёрии папкаи Компютери ман. Папкаи програмаи Компютери ман имконият медиҳад, ки аз дискҳо программаҳои зарурӣ кофта ёфта шуда, ба кор дароварда шаванд. Барои амалӣ шудани ин мақсад зарур аст, ки пеш аз ҳама худи програмаи Компютери ман ба кор дароварда шавад. Дар дохили папкаи ин программа нишонаҳои дискҳои компютер ва папкаҳои системавӣ ҷойгир шудаанд. Аз байни онҳо нишонаи дискеро интихоб менамоем, ки дар он програмаи зарурӣ ҷойгир аст. Бо пахши дукаратаи тугмаи чапи муш равзанаи диск кушода мешавад ва дар он нишонаҳои объектҳои дохили он нишон дода мешаванд. Аз байни нишонаҳои папкаву зерпапкаҳои диск нишонаи объектеро интихоб менамоем, ки дар он програмаи даркорӣ ҷойгир шудааст.

Бакордарории программа бо ёрии папкаи Роҳбалад. Таъиноти аслии програмаи Роҳбалад худ аз кофтуков ва бакордарории программаҳо иборат аст. Дар баробари ин амалиёт ин программа имкониятҳои фаровони дигари кор бо объектҳои системаро соҳиб аст. Усули кори програмаи Роҳбалад дар Windows бо усули кори қабати программавии Norton Commander дар MS DOS хеле шабоҳат дорад. Тарзи бакордарории программаву хуччатҳо дар Роҳбалад аз тарзи бакордарории онҳо дар програмаи Компютери ман ягон фарқе надорад.

☹ Саволҳо:

1. Кадом усулҳои бақордарории программаҳоро дар Windows медонед?
2. Ба фикри Шумо усули аз ҳама қулайтарини бақордарории программаҳои Windows кадом аст?
3. Dos-программа гуфта кадом программаро меноманд?
4. Оё Dos-программаҳо аз Windows-программаҳо ягон фарқи куллие доранд?
5. Фарқи бақордарории программаҳо бо ёрии нишонаи ҳуҷҷат аз бақордарории онҳо бо ёрии ярлики ҳуҷҷатҳо дар чист?

⌚ Супориш:

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед, мазмуни мухтасари онро дар дафтар нависед ва онро нақл кунед.
2. Програмаи **Microsoft Word**-ро бо ёрии менюи асосии Windows, бо ёрии папкаи Компютери ман, бо ёрии папкаи Роҳбалад, бо ёрии ягон ҳуҷҷати ба воситаи MS Word сохтасуда ва бо ёрии ярлики ягон ҳуҷҷати Word ба кор дароред.
3. Ҳангоми бо усулҳои гуногун ба кор омода гаштани програмаи Microsoft Word аҳамият диҳед, ки кадом тарзи кор маҳз барои Шумо осонтар ва қулайтар аст.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

22. БАҚОРДАРОРИИ ПРОГРАММАҲОИ MS DOS ДАР WINDOWS

Пеш аз ҳама қайд кардан лозим аст, ки Dos-программаҳоро низ ба мисли замимаҳои Windows ба кор даровардан мумкин аст. Вале на ҳама вақт ин программаҳо бо истифодабарии ин усулҳо дуруст ё пурмахсул кор карда метавонанд. Аз ҳамин сабаб ҳам системаи Windows имконият медиҳад, ки ин намуди программаҳо бо тарзҳои дигар низ ба кор дароварда шаванд. Бо ин мақсад дар Windows програмаи махсус пешбинӣ карда шудааст, ки онро **Сеанс MS-DOS** меноманд ва он ба мисли

замимаҳои Windows ба кор дароварда мешавад. Барои ин кифоя аст, ки дар менюи асосии Windows пайдарпайии командаҳои **Пуск ▶ Программы ▶ Сеанс MS-DOS** (Оғоз▶Программаҳо▶Сеанси MS-DOS) амалӣ гардонида шаванд. Програмаи Сеанси MS-DOS имконият медиҳад, ки Dos-програмаҳо чун дар муҳити кории худ системаи оператсионии MS DOS ба кор дароварда шаванд. Барои ба муҳити кории системаи Windows баргаштан, корро бо Dos-програмаҳо ба охир расонида, дар сатри командавии MS DOS командаи **EXIT**-ро дохил намудан кифоя аст.

Системаи Windows ҳамчунин имконият медиҳад, ки Dos-програмаҳо бевосита дар речаи кории MS DOS иҷро шаванд. Барои ин, ба менюи асосии система ворид гашта, дар он сатри **Завершение работы** (Итмоми кор)-ро интихоб намудан лозим аст. Баъд аз он дар равзанаи робитавии **Завершение работы Windows** (Итмоми кори Windows) командаи **Перезагрузить компьютер в режиме MS-DOS** (Компютер барои кор дар речаи MS DOS ба кор дароварда шавад)-ро ҷабб гардонида, тугмаи -ро пахш намудан зарур аст. Дар натиҷа системаи оператсионии MS DOS ба хотираи ғаврии компютер ҷеғ зада мешавад ва дар экран сатри командавии он пайдо мегардад. Пас аз он бо ёрии командаҳои MS DOS дар муҳити ин системаи оператсионӣ програмаҳои лозими-ро ба кор дароварда метавонем.

☹ Саволҳо:

1. Оё Dos-програмаҳо ба мисли Windows-програмаҳо ба кор даровардан мумкин аст?
2. Барои ба кор даровардани Dos-програмаҳо дар Windows аз кадом усул истифода бурдан қулайтар аст?
3. Барои аз муҳити кории Dos ба Windows баргаштан аз кадом команда

истифода мебаранд?

Супориш:

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед, мазмуни мухтасари онро дар дафтар нависед ва онро нақл кунед.
2. Ба воситаи программаи **Сеанс MS-DOS** ба муҳити кории системаи оператсионии MS DOS гузаред ва бо ёрии командаҳои Dos ягон файли матнии начандон калон созед.
3. Аз командаи **Exit** истифода бурда, ба муҳити кории системаи оператсионии Windows гузаред.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

23. СИСТЕМАИ МАЪЛУМОТДИҲАНДАИ WINDOWS

Системаи оператсионии Windows бо системаи маълумотдиҳандаи мукамал ва пуриктидоре мучаҳҳаз гардонида шудааст, ки истифодабарандагони компютер дар вақти дилхоҳ ба таври автоматӣ оид ба паҳлӯҳои фаъолият ва имкониятҳои система ва замимаҳои он маълумотҳои заруриро дастрас намуда метавонанд.

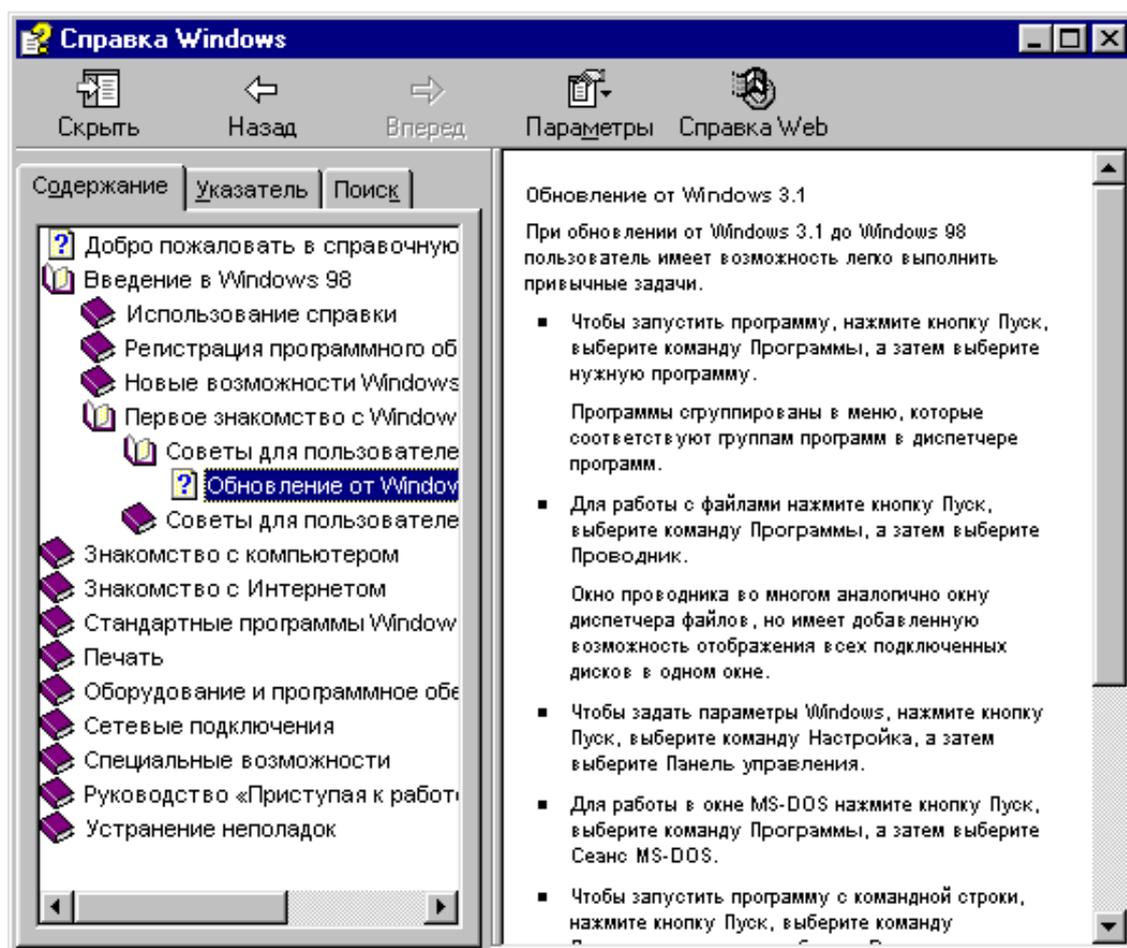
Дар Windows роҳҳои бисёри дастраскунии маълумотҳои информатсионӣ пешбинӣ карда шудааст. Аз маълумотномаи система махсусан ҳангоми кор бо элементҳои идоракунии равзанаҳои робитавӣ хеле зиёд истифода мебаранд. Бо ин мақсад, дар кунчи рости сатри сарлавҳаи ин равзанаҳои робитавӣ дар паҳлӯи тугмаи **X** тугмаи **?** ҷойгир карда шудааст. Ҳангоми паҳш намудани тугмаи **?** нишондиҳандаи муш шакли -ро мегирад. Агар дар ин маврид нишондиҳандаи мушро ба болои ягон элементи идоракунии равзана гузошта тугмаи чапи мушро паҳш кунем, он гоҳ дар экран оид ба функцияҳои он элемент маълумоти информатсионӣ пайдо мешавад.

Дар аксарият равзанаҳои робитагӣ ва баъзе равзанаҳои замиравии Windows барои гирифтани маълумоти информатсионӣ аз усули *маълумотгирии контекстӣ* истифода мебаранд. Моҳияти ин усул дар он аст, ки нишондиҳандаи муш ба болои ягон *элементи идоракунии* гузошта мешавад ва тугмаи ростии он паҳш карда мешавад. Дар ин маврид дар паҳлуи элементи интихобкардашуда тугмаи ва сабти **Что это такое?** (Ин чист?) пайдо мешавад. Агар тугмаи паҳш карда шавад, он гоҳ оид ба функцияҳои элементи қайдкардашуда маълумот пайдо мешавад.

Усули аз ҳама асосӣ ва классикии истифодабарии системаи маълумотдиҳандаи Windows – ин истифодабарии командаи Менюи асосии система **Пуск**►**Справка** (Оғоз►Маълумотнома) ба шумор меравад. Ба ғайр аз Менюи асосӣ дар менюи равзанаи папка ё программаи дилхоҳ банди **Справка** (Маълумотнома) пешбинӣ карда шудааст, ки пас аз паҳши он дар экран равзанаи системаи маълумотдиҳандаи Windows кушода мешавад (Расми 38).

Равзанаи системаи маълумотдиҳанда ба мисли равзанаи Роҳбалад аз ду панел иборат аст. Панели чапи он, ки панели навигатсионӣ ном дорад, аз се тугмаи қабатии **Содержание** (Мундариҷа), **Указатель** (Нишондиҳанда) ва **Поиск** (Кофтуков) иборат аст. Панели навигатсионӣ барои кофтукови сарлавҳаи бобҳо ва мавзӯҳои системаи маълумотдиҳанда хизмат мерасонад. Панели ростии равзана – панели моҳият ва мазмун ном дошта, барои инъикос намудани матни мавзӯи интихобкардашуда хизмат мерасонад.

Ҳангоми фаъл будани тугмаи қабатии **Содержание** (Мундариҷа), бобҳои системаи маълумотдиҳанда ба мисли бобҳои китобҳо дар шакли иерархӣ дар экран инъикос карда мешаванд. Бобҳоро ба воситаи паҳшкунии тугмаи чапи муш

Расми 38. Равзанаи системаи маълумотдиҳандаи Windows

кушодан мумкин аст. Ҳар як боб метавонад, дар навбати худ, зербоб ва мавзӯҳои алоҳидаи худро дошта бошад, ки онҳо низ бо ҳамон усул кушода мешаванд. Ҳангоми интихобкунии мавзӯи мушаххас, мазмуни он дар панели рости равзана инъикос меёбад.

Дар мавриди фаъл будани тугмаи қабатии **Указатель** (Нишондиҳанда) маълумотҳои система аз рӯи алифбо дар

шакли рӯйхат (пай дар пай) пайдо мешаванд. Аз ин тугма вақте истифода бурдан қулай аст, ки агар ба мо ягон маълумоти мушаххас лозим бошад. Ҳангоми ёфтани маълумоти зарурӣ (мафҳум, калима ва ғайра) ва пахши дукаратаи он дар панели рост матни мавзӯе пайдо мешавад, ки ин маълумот дар он истифода шудааст.

Агар ба мо доир ба ягон мафҳум маълумот зарур бошад, вале мо пешакӣ надонем, ки он ба кадом боб ва мавзӯъ тааллуқ дорад, он гоҳ аз тугмаи қабатии **Поиск** (Кофтуков) истифода мебарем. Барои ин калимаи заруриро дар майдончаи дохилкунӣ сабт менамоем ва тугмаи командавии **Разделы** (Бобҳо)-ро пахш мекунем. Агар калимаи сабтшуда дар ягон мавзӯъ истифода бурда шуда бошад, он гоҳ рӯйхати ин гуна мавзӯъҳо ба экран бароварда мешавад. Барои дидани матни мавзӯе, ки дар он калимаи зарурӣ маҳфуз аст, пахши дукаратаи номи он ё пахши тугмаи командавии **Вывести** (Хориҷ карда шавад) кифоя аст.

☹ Саволҳо:

1. Кадом усулҳои дастраскунии маълумоти информатсиониро дар Windows медонед?
2. Дар равзанаҳои робитаӣ барои дастрас намудани маълумоти зарурӣ оид ба вазифаҳои ягон элемент кадом тугма хизмат мерасонад?
3. Усули маълумотгирии контекстӣ гуфта кадом усулро мегӯянд?
4. Системаи маълумотдиҳандаи асосии Windows-ро чӣ гуна ба кор мебароранд?
5. Оё ба воситаи менюи равзанаи папкаҳо ва программаҳо низ имконияти маълумотгирӣ мавҷуд аст ё не?
6. Равзанаи системаи маълумотдиҳанда ба равзанаи кадом программа бештар шабоҳат дорад?
7. Панели чапи равзанаи системаи маълумотдиҳанда чӣ ном дорад ва барои чӣ хизмат мерасонад? Панели рост чӣ?
8. Функсияҳои тугмаҳои қабатии **Содержание** (Мундариҷа), **Указатель** (Нишондиҳанда) ва **Поиск** (Кофтуков) аз чӣ иборат аст?

⌚ Супориш:

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед, мазмуни мухтасари онро дар дафтар нависед ва онро нақл кунед.
2. Бо усули классикӣ (анъанавӣ – истифодабарии Менюи асосӣ) равзанаи системаи маълумотдиҳандаи Windows-ро кушоед ва онро муоина намоед.
3. Пай дар пай тугмаҳои қабатии **Содержание** (Мундариҷа), **Указатель** (Нишондиҳанда) ва **Поиск** (Кофтуков)-ро пахш намоед ва бинед, ки дар экран кадом информатсия пайдо мешаванд.
4. Аз тугмаи қабатии **Содержание** истифода бурда, оид ба тарзи кори программаи стандартии **Игры** барои худ маълумот гирд оваред.
5. Барои пайдо намудани маълумотҳо доир ба ягон элементи равзана аз банди менюи равзана – **Справка**, усули контекстии маълумотгирӣ ва аз нишонаи истифода баред.
6. Аз тугмаҳои қабатии **Указатель** ва **Поиск** истифода бурда, доир ба ягон мафҳуми компютерӣ маълумот ҷӯстучӯ намоед.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

24 . ПРОГРАММАИ СИСТЕМАВИИ «САБАД»

Программаи системавии Сабад (Корзина – **Recycle Bin**) – объекти махсуси системаи оператсионии Windows ба шумор рафта, барои муваққатан нигоҳ доштани объектҳои несткардашудаи система хизмат мерасонад. Барои ин программа дар Мизи кории Windows нишонаи пешбинӣ карда шудааст.

Системаи Windows чунон сохта шудааст, ки ҳангоми несткунии файлу папкаҳои нонозим, онҳо аслан аз диск пурра нест карда нашуда, балки дар қисми хотира, ки онро программаи Сабад идора мекунад, ҷойгир карда мешаванд. Объектҳои ба Сабад ҷойгиркардашуда дар оянда аз рӯи зарурат барқарор карда мешаванд ё аз диск бе бозгашт нест

карда мешаванд. Агар дигархелтар карда гӯем, ҳангоми несткунии объектҳо онҳо аслан дар диск боқӣ мемонанд, вале танҳо бо ёрии програмаи Сабад дастрас карда мешаванд. Агар объектҳо аз Сабад нест карда шаванд, он гоҳ онҳо аз диск низ пурра нест карда мешаванд.

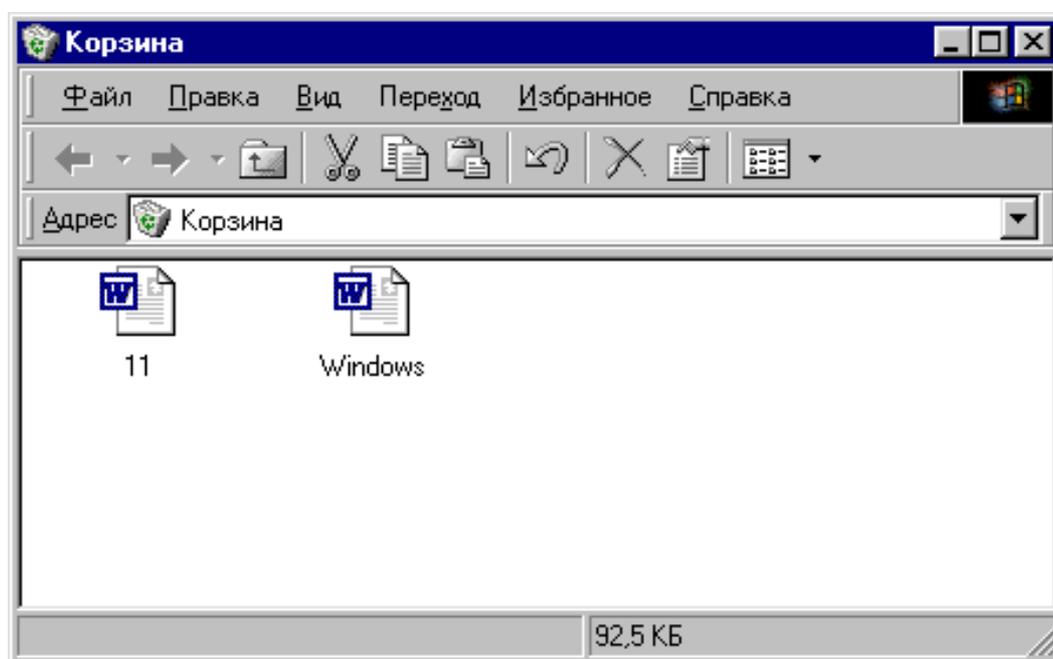
Қайд кардан зарур аст, ки барои объектҳои несткардашуда Windows 10% ҳаҷми диски винчестерро ҷудо менамояд. Агар ҳаҷми ҳамаи объектҳои несткардашуда аз 10% ҳаҷми винчестер зиёдтар шавад, он гоҳ система ба таври автоматӣ объектҳои пештар ба Сабад партофташударо аз диск нест менамояд.

Барои несткунии объектҳо аз имкониятҳои муш ё равзанаҳои робитавӣ истифода мебаранд. Масалан, объекти дар Мизи корӣ ҷойгирбударо бо усули кӯчониш нест намудан мумкин аст. Барои ин нишонаи объектро қайд намуда, тугмаи чапи мушро пахшкунон нишонаи объектро ба болои нишонаи Сабад мегузорем ва тугмаи мушро сар медиҳем. Дар натиҷа, дар экран равзанаи робитавие пайдо гардида, аз мо мепурсад, ки дар ҳақиқат ҳам мо объекти қайдшударо нест карданӣ ҳастем ё не? Агар тугмаи **Да** (Ҳа) пахш карда шавад, он гоҳ объект ба Сабад партофта мешавад. Дар мавриди пахши тугмаи **Нет** (Не) бошад, амали несткунии объект иҷро намешавад.

Агар объекти нестшаванда дар равзанаи ягон папка ҷойгир шуда бошад, он гоҳ аввал онро ҷудо мекунем ва баъд тугмаи рости мушро пахш менамоем. Дар равзанаи робитавии пайдогашта сатри **Удалить** (Нест карда шавад)-ро пахш

менамоем ва ба мисли амалҳои несткунӣ дар Мизи корӣ, амалиётгузарониरो давом медиҳем.

Барои барқароркунии объектҳои саҳван несткардашуда ё аз объектҳо пурра тоза кардани Сабад, аз равзанаи программаи Сабад истифода мебаранд. Равзанаи Сабадро бо паҳши дукаратаи нишонаи он дар Мизи корӣ ё бо ёрии программаи Компютери ман ва ё программаи Роҳбалад кушодан мумкин аст (Расми 39).

Расми 39. Равзанаи программаи Сабад

Объектҳои барқароршавандаро дар майдони кори равзанаи Сабад ҷудо карда, баъд команди менюи он **Файл**►**Восстановить** (Файл►Барқарор карда шавад)-ро истифода бурдан лозим аст. Барои аз диск нест кардани объектҳои алоҳида, аввал онҳоро ҷудо ва баъд команди **Файл**►**Удалить** (Файл►Нест карда шавад)-ро амалӣ гардонидан лозим аст. Командаи **Файл**►**Очистить корзину** (Файл►Сабад тоза карда шавад) бошад, ҳамаи объектҳои дар

Сабад маҳфузбударо аз диск пурра нест менамояд, ки онҳо дигар имконияти барқароршавӣ надоранд.

ЭЗОҲ:

- *Ҳангоми ба Сабад партофтани объектҳо хеле эҳтиёткор будан зарур аст, то ки объектҳои истифодабарандагони дигари компютерро нест нанамоед.*
- *На ҳама вақт объектҳои несткардашударо имконияти барқароркунӣ вуҷуд дорад.*
- *Набояд фаромӯш кард, ки дар қатори объектҳои несткардашаванда, метавонанд программаҳои системавии Windows низ ҷой дошта бошанд. Несткунии ин программаҳо бошад, метавонад системаи компютериро аз кор барорад!*

Саволҳо:

1. Програмаи системавии Сабад барои ҳалли кадом масъалаҳо пешбинӣ карда шудааст?
2. То чанд фоиз ҳаҷми диски винчестерро програмаи Сабад метавонад банд намояд?
3. Оё объектҳои ба Сабад партофташударо аз нав барқарор намудан мумкин аст? Агар мумкин бошад, пас чӣ тавр?
4. Дар кадом мавридҳо объектҳои ба Сабад партофташударо барқарор намудан мумкин нест?

Супориш:

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед, мазмуни мухтасари онро дар дафтар нависед ва онро нақл кунед.
2. Равзанаи папкаи хусусии худро кушоед ва ягон зерпапкаи ихтиёрии онро ба Сабад партоед ва онро аз нав барқарор намоед. Бинед, ки дар экран чӣ ҳодиса рӯй медиҳад.
3. Аз имкониятҳои муш истифода бурда дар Мизи корӣ ягон папкаи кориро ба Сабад гузоред ва баъд аз нав онро барқарор намоед.
4. Дар равзанаи папкаи хусусии худ аз усули истифодабарии равзанаи робитавии несткунии объектҳо истифода бурда, ягон зерпапкаи худро нест намоед ва онро аз нав барқарор намоед.
5. Аз командаҳои мувофиқ истифода бурда гурӯҳи объектҳои пай дар пай ҷойгиршудаи равзанаро ба Сабад партоед ва аз нав онҳоро

барқарор намоед. Ин амалиётро барои гурӯҳи объектҳои дар ҷойҳои гуногуни равзана ҷойгиршуда такрор намоед.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

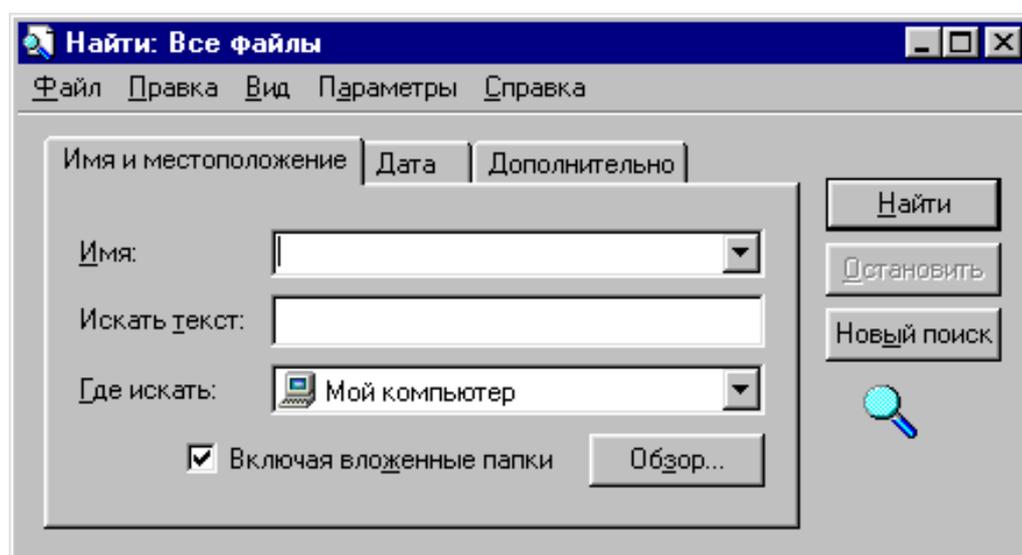
25. ПРОГРАММАҲОИ СИСТЕМАВИИ «КОФТУКОВ» ВА «АЗНАЗАРГУЗАРОНИИ ФАВРӢ»

Азбаски дар дискҳои компютер миқдори зиёди папкаҳову зерпапкаҳо нигоҳ дошта мешаванд, бинобар он баъзан истифодабарандаи компютер бо ягон сабабе фаромӯш карданаш мумкин аст, ки фалон файл ё программа дар кадом папка маҳфуз аст. Агар истифодабаранда номи файли ҳуҷчат ё програмаи заруриро пурра ё қисман донад, ё ақаллан дар матни он кадом мафҳумҳо ё калимаҳо истифода шуданашонро дар хотир дошта бошад, он гоҳ аз имкониятҳои програмаи системавии **Кофтуков** (Поиск – Find) истифода бурда, суроғи объектро зуд муайян карда метавонад. Кофтукови объектҳо дар асоси меъёрҳои пешниҳодкардашуда (критерияҳо) гузаронида мешавад. Барои кофтукови ягон ҳуҷчат ё программа пеш аз ҳама равзанаи програмаи Кофтуковро кушодан лозим аст. Ин равзана бо ёрии команди Менюи асосии система **Пуск►Найти►Файлы и папки** (Оғоз►Ёфта шавад►Файлу папкаҳо) ё команди менюи равзанаи програмаи Роҳбалад **Сервис►Найти►Файлы и папки** кушода мешавад, ки он **Найти: Все файлы** (Кофтани ҳамаи файлҳо) ном дорад (Расми 40).

Равзанаи программаи Кофтуков ба ғайр аз сатри сарлавҳа ва сатри меню боз аз се тугмаи қабатии **Имя и местоположение** (Ном ва ҷойгиршавӣ), **Дата** (Таърихи тағйирот) ва **Дополнительно** (Иловагӣ) ва якчанд майдончаҳои дохилкунии информатсияю се тугмаи командавии **Найти** (Кофта), **Остановить** (Истодан), **Новый поиск** (Кофтукови нав) иборат аст.

Агар номи файли ҳуҷдат ва диске, ки дар он ин ҳуҷдат маҳфуз аст, маълум бошад, он гоҳ аз тугмаи қабатии якум истифода мебаранд. Ҳангоми тақрибан маълум будани

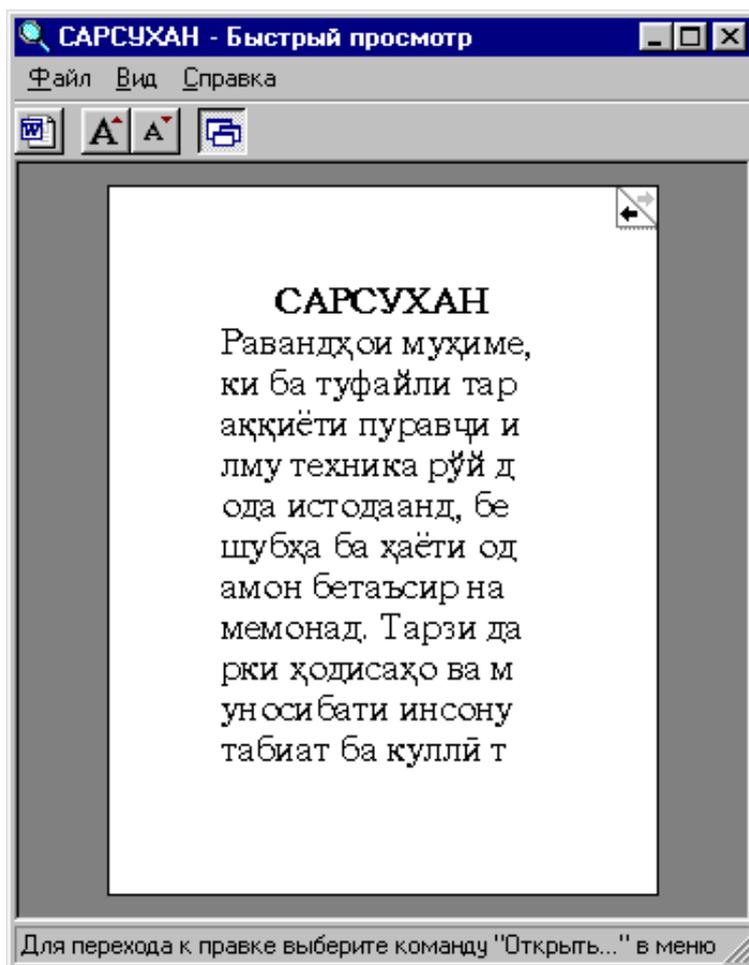

Расми 40. Равзанаи программаи системавии Кофтуков

таърихи охирини мурочиаткунӣ ба файли ҳуҷдат, аз тугмаи қабатии дуюм ва ҳангоми истифодабарии информатсияи иловагӣ (масалан, типӣ файл, ягон мафҳуми матни он ва ғайра), аз тугмаи қабатии сеюм истифода бурдан қулай аст. Ҳангоми истифодабарии тугмаи қабатии дилхоҳ ва пур кардани майдончаҳои дохилкунии информатсия, тугмаи командавии **Найти** (Кофта шавад)-ро паҳш кардан лозим аст. Агар

файл ё файлҳо ёфта шаванд, он гоҳ номи пурраи онҳо ва дигар параметрҳои он дар қисми поёнии равзана нишон дода мешаванд.

Баъзан лозим меояд, ки ба кушодани программаҳои амалӣ, ба таври ғаврӣ информатсия дохили ҳуҷҷатҳо дида баромада шаванд. Барои амалӣ гаштани ин мақсад дар Windows програмаи махсус пешбинӣ карда шудааст, ки он програмаи **Азназаргузаронии ғаврӣ** (Quick View – Быстрый просмотр) ном дорад (Рамаи 41). Ин программаро бо ёрии равзанаҳои программаҳои Кофтуков,

Расми 41. Равзанаи програмаи Азназаргузаронии ғаврӣ

Компютери ман ва Роҳбалад ба кор даровардан мумкин аст. Агар нишона ё номи файл дар равзанаи ин программаҳо қайд карда шуда бошад, он гоҳ аз командаи менюи онҳо **Файл ► Быстрый просмотр** (Файл ► Азназаргузаронии ғаврӣ) истифода бурда, информатсия дохили файли қайдкардашударо дар экран дидан мумкин аст. Бояд қайд

кард, ки бо ёрии ин программа информатсияи дохили файл-ро танҳо дидан мумкин аст, вале онро таҳрир кардан ғайри имкон аст.

Барои таҳрир намудани файли ёфташуда албатта зарур аст, ки программаи ба он вобастаро кушоем. Чунин имкони-ятро худи равзанаи программаи Азназаргузаронии фаврӣ таъмин менамояд. Аз командаи менюи равзанаи ин про-грамма **Файл►Открыть для изменения** (Файл►Барои тағйирдиҳӣ кушода шавад) истифода бурда, дар информат-сияи дохили файл тағйирот дохил намудан мумкин аст.

☹ Саволҳо:

1. Програмаҳои системавии Кофтуков ва Азназаргузаронии фаврӣ ба-рои иҷрокунии кадом вазифаҳо пешбинӣ карда шудаанд?
2. Програмаи системавии Кофтуков аз програмаи системавии Азна-заргузаронии фаврӣ чӣ фарқ дорад?
3. Програмаи системавии Кофтуковро чӣ тавр ба кор даровардан мум-кин аст?
4. Функсияҳои тугмаҳои қабатии **Имя и размещение** (Ном ва ҷойгиршавӣ), **Дата изменения** (Таърихи тағйирот) ва **Дополнительно** (Иловагӣ) аз чӣ иборат аст?
5. Дар кадом мавридҳо аз програмаи системавии Азназаргузаронии фаврӣ истифода бурдан қулай аст?
6. Програмаи системавии Азназаргузаронии фаврӣро чӣ тавр ба кор даровардан мумкин аст?
7. Чӣ тавр бо ёрии равзанаи програмаи системавии Азназаргузаронии фаврӣ файли ёфташударо таҳрир кардан мумкин аст?

⌚ Супориш:

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед, мазмуни мухтасари онро дар дафтар нависед ва онро нақл кунед.
2. Бо ёрии Менюи асосии Windows аз програмаи системавии Кофтуков истифода бурда, папкаи хусусии худро кофта ёбед ва равзанаи онро кушоед.
3. Бо ёрии програмаи системавии Кофтуков програмаи Корзина (Са-бад)-ро аз дискҳои компютер чӯстучӯй намоед.
4. Аз тугмаи қабатии **Дата изменения**-и равзанаи програмаи система-

вии Кофтуков истифода бурда, рӯйхати ҳамаи файлҳои моҳи охир сохташударо ба экран бароред.

5. Матни яке аз файлҳои дар банди болоӣ ёфташударо бо ёрии программаи системавии Азназаргузарони фаврӣ ба экран бароред.
6. Аз имкониятҳои равшанаи программаи системавии Азназаргузарони фаврӣ истифода бурда, матни файли дар экранбударо таҳрир намоед.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

26. ПРОГРАММАИ СИСТЕМАВИИ «ПОРТФЕЛ»

Системаи оператсионии Windows программаи системавиеро пешбинӣ намудааст, ки он *Портфел* (My Briefcase – Портфель) ном дошта, функсияҳои ба функсияҳои портфели ҳақиқӣ монанд аст. Агар дар рӯзгор портфел барои аз як манзил ба манзили дигар кашонидани папкаю ҳуҷҷатҳои зарурӣ лозим бошад, он гоҳ портфели программавӣ низ айнан ҳамин функсияро бо папкаю ҳуҷҷатҳои электронӣ иҷро менамояд. Вале портфели программавӣ ҳуҷҷатҳоро на ба манзилҳо, балки аз як компютер ба компютери дигар мекӯчонад. Барои иҷро намудани ин амал, яъне кӯчонидани информатсия кифоя аст, ки папка ва ҳуҷҷатҳои дахлдор ба Портфел ҷойгир карда шуда, пас аз он ба дискет сабт карда шаванд. Баъд дискетро ба компютери дуюм гузошта, дар он Портфелро кушодан лозим аст.

Программаи Портфел на танҳо барои кӯчонидани ҳуҷҷатҳо, балки боз барои мутобиқгардонии файлҳои, ки бо номи якхела дар компютерҳои гуногун нигоҳ дошта мешаванд, хизмат мерасонад. Программаи Портфел файлҳои такроршавандаро меёбад ва агар онҳо аз рӯи андозаашон аз

ҳамдигар фарқ кунанд, он гоҳ вариантҳои кӯҳнаи файлҳоро бо варианти навтарин иваз менамояд. Аз программаи Портфел истифода бурда, шумо доимо метавонед дилпур бошед, ки бо варианти охирини файл кор карда истодаед.

Барои ба воситаи Портфел аз як компютер ба компютери дигар кӯчонидани ҳуҷҷатҳо пайдарпайии амалиёти зеринро иҷро намудан лозим аст.

- Ба воситаи программаҳои Компютери ман ё Роҳбалад папкаи заруриро кушодан;
- Бо ёрии тугмаи рости муш нишонаи ҳуҷҷати заруриро аз равзанаи папкаи кушодашуда ба нишонаи программаи Портфел дар Мизи корӣ кӯчонидан;
- Дар менюи контекстии пайдошуда сатри **Создать синхронную копию** (Нусхаи синхронӣ сохта шавад)-ро пахш намудан. Нусхаи ҳуҷҷат ба Портфел сабт карда мешавад;
- Нишонаи папкаи Портфелро дар Мизи корӣ кушодан. Боварӣ ҳосил намудан, ки файли ҳуҷҷати зарурӣ дар Портфел мавҷуд аст;
- Равзанаи Портфелро пӯшидан;
- Равзанаи Програмаҳои Компютери ман ё Роҳбаладро кӯшодан;
- Бо ёрии тугмаи рости муш нишонаи папкаи Портфелро аз Мизи корӣ ба болои нишонаи диски А: дар Компютери ман ё Роҳбалад гузошта, тугмаи мушро сар додан;
- Дар менюи контекстӣ сатри **Переместить** (Кӯчонида шавад)-ро пахш кардан. Нусхаи Портфел ба дискет сабт карда мешавад ва нишонаи Портфел аз Мизи корӣ гум мешавад;
- Нишонаи диски А: -ро ду маротиба пахш кардан;
- Дар равзанаи диски А: нишонаи Портфелро ду маротиба пахш кардан;

- Пас аз дидани нишонаи ҳуҷҷати зарурӣ, равзанаҳои Портфел ва А: -ро пай дар пай пӯшидан;
- Дискетро аз компютери якум ба дискдони компютери дуюм гузоштан;
- Ба воситаи программаҳои Компютери ман ё Роҳбалад равзанаи диски А: -ро кӯшодан;
- Дар равзанаи диски А: нишонаи Портфелро ду маротиба пахш карда кушодан;
- Дар равзанаи Портфел нишонаи ҳуҷҷати заруриро ду маротиба пахш кардан;
- Ҳуҷҷатро таҳрир намуда, аз нав ба диск сабт кардан;
- Ҳамаи равзанаҳои кушодашударо пӯшидан ва дискетро аз дискдон гирифтан;
- Бо ёрии усулҳои болоӣ аз нав нишонаи Портфелро ба Мизи кори компютери якум кӯчонидан.

☹ Саволҳо:

1. Сабаби Портфел ном гирифтани программаи системавӣ дар чист?
2. Програмаи системавии Портфел барои иҷро намудани кадом намуд амалиёт пешбинӣ карда шудааст?
3. Портфел ба ғайр аз кӯчонидани ҳуҷҷатҳо боз кадом функцияҳоро иҷро менамояд?

⌚ Супориш:

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед, мазмуни мухтасари онро дар дафтар нависед ва онро нақл кунед.
2. Пешакӣ ягон файли дар Word сохташударо барои худ интихоб намоед. Барои ба воситаи Портфел аз як компютери синфи компютерӣ ба компютери дигари он кӯчонидани матни ҳуҷҷати интихобкардашуда аз пайдарпайии амалиёти дар матни мавзӯ овардашуда истифода баред.
3. Амалиёти дар банди дуҷуми супориш овардашударо барои компютерҳои дуюм ва сеюми синфи компютерӣ низ такрор намоед.

27. ПРОГРАММАҲОИ СТАНДАРТИИ WINDOWS. ТАҲРИРГАРИ МАТНИИ БЛОКНОТ

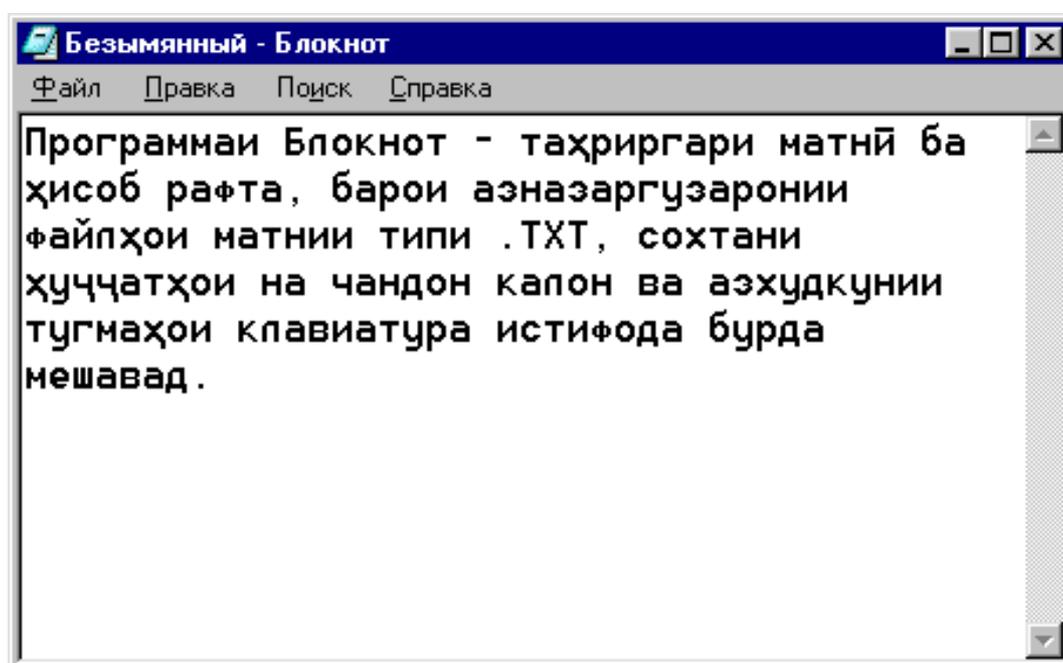
Программаҳои стандартӣ. Аслан аз системаҳои оператсионӣ талаб карда намешавад, ки онҳо дар таркиби худ воситаҳои иҷрои масъалаҳои мушаххаси амалиро дошта бошанд. Барои ҳалли чунин масъалаҳо таъминоти программавии амалӣ мавҷуд аст. Вазифаи асосии системаҳои оператсионӣ – таъмини алоқаи байни истифодабаранда, таҷҳизот ва программаҳо ба ҳисоб меравад. Новобаста ба ин, дар таркиби системаи оператсионии Windows маҷмӯи маҳдуди программаҳои амалӣ пешбинӣ карда шудаанд, ки онҳо дар ҳалли масъалаҳои оддӣ ва зуд-зуд вохӯранда ба таври васеъ истифода бурда мешаванд. Ин гуна программаҳоро замимаҳои стандартии Windows мегӯянд. Омӯзиши программаҳои стандартии Windows имконият медиҳад, ки азҳудкунии воситаҳои программавии махсусгардонидашуда тезонида шавад. Ба программаҳои стандартии Windows таҳриргари матнии Блокнот, таҳриргари графии Paint, протсессори матнии WordPad, программаи Калкулятор ва ғайра дохил мешаванд. Файлҳои ин программаҳо дар папкаи Windows маҳфуз буда, ба воситаи Менюи асосии система ё программаҳои Компютери ман ва Роҳбалад ба кор дароварда мешаванд.

Программаи Блокнот. Программаи Блокнот – таҳриргари матнӣ ба ҳисоб рафта, барои азназаргузариши файлҳои матнии типии .ТХТ, сохтани ҳуҷҷатҳои на чандон калон ва азҳудкунии тугмаҳои клавиатура исти-

фода бурда мешавад. Ин программаро бо ёрии команди Менюи асосии система ба кор даровардан мумкин аст: **Пуск►Программы► Стандартные►Блокнот** (Оғоз►Программаҳо►Стандартӣ►Блокнот). Равзанаи блокнот дар расми 42 оварда шудааст.

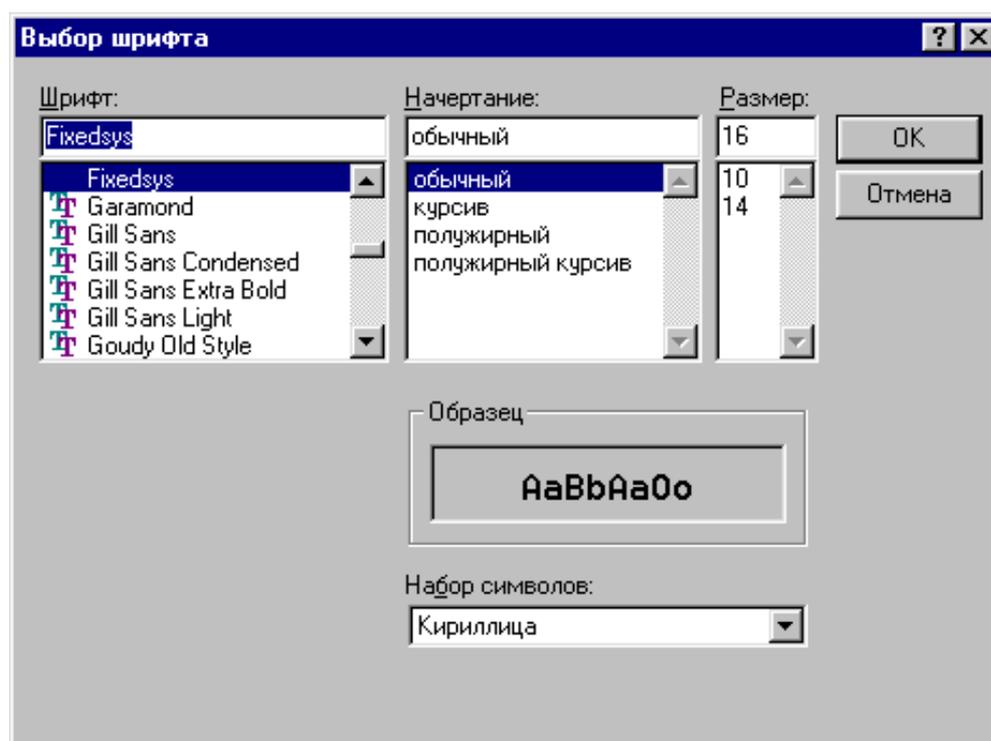
Тарзи дохилкунии матн бо ёрии Блокнот хеле оддӣ аст. Барои дохилкунии матни ягон ҳуҷчат бештар аз блоки

Расми 42. Равзанаи программаи Блокнот

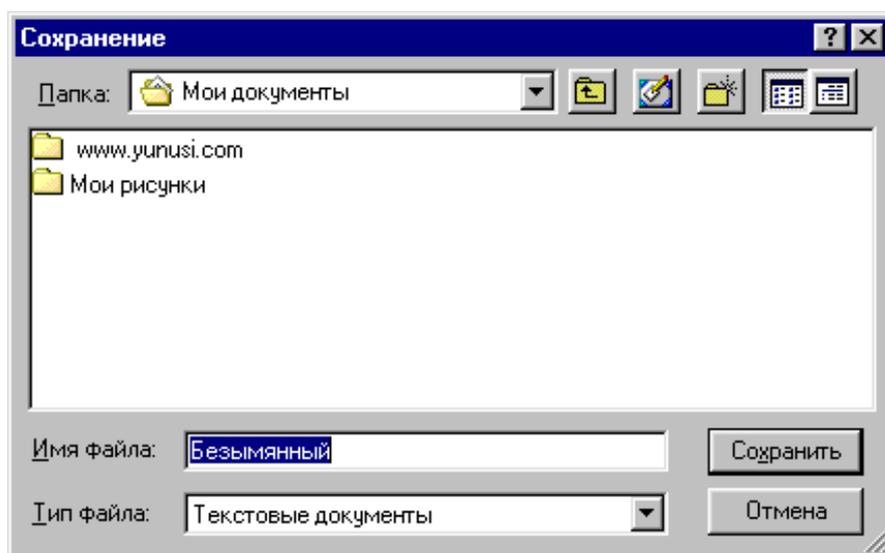
ҳарфӣ-рақамии клавиатура истифода мебаранд. Ҳангоми ба канори рости равзанаи программа расидани матн, истифодабаранда бояд тугмаи **Enter**-ро пахш намояд. Агар ӯ хоҳад, ки матн ба таври автоматӣ аз сатр ба сатр гузаронида шавад, он гоҳ ӯ бояд аз команди менюи равзана **Правка►Перенос по словам** (Таҳрир►Гузариш аз рӯи калимаҳо) истифода барад. Мавқеи дохилкунии символҳои матн дар сатр бо ёрии курсор (аломати |) муайян карда мешавад.

Блокнот имконият медиҳад, ки матни ҳуҷчат ба воситаи танҳо яке аз намудҳои ҳуруфҳо дохил карда шавад. Интиҳо-би ҳуруф, андоза ва тарзи зоҳиршавии ҳуруф (муқаррарӣ, курсив, ғафс ва ғафсу курсив) бо ёрии команди менюи равзанаи он **Правка▶Шрифт (Таҳрир▶Ҳуруф)** идора карда мешавад (Расми 43).

Расми 43. Равзанаи робитавии ҳуруф

Хуҷҷати сохташударо бо ёрии командаи **Файл►Сохранить как** (Файл►Сабткунӣ ҳамчун) дар хотира (винчестер ё дискет) нигоҳ доштан мумкин аст (Расми 44). Агар ба файли хуҷҷат ном нагузоред, он гоҳ система ба он номи **Безымянный.txt** дода, онро дар папкаи Мои документы (Хуҷҷатҳои ман) нигоҳ медорад. Номи файл дар майдончаи **Имя файла** (Номи файл)-и равзанаи робитавии **Сохранение** (Нигоҳдорӣ) дохил карда мешавад. Пас аз дохилкунии номи файл бояд тугмаи командавии **Сохранить** (Сабткунӣ)-и равзана паҳш карда шавад. Пас аз таҳрирҳои ояндаи файли хуҷҷат, барои нигоҳдории он кифоя аст, ки командаи **Файл►Сохранить** (Файл►Сабткунӣ) истифода бурда шавад. Барои таҳриркунии матни хуҷҷат, шумо бояд такроран ба мавзӯи клавиатура (синфи 8) муроҷиат намоед. Агар шумо ҳангоми таҳриркунии матн тугмаи функ-сионалии **F5**–ро паҳш намоед, он гоҳ дар матни хуҷҷататон ба таври автоматӣ таърихи рӯз ва вақти ҷорӣ илова карда мешавад. Барои кушодани файли хуҷҷат бошад, командаи **Файл►Открыть** (Файл►Кушода шавад) хизмат мерасонад.

Расми 44. Равзанаи робитавии сабткунӣ

☹ Саволҳо:

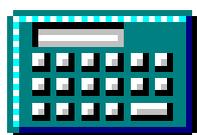
1. Чӣ гуна программаҳоро программаҳои стандартии Windows меноманд?
2. Ба программаҳои стандартии Windows кадом программаҳо дохил мешаванд?
3. Програмаи Блокнот барои иҷрокунии кадом вазифаҳо пешбинӣ карда шудааст?
4. Програмаи Блокнотро чӣ тавр ба кор даровардан мумкин аст?
5. Оё дар матни ҳуҷҷатҳои бо ёрии Блокнот сохташуда ҳуруфҳои гуногуно истифода бурдан мумкин аст?
6. Барои дар диски винчестер сабт намудани матни ҳуҷҷати бо ёрии Блокнот сохташуда аз кадом команда истифода бурдан лозим аст?

⌚ Супориш:

1. Матни мавзӯро бодикҷат хонед, мазмуни мухтасари онро дар дафтар нависед ва онро нақл кунед.
2. Аз Менюи асосии Windows истифода бурда програмаи Блокнотро ба кор дароред ва дар мавзӯи «Тоҷикистон ватани ман аст» ба воситаи клавиатура 15 ҷумлаи начандон калонро ба компютер дохил намоед.
3. Матни дохилкардашударо дар папкаи хусусии худ бо номи **Ватан** сабт намоед.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

28. ПРОГРАММАИ «КАЛКУЛЯТОР»

Програмаи Калкулятор барои иҷрои ҳисоббарориҳои оддитарини статистикӣ ва илмӣ истифода бурда мешавад. Ин програма бо ёрии команди Менюи асосӣ ба кор дароварда мешавад: **Пуск**►**Программы**►**Стандартные**►**Калькулятор** (Оғоз►**Программаҳо**►**Стандартӣ**►**Калкулятор**).

Програмаи Калкулятор дар ду реча – муқаррарӣ ва муҳандисӣ кор карда метавонад (Расми 45: а, б). Барои аз як реча ба дигар речаи кор гузаштан, аз командаҳои мен-юи равзанаи Калкулятор истифода мебаранд: **Вид**►**Обычный**

(Намуд▶ Муқаррарӣ) ва Вид▶Инженерный (Намуд▶Муҳандисӣ). Бо ёрии Калкулятор ҳамаи амалҳои арифметикиро иҷро ва қимати функцияҳои математикиро статистикиро ҳисоб намудан мумкин аст. Рақамҳоро ба воситаи клавиатура ё ҳуди равзанаи программа (бо ёрии муш) дохил намудан мумкин аст. Тарзи кори ин программа аз тарзи кори калкуляторҳои муқаррарӣ ягон фарқе надорад. Таъиноти баъзе тугмаҳои програмаи Калкуляторро дар шакли таблитсаи зерин меорем:

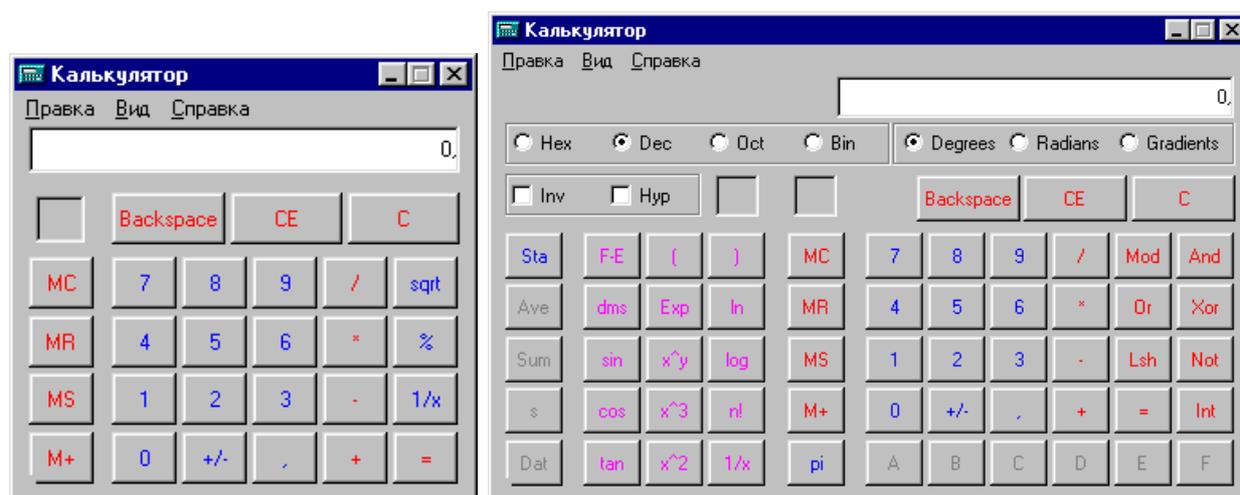
Тугмаҳои калкулятор	Тугмаҳои клавиатура	Вазифаҳои тугмаҳо
C	ESC	Бекоркунии амалиёти ҷорӣ
CE	Del	Несткунии қимати адади ҷорӣ
Back	BackSpace	Несткунии рақами охирони адади ҷорӣ
MC	Ctrl+L	Тозакунии хотираи Калкулятор
MR	Ctrl+R	Дохилкунии қимат аз хотираи Калкулятор
M+	Ctrl+P	Ҷамъкунии қимати адади ҷорӣ бо қимати адади дар хотира маҳфузбуда ва аз нав нигоҳдории натиҷа дар хотираи Калкулятор
MS	Ctrl+M	Ҷойгиркунии қимати адад ба хотираи Калкулятор
+/-	F9	Ивазкунии аломати қимати адади ҷорӣ
1/x	R	Ёфтани қимати баръакси адади ҷорӣ
Sqrt	@	Аз решаи квадратӣ баровардани қимати адади ҷорӣ
%	%	Ба фоиз табдилдиҳии қимати адад

👉 ЭЗОҲ:

Тарзи навишти **Ctrl+R** якҷояпахшкунии тугмаҳои Ctrl ва R ро ифода мекунад.

☹ **Саволҳо:**

1. Програмаи Калкуляторро бештар барои иҷрои кадом намуди ҳисоббарориҳо истифода мебаранд?
2. Тарзи бақордарории програмаи Калкулятор чӣ гуна аст?
3. Кадом реҷаҳои кори програмаи Калкуляторро медонед?
4. Оё калкулятори компютерӣ аз калкулятори муқаррарӣ ягон фарқи ҷиддие дорад?

а

б

Расми 45. Равзанаи Калкулятор (а-муқаррарӣ, б-муҳандисӣ)

⌚ **Супориш:**

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед, мазмуни мухтасари онро дар дафтар нависед ва онро нақл кунед.
2. Номи тугмаҳои Калкулятор ва вазифаҳои онҳоро дар шакли таблитса дар дафтар сабт намоед.
3. Ифодаҳои зеринро бо ёрии Калкулятор дар реҷаи муқаррарӣ ҳисоб кунед:

$$25 + (-5) + 3 - (-5) \cdot (-2) + 4 \cdot (-3)$$

$$2\frac{1}{2} - \frac{6}{5} - 12 + 6\frac{1}{5} - \frac{3}{2} + 13$$

$$\left(\left(5,5 - \frac{1}{6} \right) + 2\frac{5}{7} : 4\frac{1}{14} \right) \cdot 171 - 912$$

$$\left(3\frac{1}{2} + \frac{3}{5} - \frac{1}{2} + \frac{7}{5} \right) \cdot 10 + \left(-\frac{1}{32} + \frac{13}{16} \right) \cdot 32$$

$$0,765 + \left(\frac{1}{2} + 0,125 - \frac{1}{6} \right) \cdot \left(6,4 : \frac{80}{3} \right) + \frac{1}{8}$$

$$250 : 25 + 0,6 \cdot 0 - 15$$

$$\frac{1}{2} - \frac{3}{8} + \left(\frac{7}{4} - \frac{6}{5} \right) \cdot 2 - \frac{11}{10}$$

$$\left(3\frac{1}{3} - \frac{2}{5} + 2\frac{1}{15} \right) : \left(\frac{6}{15} - \frac{3}{45} \right)$$

$$(187 - 52 + 13 - 48) : 5 - \frac{1}{3} : \frac{1}{12} + 5 \cdot 0,4$$

$$\left(\frac{1}{3} + \frac{5}{14} + \frac{5}{3} - \frac{5}{7} \right) \cdot \frac{14}{23} + (4 : 1)$$

4. Дар анбор 25 тонна мева мавҷуд буд, 2,6%-и он пӯсид. Миқдори меваи пӯсидаи анборро бо ёрии Калкулятор ҳисоб кунед.
5. Фоизи ададҳои зеринро ёбед: 35% аз адади 80, 12% аз адади 85, 35% аз адади 185, 120% аз адади 60, 30% аз адади 200 ва 32% аз адади 200.
6. Якчанд мисолҳоеро, ки муаллим дар тахтаи синфӣ навиштаанд, ба дафтратон кӯчонед ва аз речаи муҳандисии Калкулятор истифода бурда бо онҳо амалиёти имконпазирро гузаронед.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

29. ПРОТССЕССОРИ МАТНИИ WORDPAD

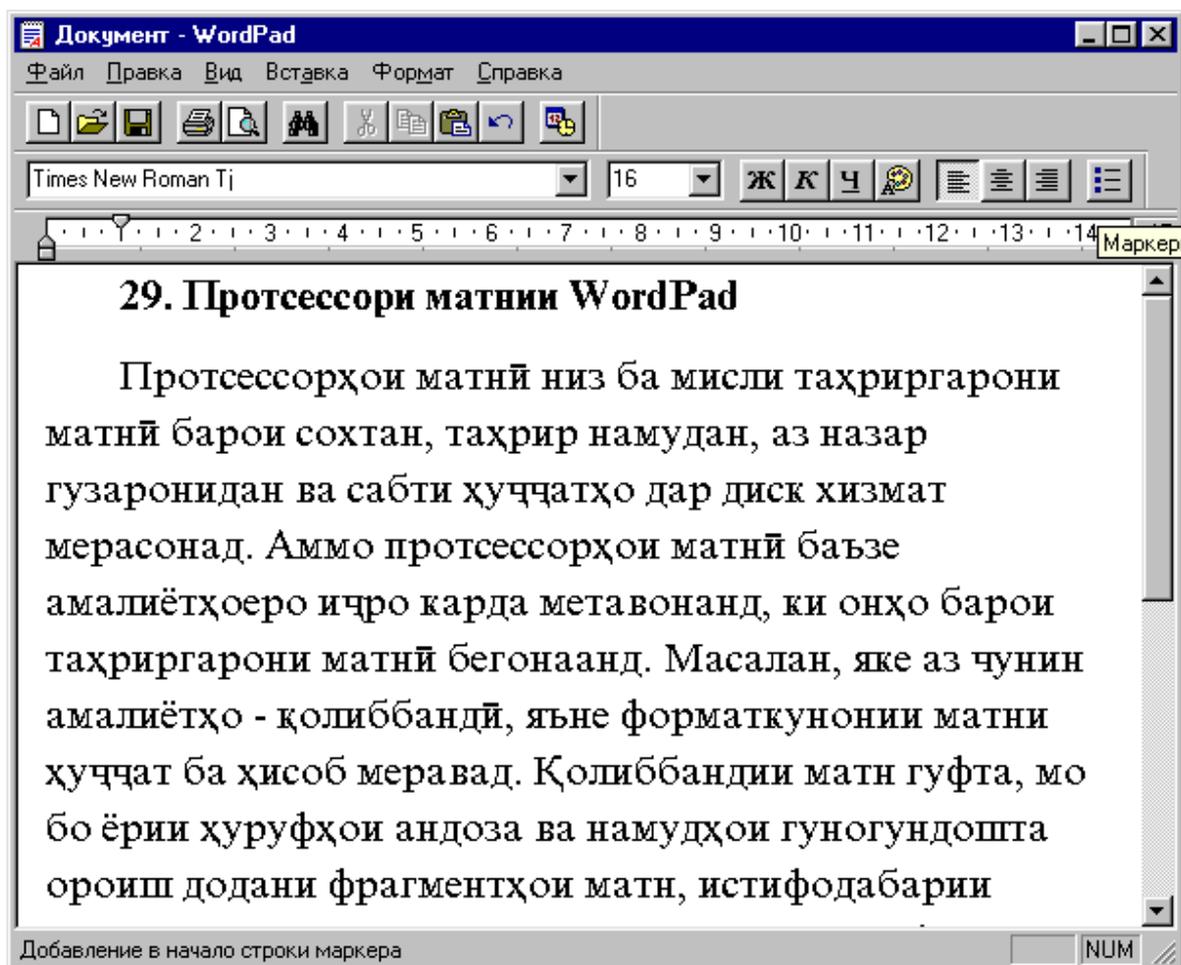

Протсессорҳои матнӣ низ ба мисли таҳриргарони матнӣ барои сохтан, таҳрир намудан, аз назар гузаронидан ва сабти ҳуҷҷатҳо дар диск хизмат мерасонанд. Аммо протсессорҳои матнӣ баъзе амалиётҳо иҷро карда метавонанд, ки онҳо барои таҳриргарони матнӣ бегонаанд. Масалан, яке аз чунин амалиёт – қолиббандӣ, яъне форматкунонии матн ҳуҷҷат ба ҳисоб меравад. Қолиббандии матн гуфта, мо бо ёрии ҳуруфҳои андоза ва намудҳои гуногундошта ороиш додани фрагментҳои матн, истифодабарии усулҳои гуногуни ҷойгиркунии матн дар саҳифаи ҷопӣ, истифодабарии рангҳои ҳархелаи символҳо, ба матн ҳамроҳ намудани объектҳои программаҳои дигар (расму графикҳо) ва ғайраро дар назар дорем.

Яке аз чунин программаҳо, ки дар таркиби Windows ҳамчун замимаи стандартӣ вуҷуд дорад, протсессори матнӣ WordPad мебошад. Протсессори WordPad варианти соддатари протсессори пуриктидортарини матнӣ Word ба шумор

меравад. Ин программаро низ ба мисли дигар программаҳои стандартӣ ба кор мебароранд: **Пуск**►**Программы**►**Стандартные**►**WordPad**(Оғоз►Программаҳо►Стандартӣ►WordPad). Равзанаи WordPad дар расми 46 оварда шудааст.

Аз расм дида мешавад, ки менюи WordPad аз менюи Блокнот дида миқдори зиёдтари бандҳоро соҳиб аст. Ба ғайр аз ин, дар равзанаи WordPad панелҳои асбобҳои Стандартӣ ва Қолиббандӣ мавҷуданд, ки ба воситаи онҳо амалиёти зиёдеро иҷро намудан мумкин аст. Функсияҳои бандҳои меню ва тугмаҳои панелҳои асбобҳои WordPad ба мисли ҳамаи дигар равзанаҳои Windows аст, ки мо бо онҳо дар мавзӯҳои

Расми 46. Равзанаи протсессори матнии WordPad

пештара шинос шуда будем.

Бо ёрии WordPad ба таври автоматӣ абзатсҳои матни ҳуҷҷатро рақамгузорӣ ё нишонамонӣ (маркергузорӣ) кардан мумкин аст. Барои ин командаи менюи программа **Формат**►**Маркер** ё тугмаи Маркери панели Қолиббандӣ хизмат мерасонанд. Воситаҳои кофтуков ва ивазкунии калимаву фрагментҳои матн дар WordPad сохтан ва таҳрири ҳуҷҷатҳоро хеле осон ва корро бо онҳо қисман автоматӣ мегардонад. Барои амалӣ гаштани ин амалиёт командаҳои **Правка**►**Найти** (Таҳрир)►**Кофтан**) ва **Правка**►**Заменить** (Таҳрир)►**Ивазкунӣ**) пешбинӣ карда шудаанд.

☹ Саволҳо:

1. Протсессорҳои матнӣ аз таҳриргарони матнӣ аз чӣ фарқ доранд?
2. Қолиббандии матн гуфта чиро мефаҳмед?
3. Протсессори матнии WordPad-ро чӣ гуна ба кор даровардан мумкин аст?
4. Чӣ гуна бо ёрии протсессори матнии WordPad абзатсҳои матни ҳуҷҷатро рақамгузорӣ кардан мумкин аст?
5. Кадом командаҳо сохтан ва таҳриркунии матни ҳуҷҷатҳоро дар WordPad қисман автоматӣ мегардонанд.

⌚ Супориш:

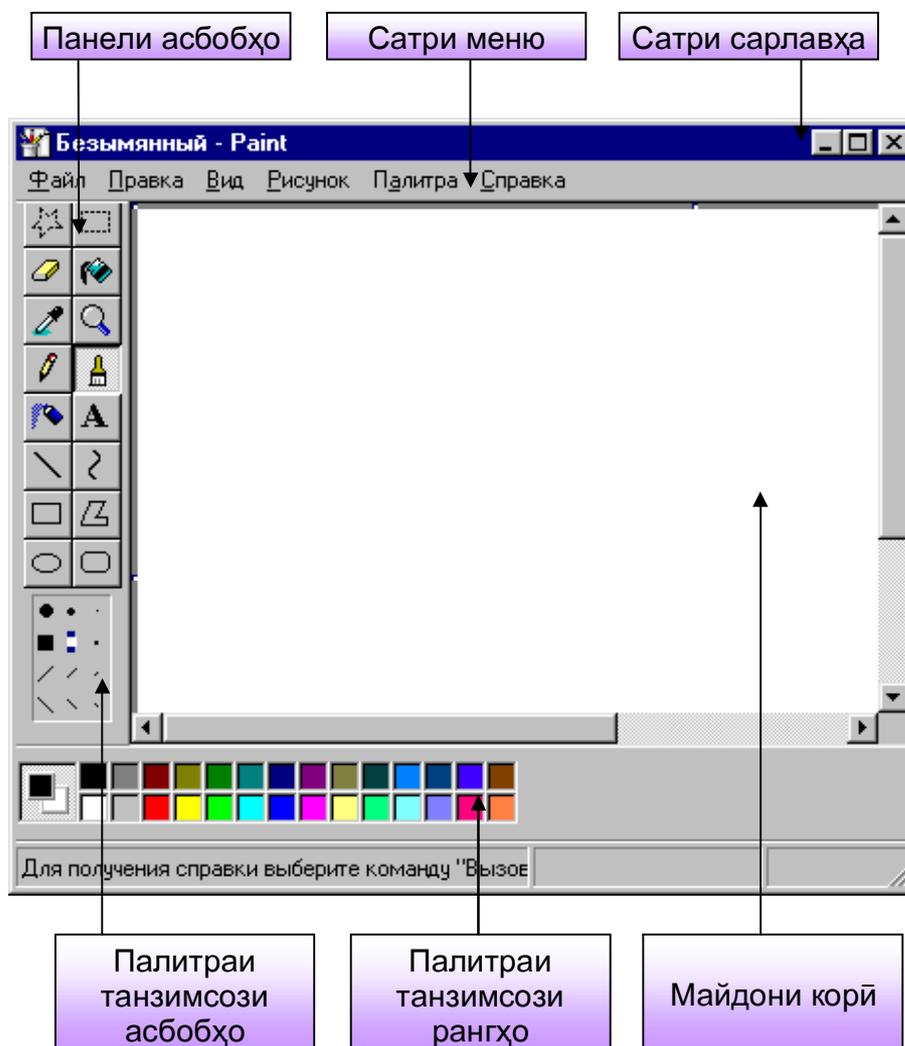
1. Матни мавзӯро бодикқат хонед, мазмуни мухтасари онро дар дафтар нависед ва онро нақл кунед.
2. Аз Менюи асосии Windows истифода бурда протсессори матнии WordPad-ро ба кор дароред ва дар мавзӯи «Муаллими ман» файли начандон калон тартиб диҳед.
3. Матни дохилкардашударо дар папкаи хусусии худ бо номи **Муаллим** сабт намоед ва абзатсҳои онро бо ёрии ҳуруфҳои гуногуни андоза ва рангҳои ҳархеладошта қолиббандӣ намоед.
4. Аз командаҳои менюи WordPad ва тугмаҳои панелҳои асбобҳои он истифода бурда матни ҳуҷҷатро ороиш диҳед ва матни онро васеътар гардонед.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

30. ТАҲРИРГАРИ ГРАФИКИИ PAINT

Таҳриргарони графикӣ барои сохтан ва таҳрир на-мудани расму графикҳо пешбинӣ карда шудаанд. Програмаи Paint – яке аз таҳриргарони оддитарини графикӣ ба шумор меравад. Гарчанде воситаҳои ин программа имкониятҳои васеи сохтани расмҳои дараҷаи касбиро надошта бошанд ҳам, вале омӯзиши он ҳамчун про-граммаи стандартии Windows дар истифодабарии таҳриргарони пуриқтидори CorelDraw, Fotoshop ва ғайра беандоза калон мебошад.

Расми 47. Равзанаи таҳриргари графикии Paint

Командаи **Пуск** ▶ **Программы** ▶ **Стандартные** ▶ **Paint** (Оғоз▶Программаҳо▶Стандартӣ▶Paint) программаи Paint-ро ба кор мебарорад. Равзанаи программаи Paint дар расми 47 оварда шудааст.

Пеш аз ҳама бояд қайд намуд, ки программаи Paint таҳриргари графикаи растрӣ мебошад. Дар Windows ба ғайр аз таҳриргарони графикаи растрӣ, боз таҳриргарони графикаи векторӣ амал мекунанд. Усулҳои кор бо ин таҳриргарон аз ҳамдигар тамоман фарқ доранд. Агар элементи хурдтарини тасвирунии экранӣ дар таҳриргарони графикаи растрӣ нуқта (пиксел) ба ҳисоб равад, он гоҳ дар таҳриргарони графикаи векторӣ чунин элементро хатҳо (рост, қач) ташкил медиҳанд, ки онҳо ба воситаи функцияҳои математикӣ ифода карда мешаванд.

Дар равзанаи Paint ба ғайр аз сатри меню, боз панели асбобҳои он ва палитраҳои танзимсози асбобҳо ва рангҳо мавҷуданд. Тугмаҳои панели асбобҳои Paint барои ба кор даровардани асбобҳои графиксоз хизмат мерасонанд. Ба воситаи палитраи танзимсози асбобҳо параметрҳои асбобҳоро (ғафсии хат, усули рангпуркунии фигура ва ғайра) тағйир додан мумкин аст. Элементҳои палитраи рангӣ бошанд, барои интихоб намудани ранги асосии тасвир (пахшкунии тугмаи чапи муш) ва ранги заминаи расм (пахши тугмаи ростии муш) хизмат мерасонанд.

Пеш аз оғози кор бо Paint бояд андозаи тақрибии расми мекашидагиро муайян созем. Андозаҳои расм бо ёрии майдончаҳои **Ширина** (Бар) ва **Высота** (Баландӣ)-и равзанаи робитавии **Атрибуты** (Атрибутҳо, Хосиятҳо) муайян карда

мешавад, ки он ба воситаи командаи менюи равзанаи Paint **Рисунок** ▶ **Атрибуты** (Расм ▶ Атрибутҳо) кушода мешавад. Аз байни воҳиди ченакҳои андоза – дюйм, см (сантиметр), нуқта (пиксел) мо бояд ҳангоми кор дар экран *пиксел* ва ҳангоми дар қоғаз чоп намудани расм *см*-ро интихоб намоем.

Расмкашӣ дар майдони кори равзанаи Paint дар дохили андозаи интихобкардашудаи расми оянда амалӣ мегардад. Функсияҳои асбобҳои расмкашии Paint чунин аст:

- - ҷудокунии соҳаи ихтиёрӣ. Бо соҳаи ихтиёрии ҷудокардашуда амалиёти кўчонидан, нусхабардорӣ кардан ва нест намуданро иҷро кардан мумкин аст.
- - ҷудокунии соҳаи росткунҷавӣ. Бо соҳаи росткунҷавии ҷудокардашуда низ амалиёти кўчонидан, нусхабардорӣ кардан ва нест намуданро иҷро кардан мумкин аст.
- - хатпоққунак. Ранги асосиро ба ранги заминаи расм иваз менамояд.
- - рангресак. Контури сарбастаро бо ранги интихобкардашуда пур мекунад.
- - рангинтихобкунак. Аз маҷмӯи рангҳои дар расм истифодабурдашуда, яке аз рангҳоро ба ранги ҷорӣ табдил медиҳад.
- - масштаб. Масштаби элементи расмро тағйир медиҳад.
- - қалам. Барои кашидани хатҳои (рост, қач) ихтиёрӣ хизмат мерасонад.
- - мўқалам. Принсипи кори мўқалам ба қалам монанд аст. Мўқаламҳо андозаҳои гуногун доранд.
- - рангпошак. Барои расмкашӣ бо усули пошидани ранг истифода бурда мешавад.
- - бо ёрии ин асбоб дар расм матнҳо ҳамроҳ карда мешаванд.
- - хати рост. Барои кашидани хатҳои рост хизмат мерасонад.
- - хати қач. Барои кашидани хатҳои қачи суфта хизмат мерасонад.
- - росткунҷа. Барои кашидани фигураҳои росткунҷавӣ истифода бурда мешавад. Агар ҳангоми кашидани росткунҷа тугмаи Shift пахш карда шавад, он гоҳ квадрат ҳосил мешавад.
- - бисёркунҷа. Барои кашидани бисёркунҷаи ихтиёрӣ хизмат мера-

сонад.

- эллипс. Барои кашидани фигураҳои эллипсшакл истифода бурда мешавад. Агар ҳангоми кашидани эллипс тугмаи **Shift** пахш карда шавад, он гоҳ давра ҳосил мешавад.

- росткунҷаи ҳамворкунҷ. Росткунҷае мекашад, ки кунҷҳояш суфтаанд.

☹ Саволҳо:

1. Таҳриргарони графикӣ чӣ вазифа доранд?
2. Кадом таҳриргарони графикиро медонед?
3. Таҳриргари графикии Paint-ро чӣ гуна ба кор даровардан мумкин аст?
4. Равзанаи таҳриргари графикии Paint аз равзанаи дигар программаҳо чӣ фарқ дорад?
5. Фарқи графикаи растрӣ аз графикаи векторӣ дар чист?
6. Панели асбобҳои Paint ва палитраҳои он барои иҷрои кадом амалиёт хизмат мерасонад.

⌚ Супориш:

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро нақл кунед.
2. Таъиноти тугмаҳои панели асбобҳои Paint-ро дар дафтар дар шакли таблитса биёред.
3. Аз Менюи асосии Windows истифода бурда таҳриргари графикии Paint-ро ба кор дароред ва ба намуди зоҳирии равзана ва элементҳои идоракунии он аҳамият диҳед?
4. Аз имкониятҳои таҳриргари графикии Paint истифода бурда расмҳои Парчами Ҷумҳурии Тоҷикистон, телевизор ва чойнику пиёлро кашед ва ба файлҳои онҳо мувофиқан номҳои **Парчам**, **Телевизор** ва **Чойник** гузоред.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

31. БА ТАНЗИМОРИИ МУҲИТИ КОРИИ WINDOWS

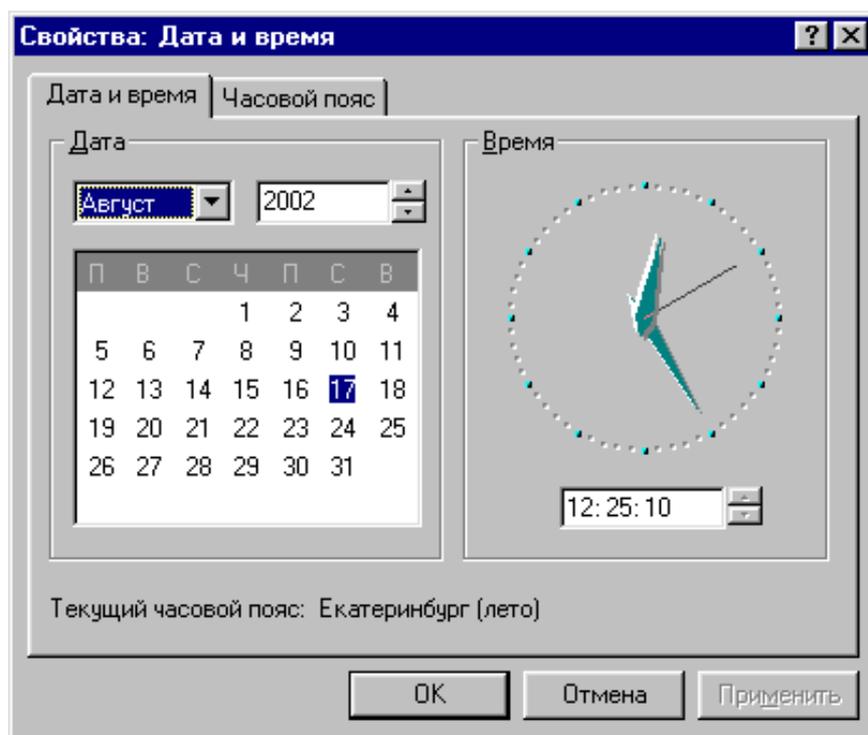

Системаи оператсионии Windows дорои имкониятҳои бениҳоят васеи батанзимории муҳити кории худ мебошад. Мақсад аз танзими система, ташкил намудани муҳити мусоид ва самараноки корӣ ба ҳисоб меравад, ки он пеш аз ҳама бо роҳи автоматикунонии

ама-лиёт ба даст меояд. Объектҳои асосии танзимшавандаи Windows – воситаҳои идоракунии ва ороиши он мебошанд. Ин объектҳо бо ёрии папкаи Панели идоракунии, менюҳои контекстии динамикии объектҳои Windows, элементҳои идоракунии равзанаҳои робитавии системаи оператсионӣ ва заммимаҳои он ба танзим овардан мумкин аст. Ҳангоми истифодабарии командаи **Пуск▶Настройка▶ Панель управления** (Оғоз▶Танзим▶Панели идоракунии) дар экран равзанаи папкаи Панели идоракунии (Расми 11) пайдо мешавад. Дар майдони кори ин равзана нишонаҳои ҳамаи объектҳои танзимшаванда оварда шудаанд, ки равзанаҳои онҳо бо усули пахши дукаратаи нишонаҳояшон бо ёрии муш кушода мешаванд. Аз ин нишонаҳо вақте истифода бурдан мумкин аст, ки агар ба таъри мо усули ороиши объект, намуди зоҳирии он, тарзи кори элементи идоракунии, миқдори элементҳои идоракунии равзана ва ҳоказо мувофиқ наоянд. Масалан, барои тағйирдиҳии таърихи рӯз ва вақти соати компютерӣ мо бояд нишонаи **Дата время** (Таърихи рӯз ва вақт)-ро ду маротиба пахш намоем. Дар натиҷа, дар экран равзанаи робитавии **Свойства: Дата/время** (Ҳосиятҳо: Таърихи рӯз/вақт) кушода мешавад (Расми 48). Тугмаи қабатии **Дата и Время** (Таърихи рӯз ва вақт)-ро пахш намуда, ба воситаи панели чапи равзана таърихи рӯзи ҷорӣ ва панели ростии он – вақти ҷориро дохил намудан мумкин аст. Информатсияи дохилкардашуда вақте аз тарафи система қабул карда мешавад, ки агар мо тугмаи командавии **Ок ё Применить** (Тадбиқ карда шавад)-ро пахш намоем.

Батанзимории таърихи рӯз ва вақти компютерӣ аз он чихат муфид аст, ки ҳангоми сабти файли дилхоҳ дар хотираи компютер бо ҳамроҳии файл таърихи рӯз ва вақти таҳрири охирони он сабт мегардад. Агар таърихи рӯз ва вақти компютерӣ аз таърихи рӯз ва вақти аслий фарқ кунанд, он гоҳ ҳангоми кофтукови файлу папкаҳо истифодабарандагон метавонанд ба душворихо рӯ ба рӯ гарданд.

Тарзҳои батанзимории менюи асосии Windows ва элементҳои равзанаҳои кори онро мо дар мавзӯҳои гузашта дида баромада будем. Масалан, барои хосиятҳои равзанаҳои папкаҳо ба танзим овардан команди менюи асосии система **Пуск**►**Настройка**►**Свойства папки**

Расми 48. Равзанаи ивазкунии таърихи рӯз ва вақти компютерӣ

(Оғоз►Танзим►Хосиятҳои папка) ё команди менюи равзанаи ҷорӣ **Вид**►**Свойства папки** (Намуд►Хосиятҳои папка)

хизмат мерасонанд. Агар мо хоҷем, ки дар равзанаи папка нишонаҳои файлҳои системавӣ ва махфӣ нишон дода нашаванд, он гоҳ мо бояд дар равзанаи робитавии **Свойства папки** (Хосиятҳои папка) аз имкониятҳои тугмаи қабатии **Вид** (Намуд) ва категорияи **Файлы и папки** ▶ **Скрытые файлы** (Файлҳо ва папкаҳо ▶ Файлҳои махфӣ) истифода барем. Барои аз нав инъикос намудани файлҳои системавӣ ва махфӣ папка, бояд пайдарпайии амалиёти болоӣ аз нав такрор карда шаванд.

☹ **Саволҳо:**

1. Ба танзим овардани муҳити корӣ чӣ маънӣ дорад?
2. Объектҳои танзимшавандаи Windows кадомҳоянд?
3. Муҳити кории Windows-ро бо ёрии равзанаи кадом папка ба танзим овардан мумкин аст?
4. Програмаи Панели идоракуниро чӣ тавр ба кор даровардан мумкин аст?
5. Зарурати батанзимории таърихи рӯз ва вақти компютери дар чист?
6. Хосиятҳои равзанаҳои папкаҳоро чӣ тавр ба танзим овардан мумкин аст?

⌚ **Супориш:**

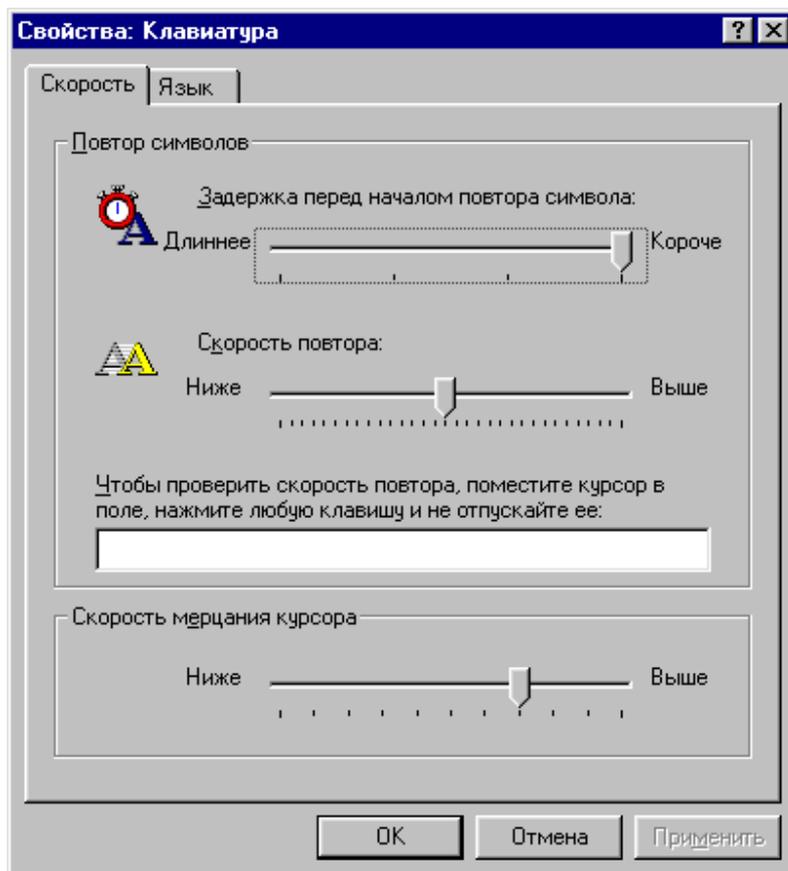
1. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро нақл кунед.
2. Аз Менюи асосии Windows ва папкаи Компютери ман истифода бурда равзанаи папкаи Панели идоракуниро кушоед ва ба элементҳои майдони кории он бодикқат зеҳн монед.
3. Аз имкониятҳои равзанаи Панели идоракунӣ истифода бурда вақт ва таърихи рӯзи компютери ба танзим оред.
4. Аз нишонаҳои **Шрифты, Система, Язык и стандарты**-и папкаи Панели идоракунӣ истифода бурда, дар дафтратон дар бораи таъинот ва вазифаҳои программаҳои мувофиқи ин нишонаҳо маълумот биёред.
5. Равзанаҳои нишонаҳои боқимондаи майдони кории папкаи Панели идоракуниро ба воситаи ду маротиба пахш намудани тугмаи чапи муш кушоед ва доир ба программаҳои ба онҳо мувофиқ маълумот пайдо намоед.

32. БА ТАНЗИМОРИИ ХОСИЯТҲОИ КЛАВИАТУРА ВА МУШ

Танзимкунии клавиатура. Аз мавзӯҳои гузашта огоҳем, ки клавиатура ва муш воситаҳои асосии идоракунии система ва дохилкунии информатсия ба ҳисоб мераванд. Барои батанзимдарории кори клавиатура дар равзанаи Панели идоракунии (Расми 11) ба нишонаи **Клавиатура** бо ёрии муш ду маротиба таъсир мерасонем. Дар натиҷа равзанаи робитавии **Свойства: Клавиатура** (Хосиятҳои клавиатура) кушода мешавад (Расми 49). Равзанаи Хосиятҳои клавиатура аз ду тугмаи қабатӣ – **Скорость** (Суръат) ва **Язык** (Забон) иборат аст.

Ба воситаи тугмаи қабатии **Суръат** суръати такроршавии автоматии символҳои клавиатура ва зудии лапиши курсори экран ба танзим оварда мешаванд. Тугмаи қабатии **Забон** бошад, барои интихобкунии комбинатсияҳои клавиатури гузариши байни алифбои русӣ ва лотинӣ ва ҳамчунин ба клавиатура ҳамроҳкунии

Расми 49. Равзанаи танзимкунии Клавиатура

алифбои нав хизмат мерасонад. Барои ба система ҳамроҳкунии алифбои нав аз тугмаи командавии **Добавить** (Ҳамроҳ кардан) истифода мебаранд. Тугмаи командавии **Удалить** (Нест кардан), барои аз система хориҷкунии алифбои ҳамроҳкардашуда хизмат мерасонад.

Барои дар Панели масъалаҳои Мизи корӣ пайдо шудани индикатори нишонаҳои алифбоҳо зарур аст, ки командаи **Ввести индикатор** (Индикатор дохил карда шавад)-ро фаъол гардонем. Пас аз дар Панели масъалаҳо пайдошавии индикатори гузариши алифбоҳо, равзанаи робитавии танзимкунии клавиатураро ба воситаи ин индикатор кушодан кулайтар мегардад.

Танзимкунии

муш. Агар

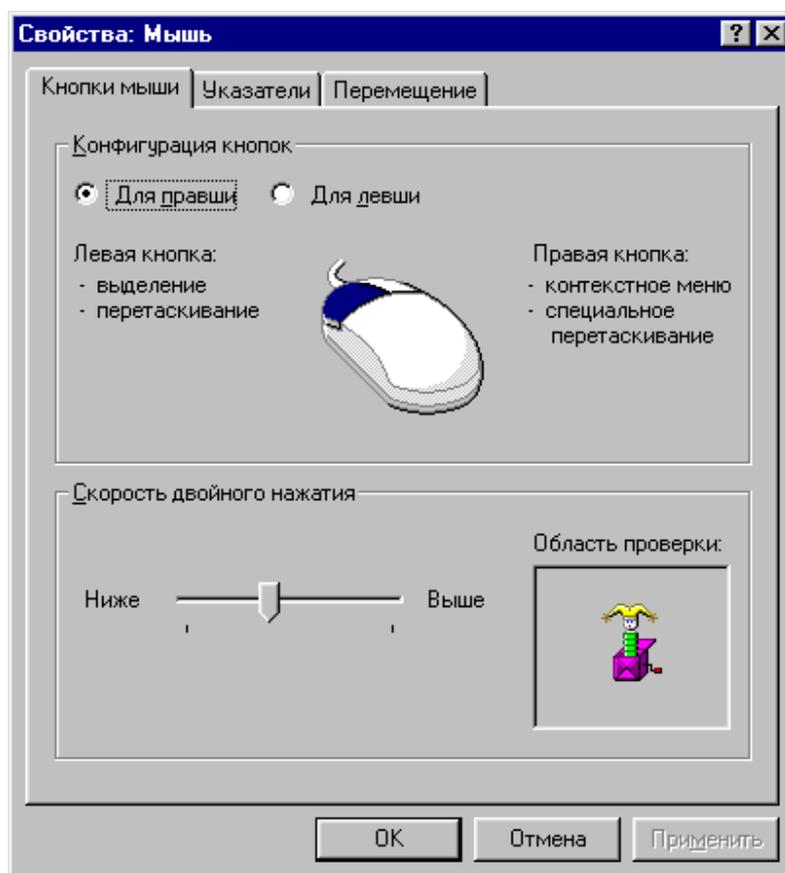
параметрҳои

ба таври ноошкор додашудаи муш, рафтори он дар қолинча ва тарзи ҳаракати

нишондиҳандаш

дар экран моро қаноат нанамоянд, он гоҳ метавонем хосиятҳои мушро тағйир диҳем. Барои ин кифоя аст, ки дар равзанаи Панели идоракунии ба нишонаи

Мышь (Муш) ба воситаи нишондиҳандаи муш ду маро-

Расми 50. Равзанаи хосиятҳои муш

тиба таъсир расонем. Дар натиҷа равзанаи робитавии **Свойства: Мышь** (Хосиятҳои муш) кушода мешавад (Расми 50). Дар равзанаи Хосиятҳои муш чор тугмаи қабатӣ пешбинӣ шудааст: **Кнопки мыши** (Тугмаҳои муш), **Указатели** (Нишондиҳандаҳои муш), **Перемещение** (Ҷойивазкунии муш), **Общие** (Умумӣ).

Бо ёрии тугмаи қабатии **Тугмаҳои муш** воситаҳои муайянкунии тугмаи асосӣ – чап ё рост ва интихоби фосилаи байни пахшкунӣҳои дукаратаи тугмаи асосӣ, пешбинӣ карда шудааст. Ба таври ноошкор тугмаи асосӣ тугмаи чапи муш ба ҳисоб меравад.

Тугмаи қабатии **Нишондиҳандаҳои муш** барои интихобкунии шаклҳои нишондиҳандаи муш дар экран хизмат мерасонад.

Дар тугмаи қабатии **Ҷойивазкунии муш** бошад, воситаи идоракунии ҳассосияти нишондиҳандаи муш нисбат ба ҳаракати муш дар қолинча, пешбинӣ карда шудааст. Барои тағйир додани суръати реаксияи нишондиҳандаи муш, тездаваки панели суръати ҷойивазкуниро ба тарафи рост (суръати баланд) ё чап (суръати паст) ҳаракат кунонидан лозим аст. Пас аз муайянкунии суръат, тугмаҳои командавии **Ок** ё **Применить** (Тадбиқ карда шавад)-ро пахш кардан зарур аст.

☹ Саволҳо:

1. Кадом нишонаҳои майдони кори равзанаи программаи Панели идоракунӣ барои батанзимории клавиатура ва муш хизмат мерасонанд?
2. Равзанаи Хосиятҳои клавиатура аз кадом тугмаҳои қабатӣ иборат аст?
3. Вазифаи тугмаи қабатии Суръат дар чист? Вазифаи тугмаи қабатии Забон чӣ?
4. Равзанаи Хосиятҳои муш чанд-то тугмаи қабатӣ дорад?
5. Функсияҳои тугмаҳои чап ва рост мушро чӣ гуна иваз кардан мумкин?

аст?

6. Бо ёрии равзанаи Хосиятҳои муш боз кадом амалиёти ба муш вобастаро гузаронидан мумкин аст?

⌚ Супориш:

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва мазмуни онро мухтасар дар дафтар сабт намоед.
2. Равзанаи Хосиятҳои клавиатураро кушоед ва аз тугмаҳои қабатии **Суръат** ва **Забони** он истифода бурда суръати такроршавии автоматии символҳои клавиатура, зудди лаппиши курсори экран ва комбинатсияи клавиатурии гузариши байни алифбоҳои русӣ ва лотиниро ба танзим оред.
3. Ба системаи компютери алифбои нави украиниро ҳамроҳ намоед ва пас аз истифодабарӣ онро аз рӯйхати алифбоҳо хориҷ кунед.
4. Аз имкониятҳои равзанаи Хосиятҳои муш истифода бурда функцияи тугмаҳои чапу ростии муш, фосилаи байни пахшкунӣҳои дукаратаи тугмаи асосӣ, шаклҳои нишондиҳандаи муш ва дигар хосиятҳои мушро ба танзим оред.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

33. БА ТАНЗИМОРИИ ХОСИЯТҲОИ ЭКРАНИ МОНИТОР

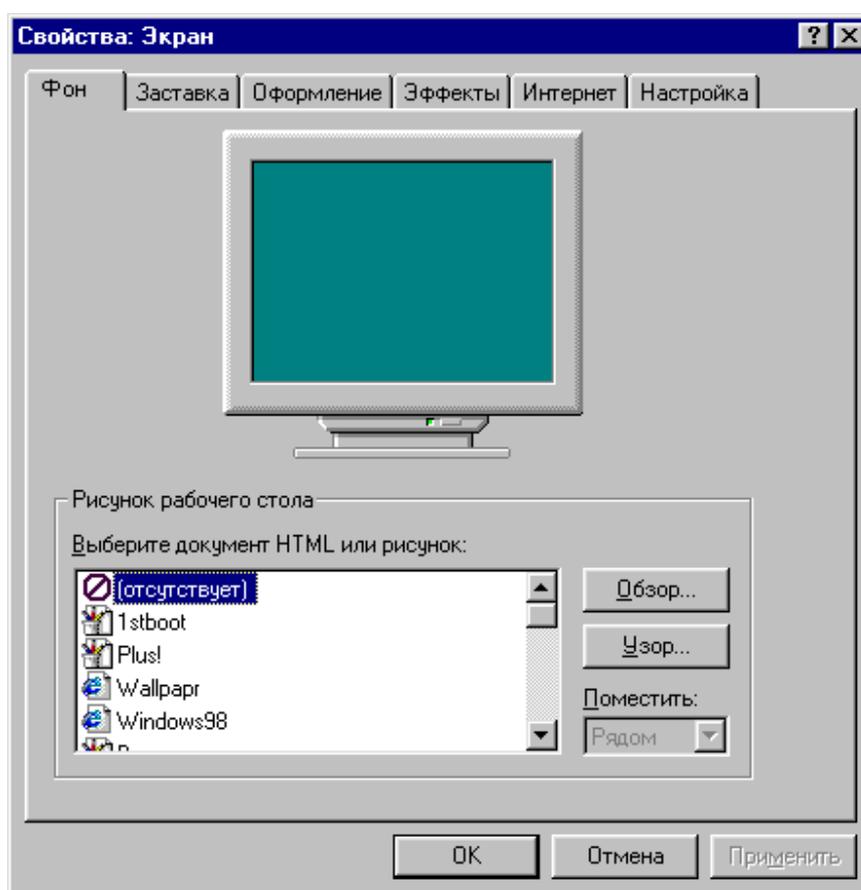

Ҳангоми кор дар Windows истифодабарандаи компютер имконият дорад, ки шакли экран ва элементҳои онро мувофиқи таъби худ ба тартиб орад. Истифодабаранда метавонад, ки барои сатрҳои сарлавҳа ва менюи равзанаҳо, матнҳои ҷудокардашуда ва ғайра тобишҳои рангиро мувофиқи таъби худ интихоб намояд. Барои ороиш ва зебу зиннат додани Мизи кории система истифодабаранда дар ихтиёри худ воситаҳо ва имкониятҳои сершумор дорад.

Барои батанзимории хосиятҳои экран, дар Панели идоракунии Windows мо бояд нишонаи Экранро интихоб кунем ва равзанаи папкаи онро кушоем. Равзанаи робитавии **Свойства: Экран** (Хосиятҳои экран) дар расми 51 оварда шудааст. Батанзимории экран ба воситаи шаш тугмаи қабатии равзана – **Фон** (Замина), **Заставка** (Ороиш), **Оформление**

(Батартиборӣ), **Эффекты** (Таъсирот), **Web** (Web), **Настройка** (Танзим) амалӣ гардонида мешавад.

Тугмаи қабатии **Замина** имконият медиҳад, ки ранг ва нақшу нигори заминаи Мизи корӣ интихоб карда шавад. Объекте, ки ба сифати заминаи Мизи корӣ истифода бурда мешавад, асосан аз папкаи C:\Windows гирифта мешавад. Агар объектҳои папкаи Windows қобили қабули истифодабаранда набошанд, он гоҳ ӯ тугмаи командавии **Обзор**-и рав-

Расми 51. Равзанаи хосиятҳои экран

занаро паҳш намуда, расму нақшу нигорҳои ба худ мувофиқтарро дастрас намуда метавонад. Ҳангоми интихобкунии объекти заминавӣ, система бо ёрии тугмаҳои командавии **Узор...** (Нақшу нигор...), **Расположить** (Гузашта ша-

вад) ва **Применить** (Тадбиқ карда шавад) ба истифодабаранда шароит муҳайё месозад, ки объект таҳрир ва сабт карда шуда, дар мобайн ё тамоми экран ҷойгир карда шавад.

Тугмаи қабатии **Ороиш** барои интихобкунии тасвири динамикии экран ва фосилаи вақти пайдошавии он хизмат менамояд, ки он ҳангоми бо компютер кор накардани истифодабаранда, ба таври автоматӣ ба кор медарояд. Дар вақти кори тасвири динамикии экран информатсияи аслии дар экранбуда нопадид мегардад. Ин информатсия вақте аз нав пайдо мешавад, ки агар истифодабаранда ягон тугмаи клавиатура ё мушро пахш намояд. Дар ин мавридҳо баъзан мегӯянд, ки экран ба речаи дамгирӣ гузаштааст. Дар ҳақиқат ҳам ҳангоми пайдошавии тасвири динамикии экран, монитор ба речаи сарфакунии энергия мегузарад.

Тугмаи қабатии **Батартибории** равзанаи Хосиятҳои экран барои танзими намуди зоҳирии элементҳои идоракунии Windows пешбинӣ карда шудааст. Бо ёрии воситаҳои танзимгари ин тугма пеш аз ҳама рангҳо ва ҳуруфҳо интихоб карда мешаванд.

Воситаҳои иловагии танзими ороишии Мизи корӣ дар тугмаи қабатии **Таъсирот** пешбинӣ карда шудаанд. Бо ёрии тугмаи қабатии **Web**-саҳифаҳои Интернетро дар Мизи корӣ ҷойгир кунонидан мумкин аст.

Тугмаи қабатии **Танзими** равзанаи Хосиятҳои экран барои ба танзимории параметрҳои ғунҷоишӣ ва рангии экран хизмат мерасонад. Микдори рангҳои дар экран истифодашаванда бо ёрии рӯйхати **Цветовая палитра** (Палитраи рангӣ) ва ғунҷоиши нуқтаҳои экранӣ бо ёрии тездаваки **Область экрана** (Соҳаи экран) ба танзим оварда мешаванд. Қиматҳои

худудии ин параметрҳо аз хосиятҳои видеоадаптер ва монитор вобастаанд.

☹ **Саволҳо:**

1. Батанзимории хосиятҳои экран гуфта чӣ дар назар дошта шудааст?
2. Чӣ тавр хосиятҳои экранро ба танзим овардан мумкин аст?
3. Тугмаи қабатии **Заминаи** равзанаи Хосиятҳои экран кадом вазифаҳоро иҷро менамояд?
4. Функсияи тугмаҳои қабатии **Ороиш**, **Батартиборӣ**, **Таъсирот**, **Web** ва **Танзим** дар чист?

⌚ **Супориш:**

1. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва мазмуни онро мухтасар дар дафтар сабт намоед.
2. Равзанаи Хосиятҳои экранро кушоед ва ба тугмаҳои қабатӣ ва дигар элементҳои он шинос шавед.
3. Аз имкониятҳои тугмаи қабатии **Заминаи** равзанаи Хосиятҳои экран истифода бурда намуди зоҳирии Мизи кории системаро тағйир диҳед.
4. Бо ёрии тугмаҳои қабатии **Ороиш** ва **Батартиборӣ** тасвири динамикии экран ва фосилаи вақти пайдошавии он ва ҳамчунин намуди зоҳирии элементҳои идоракунии Windows-ро ба танзим оред.

[Бозгашт ба МУНДАРИҶА](#)

КОМИЛОВ ФАЙЗАЛӢ САЪДУЛЛОЕВИЧ ШАРАПОВ ДИЛШОД САЪДУЛЛОЕВИЧ

Асосҳои техникаи компютери – Душанбе, 2006 – 244 с.

Китоби дарсӣ барои хонандагони синфҳои 8-9

Комилов Ф.С., Шарапов Д.С. Основы компьютерной техники – Душанбе, 2006 – 244 с.

Учебник для учащихся 8-9 классов средних общеобразовательных школ (на таджикском языке).

Хуруфчинони компютери Дилшод Шарапов ва Анис Комилов